

Alcohol en andere drugs in de zorg- en welzijnssector. Juridische handvatten

VAD

1. Drugs en de wet: alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken	6
1.1 Alcohol.....	6
1.2 Illegale drugs	8
1.3 Psychoactieve medicatie.....	13
1.4 Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in het verkeer	15
1.5 Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in de werkcontext	18
1.6 Gokken	19
1.7 Internationale verschillen	21
1.8 Wetgeving en hulpverlening	22
 2. Beroepsgeheim en aansprakelijkheid.....	24
2.1 Zwijgplicht.....	24
2.1.1 Beroepsgeheim - Artikel 458 van het Strafwetboek	24
2.1.2 Wettelijke en deontologische bepalingen per beroepsdiscipline	26
2.2 Delen van informatie	30
2.2.1 Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim.....	30
2.2.2 Informatie geven aan andere personen die niet betrokken zijn bij de begeleiding.....	31
2.2.3 Gestructureerd casusoverleg (Artikel 458ter S.W).....	32
2.3 Discretieplicht en ambtsgeheim	36
2.4 Grenzen aan het beroepsgeheim: spreekrecht en spreekplicht.....	38
2.4.1 Getuigenis in rechte	38
2.4.2 Rapportageplicht.....	39
2.4.3 Verplichting tot hulp aan personen in nood - schuldig verzuim	40
2.4.4 Een minderjarige of kwetsbare persoon is slachtoffer van een misdrijf.....	42
2.4.5 Verdediging in rechte	44
2.5 Aangifteplicht en aansprakelijkheid	44
2.5.1 Aangifteplicht	44
2.5.2 Aansprakelijkheid	47
 3. Opsporen van drugmisdrijven – controle.....	51
3.1 Recht op privacy	51
3.2 Huiszoeking	52
3.2.1 Huiszoeking met huiszoekingsbevel.....	52
3.2.2 Huiszoeking met toestemming	54
3.2.3 Huiszoeking op grond van de (bijzondere) heterdaadprocedure.....	55
3.2.4 Doorzoeken van een voertuig of van ieder ander vervoermiddel	56

3.3 Fouillering	58
3.3.1 Veiligheidsfouillering	59
3.3.2 Gerechtelijke fouillering	60
3.3.3 Fouillering op het lichaam	61
3.4 Onderzoeken aan het lichaam	62
3.4.1 Urinestaal	62
3.4.2 Bloedproef	64
3.4.3 Sneltesten	65
3.5 Andere opsporingsmethoden	66
4. Strafmaatregelen voor meerderjarigen	67
4.1 Gerechtelijke strafprocedure	67
4.2 Strafrechtelijke maatregelen	70
4.2.1 Geldboetes	70
4.2.2 Effectieve gevangenisstraffen	70
4.2.3 Gevangenisstraffen met uitstel	70
4.2.4 Gevangenisstraffen met probatie-uitstel	71
4.2.5 Opschorting van de veroordeling	71
4.2.6 Probatie-opschorting	71
4.2.7 Werkstraf	72
4.2.8 Verbeurdverklaring	72
4.2.9 Strafvermindering en strafuitsluiting	72
4.3 Gemeentelijke administratieve sanctie	74
5. Strafmaatregelen voor minderjarigen	75
5.1 Procedure voor minderjarigen	75
5.2 De rol van het parket	76
5.3 De rol van de jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging	77
5.4 De rol van de jeugdrechter bij de definitieve rechtspleging	79

Als medewerker in een welzijns- of zorgorganisatie krijg je met heel uiteenlopende uitdagingen te maken. De vele diverse hulpvragen en noden van cliënten, de uitgebreide regelgeving en de steeds complexere samenleving maken het voor hulpverleners niet vanzelfsprekend om de juiste keuzes te maken.

Met dit document willen we alvast een **juridische houvast** bieden **wanneer je binnen de context van een zorg- of welzijnsorganisatie met alcohol- en ander druggebruik geconfronteerd wordt**. 'Andere' verwijst naar illegale drugs (bv. cocaïne) en psychoactieve medicatie (bv. slaap- en kalmeermiddelen, antidepressiva). Daarnaast wordt ook gokken besproken.

Je vindt een overzicht van het **wettelijk kader over alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken**. Maar we staan ook stil bij **veel voorkomende dilemma's binnen de hulpverlening**. Hoever reikt het beroepsgeheim wanneer je weet hebt van illegale praktijken? Kan ik als hulpverlener aansprakelijk worden gesteld wanneer mijn cliënt onder invloed een bepaald feit pleegt? Hoe kan ik ervoor zorgen dat ik in mijn organisatie niet alleen kom te staan met een dilemma rond het middelengebruik van mijn cliënt? Onder meer op deze vragen trachten we antwoorden te bieden.

We stellen vast dat organisaties vaak naar aanleiding van een incident naar wetgeving en rechtspraak grijpen. Om dergelijk ad hoc en toevallig optreden te vermijden, hebben organisaties en cliënten meer baat bij een **preventief alcohol- en drugbeleid**. Met zo'n beleid kunnen problemen binnen de hulpverlening als gevolg van alcohol- of ander druggebruik namelijk voorkomen of snel opgespoord worden. Een beleidsmatige aanpak van alcohol- en andere drugproblemen bestaat uit vier pijlers: regels en afspraken, zorg en begeleiding, educatie en omgevingsinterventies. Een gedragen visie met betrekking tot alcohol- en drugbeleid biedt **een houvast voor jouw organisatie, zowel voor medewerkers als voor de cliënten**. Deze houvast neemt echter niet weg dat organisaties in een hulpverleningscontext zelf ook moeilijke ethische beslissingen moeten nemen: informeer ik de familie of niet, onderzoek ik de bagage of niet, geef ik antwoord op deze vraag van een andere hulpverlener of niet, ... **Een juridisch kader of een alcohol- en drugbeleid kan nooit een volledig antwoord geven op een concrete situatie en dilemma's in de praktijk**. Maar **het zet je wel op de goede weg** om verschillende waarden af te wegen en de gevolgen van een bepaalde beslissing voor de verschillende betrokkenen beter in te schatten.

VAD heeft als koepelvereniging en expertisecentrum voor alcohol en andere drugs een uitgebreid aanbod van ondersteunende materialen op maat van jouw setting. Deze materialen helpen je op weg om een beleidsmatige aanpak in je organisatie te realiseren. Het draaiboek voor een alcohol- en drugbeleid in het CAW, een draaiboek psychofarmaca in woonzorgcentra, een drugbeleid in de bijzondere jeugdzorg, een drugbeleid op school, een draaiboek voor een alcohol- en drugbeleid op sociale diensten OCMW, een draaiboek alcohol- en drugbeleid voor beschut wonen, Qado voor alcohol en drugbeleid op de werkvloer, ... Deze materialen zijn slechts een greep uit het VAD-aanbod dat je kan raadplegen op www.vad.be.

Voor advies of ondersteuning bij de uitwerking van een beleidsmatige aanpak op maat van jouw werking, kan je contact opnemen met de preventiewerker tabak, alcohol en drugs van het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) uit jouw regio.¹

¹ De contactgegevens van de CGG-preventiewerking in jouw regio kan je raadplegen op: <https://www.vad.be/preventie-en-hulpverlening/preventiewerkers-cgg>

Wanneer je als medewerker in de zorg- en welzijnssector vragen hebt met betrekking tot het handelingskader, informeer je dan zeker binnen je organisatie, koepelvereniging of federatie. Je bent wellicht niet de eerste of enige die vragen heeft of worstelt met de grenzen van beroepsgeheim en hulpverlening. Ook VAD ontwikkelde al andere **juridische handvatten voor specifieke sectoren**. Onder meer voor de bijzondere jeugdzorg², bij het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school³, in het jeugdwerk⁴, bij het rapporteren aan justitiële medewerkers bij doorverwijzingen van meerderjarige druggebruikers⁵ of op het werk⁶.

---

² <https://www.vad.be/materialen/detail/alcohol-en-andere-drugs-in-de-bijzondere-jeugdzorg-juridische-handvatten>

³ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-voor-het-gebruik-en-misbruik-van-alcohol-en-andere-drugs-op-school>

⁴ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-voor-het-gebruik-en-misbruik-van-alcohol-en-drugs-in-het-jeugdwerk>

⁵ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-beroepsgeheim-voor-hulpverleners-bij-rapporteren-aan-justitiële-medewerkers>

⁶ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-uitgave-plets-en-van-eekhoutte>

1. Drugs en de wet: alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken

In dit hoofdstuk lichten we de wetgeving over alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken toe. De wetgeving is slechts één kader voor het omgaan met deze middelen binnen de hulpverlening. Maar het is wel een belangrijk kader. Medewerkers moeten dan ook op de hoogte zijn van de juridische regels. Toch vergt het **omgaan met alcohol- en ander druggebruik veel meer dan een strikt juridische benadering**. Een gedragen alcohol- en drugbeleid in jouw setting of organisatie bevat ook preventieve handelingen, begeleiding en afspraken op maat van jouw werking, al dan niet vastgelegd in een nota.

Niet alle drugs zijn verboden in België. Alcohol, tabak en medicatie zijn legaal. Wel bestaan er een aantal wetten die beperkingen opleggen. Denk bijvoorbeeld maar aan wetten wat betreft het gebruik, de productie, de handel en reclame, alsook de omgeving (bv. in het verkeer). Gokken is enkel legaal wanneer het gaat om vergunde kansspelen. Andere drugs, zoals cannabis, amfetamines, lsd, xtc, cocaïne en heroïne, zijn wettelijk verboden en dus illegaal. Sinds de wijziging van de Drugwet in 2003 heeft cannabis wel een speciale plaats binnen de illegale drugs.

1.1 Alcohol

Er bestaan verschillende wetten voor het regelen van de productie, het schenken en de verkoop van alcohol. De productie van alcoholhoudende dranken is gereguleerd, vooral met het oog op kwaliteitsnormen en om economisch-fiscale redenen (taksen), maar ook ter bescherming van minderjarigen of wat betreft alcohol in het verkeer. In deze weergave beperken we ons tot de aspecten die betrekking hebben op het gebruik van alcohol.

De wet op de beteugeling van de dronkenschap van 14 november 1939

Openbare dronkenschap is strafbaar volgens de **besluitwet van 14 november 1939**⁷ betreffende de **beteugeling van dronkenschap**. Dezelfde wet verbiedt onder andere ook het opdienen van 'dronkenmakende' dranken aan iemand die kennelijk dronken is, iemand doen drinken tot hij dronken wordt, iemand opzettelijk tot dronkenschap brengen met ziekte, werkonbekwaamheid of de dood tot gevolg, uitdagingen tot drinken voorstellen of aanvaarden.

Wetswijziging 31 december 2009

De **wetswijziging in 2009**⁸ van de wet van 24 januari 1977⁹ legt duidelijke **leeftijdsgrenzen** vast voor het verkopen en schenken van alcohol aan jongeren. In essentie zegt deze wet het volgende:

Het is verboden om alcoholhoudende dranken van meer dan 0,5% vol. te verkopen, te schenken of aan te bieden aan min 16-jarigen. Sterke drank¹⁰ mag men niet verkopen, schenken of aanbieden aan

⁷ Besluitwet van 14 november 1939 betreffende de beteugeling van de dronkenschap. BS 18 november 1939

⁸ Wet van 10 december 2009 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid. BS 31 december 2009.

⁹ Art. 6 van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van voedingsmiddelen en andere producten, gewijzigd bij de wetten van 22 maart 1989, 19 juli 2004, 27 december 2004 en 1 maart 2007, wordt aangevuld met een paragraaf 6.

¹⁰ Sterke drank verwijst naar gedistilleerde/gestookte dranken die meer dan 1,2 vol % gedistilleerde alcohol bevatten, met inbegrip van mixdranken met gedistilleerde drank (alcoholpops, cocktails, ...) Ook alle dranken (ook niet-gedistilleerde) met een alcoholpercentage van meer dan 22 vol % zijn sterke dranken.

min 18-jarigen. Van elke persoon die alcoholhoudende dranken of sterke drank wil kopen mag gevraagd worden zijn leeftijd aan te tonen. Horeca-uitbaters en winkelpersoneel moeten bij twijfel nagaan of de persoon die alcohol wil kopen, wel degelijk de wettelijke leeftijd heeft bereikt. Automaten met alcohol of sterke drank moeten uitgerust zijn met een identiteitskaartlezer om de leeftijd te controleren. Dit systeem mag niet worden uitgeschakeld.

Concreet: voor wie ouder is dan 16, maar jonger dan 18, zijn dus enkel gegiste alcoholische dranken (bier, wijn, ...) toegelaten. Belangrijk is dat alle mixdranken (limonadeachtige drankjes waarin ook sterke drank zit, ook alcopops genoemd) door de wet beschouwd worden als sterke drank, ongeacht het alcoholgehalte.

Om de gezondheid van minderjarigen te beschermen is het schenken of aanbieden van alcohol aan min 16-jarigen ook verboden in privé- of huiselijke kring. Alcoholgebruik onder de 16 jaar is schadelijk voor de ontwikkeling van minderjarigen en beantwoordt niet aan de huidige maatschappelijke norm met betrekking tot een goede opvoeding en toezicht. Er kan sprake zijn van een verontrustende situatie (VOS) als het alcoholgebruik thuis overdreven of systematisch is en vrijwillige hulpverlening niet baat. Het verbod om iemand dronken te voeren en nog alcohol te schenken aan wie al dronken is, geldt ten opzichte van iedereen, ook in de privésfeer.¹¹

De toepassing van deze wetgeving wordt onder meer gecontroleerd door de **Controledienst Tabak en Alcohol van de FOD Volksgezondheid**¹². De dienst voert niet alleen controles uit in cafés, maar ook in buurtwinkels, nachtwinkels en grootwarenhuizen, en tijdens festivals en fuiven. Het bedrag van de boetes kan variëren van 156€ tot 6000€, afhankelijk van de ernst van de inbreuk. Als deze boete niet wordt betaald, wordt het dossier aan het parket overgemaakt en kan er een rechtszaak worden opgestart. Ook de politie kan het verbod op de verkoop van alcohol aan jongeren controleren.

De wetgeving met betrekking tot alcohol en drugs in het verkeer wordt toegelicht in een apart hoofdstuk.

---

¹¹ VAD Alcohol en andere drugs in de bijzondere jeugdzorg - Juridische handvatten

¹² <https://www.health.belgium.be/nl/gezondheid/zorg-voor-jezelf/alcohol-tabak/alcohol>

1.2 Illegale drugs

De **Drugwet van 24 februari 1921**¹³, fundamenteel gewijzigd in 2003 en laatst in 2014, vormt het raamwerk. Verdere uitwerking gebeurde bij koninklijk besluit (het KB van 31 december 1930¹⁴ over de verdovende middelen en in het KB van 22 januari 1998¹⁵ over de psychotrope stoffen). Beide KB's werden ondertussen opgeheven en geïntegreerd in het **KB van 6 september 2017** houdende **regeling van verdovende middelen en psychotrope stoffen**¹⁶. Het KB van 2017 bindt de strijd aan met designer drugs, de zogenaamde '**nieuwe psychoactieve substanties**' (**NPS**). In tegenstelling tot vroeger waar elk product apart moest worden opgesomd, staan nu ook 'groepen van psychoactieve substanties' met hun chemische basisstructuur op de verboden lijst. Gevolg daarvan is dat ook variaties en combinaties op die structuur voortaan strafbaar zijn. Het continu updaten van de lijst van individuele producten wordt op die manier overbodig.¹⁷

Het is de combinatie van een verboden product met een strafbare gedraging die een inbreuk op drugwetgeving uitmaakt.¹⁸ Er zijn **strafbare gedragingen** nader uitgewerkt in het **KB** (invoeren; uitvoeren; vervoeren; in bezit hebben; verkopen of te koop stellen; afleveren of aanschaffen; teelt van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken). Er zijn ook strafbare gedragingen nader uitgewerkt in de **wet** (gemakkelijker maken of aanzetten tot gebruik; misbruik maken van het voorschrijven, toedienen of afleveren; voorbereidende handelingen met het oog op de aanmaak, de verkoop, de levering of de verschaffing of de verbouw van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken).

Bezit van de opgesomde drugs is strafbaar, maar de drugwetgeving en het vervolgingsbeleid maken sinds de **wetswijziging van 2003** een onderscheid tussen **cannabis**¹⁹ en de **overige illegale drugs**. Dit onderscheid houdt allerm minst een legalisering in van cannabis in België en evenmin een algemeen gedoogbeleid. Er werd enkel een regeling ingevoerd voor een zeer beperkte groep van cannabisgebruikers, namelijk de meerderjarige, recreatieve, niet-problematische thuisgebruikers die geen openbare overlast veroorzaken.²⁰ Het is aan het openbaar ministerie (het parket) om op grond van het opportuniteitsbeginsel te oordelen in welke gevallen alsnog wordt vervolgd en welke zaken de laagste vervolgingsprioriteit krijgen en dus zonder meer worden geseponeerd.

De wetswijziging van 2003 geldt dus **niet voor wie minderjarig (jonger dan achttien jaar) is**: bezit van zowel cannabis als andere illegale drugs blijft voor minderjarigen in alle omstandigheden verboden. Wordt een minderjarige betrapt met drugs, dan maakt de politie een proces-verbaal op en bezorgt dit aan het parket. Ook de ouders worden verwittigd. Het parket beslist wat er met het dossier gebeurt. Dit zal steeds afhangen van de concrete omstandigheden van het misdrijf en de leefsituatie van de minderjarige: was het eenmalig gebruik, over welke drug ging het, functioneert de minderjarige

¹³ Wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen van 24 februari 1921. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1921/02/24/1921022450/justel>

¹⁴ BS 10 januari 1931. Producten: oa. cannabis (hasj, marihuana), cocaïne, heroïne, methadone, morphine, opium...

¹⁵ BS 14 januari 1999. Producten: oa. lsd, mescaline, cathinone (khat), MDA & MDMA (xtc), amfetamine (speed), metamfetamine, ketamine, zwammen met hallucinogene eigenschappen...

¹⁶ BS 26 september 2017. Het KB trad in werking op de dag van de publicatie in het Belgisch Staatsblad.

¹⁷ De middelen geïntegreerd door het KB van 6 september 2017 zijn terug te vinden in de bijlagen IA, IB, IC, IIA, IIB, IIC, III, IVA, IVB en V bij dit besluit. https://www.fagg.afmps.be/nl/MENSELIJK_gebruik/bijzondere_producten/speciaal_gereguleerde_stoffen/verdovende_middelen_psychotropen/wetgeving_substanties.

¹⁸ Zie J. DANGREAU, "I. DRUGWET 1921: 24 FEBRUARI 1921", in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, Duiding Drugs. Praktijkids 2016, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 30-57.

¹⁹ Het gaat om alle soorten cannabisproducten zoals hasj, marihuana, olie, cake, ...

²⁰ J. DANGREAU & A. SERLIPPENS, "Drugwetgeving", NJW 2007, (164), 488.

relatief goed in zijn gezin, op school, ...? Dit zijn dezelfde afwegingen die een parketmagistraat en/of een jeugdrechter maakt bij elk feit dat door een minderjarige gepleegd wordt.

Voor **meerderjarigen** wordt er sinds de wetswijziging van 2003 wel een **onderscheid** gemaakt tussen **cannabis en andere illegale drugs**. Ben je als meerderjarige in het bezit van een kleine hoeveelheid cannabis voor persoonlijk gebruik, dan zal er – bij vaststelling van bezit – een vereenvoudigd proces-verbaal worden opgesteld en wordt hieraan de laagste vervolgingsprioriteit gegeven. De politie kan je vragen de cannabis af te geven en je wordt nog eens herinnerd aan de norm: cannabis is verboden. Cannabisbezit voor persoonlijk gebruik houdt in: maximum drie gram of één geteelde vrouwelijke plant. Afgeleide producten op basis van cannabis of cannabidiol (CBD) zijn in opmars. Meer hierover lees je in het onderdeel ‘Medicatie’ of in het artikel [‘Wat zegt de wet over cannabis?’](#).

Van zodra er echter sprake is van **verzwarende omstandigheden** of verstoring van de openbare orde, wordt er een volwaardig proces-verbaal opgemaakt en vervalt de lage vervolgingsprioriteit. Verzwarende omstandigheden zijn de betrokkenheid van minderjarigen, lid zijn van een vereniging die drugs levert of bij anderen een blijvende ziekte of de dood veroorzaken.

Met **verstoring van de openbare orde** wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een gevangenis of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een school of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn plaatsen waar leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het ostentatief bezit van cannabis op een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bijvoorbeeld een ziekenhuis).

Het parket zal rekening houden met plaatselijke omstandigheden en kan een bijzondere richtlijn verspreiden naar aanleiding van massabijeenkomsten zoals festivals. Dit betekent dat soms toch een onmiddellijke inning (een geldboete) kan opgelegd worden, zelfs aan wie minder dan een gebruikshoeveelheid op zak heeft.

Volgende zaken waren al verboden en blijven verboden: cannabis verkopen of gratis uitdelen (dealen), cannabis invoeren (bijvoorbeeld vanuit Nederland over de grens brengen), rijden onder invloed van cannabis. In al deze gevallen stelt de politie een volwaardig proces-verbaal op en bezorgt dit aan het parket.

Voor andere illegale drugs wordt steeds een proces-verbaal opgesteld en doorgestuurd naar het parket, ook als het louter om persoonlijk gebruik gaat, vanwege het onaanvaardbare risico voor de gezondheid.²¹ De wijze van reageren door het parket loopt dan praktisch gelijk met de reactie op persoonlijk gebruik van cannabis gepaard met openbare overlast.

Wanneer er verzwarende omstandigheden zijn, wordt de zaak in principe steeds voor de rechtbank gebracht. In de praktijk verwijzen zowel parket als rechtbank vaak naar de hulpverlening. Binnen het wettelijke kader wordt hieraan ook de voorkeur gegeven, indien mogelijk.

²¹ Het Grondwettelijk Hof heeft bij arrest van 20 oktober 2004 artikel 11 van deze wet vernietigd wegens schending van het legaliteitsbeginsel: de begrippen ‘overlast’, ‘problematisch gebruik’ en ‘gebruikershoeveelheid’ werden niet voldoende omschreven. De begrippen ‘problematisch gebruik’ en ‘overlast’, die als criteria golden voor de vaststelling, de vervolging en de bestraffing van cannabisbezit voor persoonlijk gebruik, werden als te vaag beoordeeld om te kunnen beantwoorden aan de vereisten van een strafwet.

In een gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal betreffende de vaststelling, de registratie en het vervolgingsbeleid inzake het bezit van en de detailhandel in illegale verdovende middelen werd de richtlijn uitgewerkt die een onderscheid invoert, gestoeld op drie andere criteria: de hoeveelheid (drie gram cannabis of één geteelde plant); de verzwarende omstandigheden uit artikel 2bis van de wet van 24 februari 1921; een verstoring van de openbare orde (het bezit van cannabis in een penitentiaire inrichting, in een instelling voor jeugdbescherming, een onderwijs- of een gelijkaardige instelling of in de onmiddellijke omgeving ervan; het ostentatief bezit van cannabis in een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek)

https://feditobxl.be/site/wp-content/uploads/2018/06/COL15_2015_r%C3%A9vis%C3%A9e_18.06.2018.pdf

Aanzetten tot gebruik is ook strafbaar volgens de Belgische drugwetgeving. Let wel: aanzetten is niet hetzelfde als verdedigen van legalisering. Je mag zonder enig probleem je mening uiten over drugs door bijvoorbeeld een T-shirt te dragen met een tekening van een cannabisblad en de tekst “Legalize it” erop. Maar je mag anderen niet aanporren om het ook daadwerkelijk te proberen. Trouwens, als die anderen minderjarig zijn, dan kan je nog zwaarder gestraft worden. Als iemand drugs gebruikt in je lokalen, dan heb je, volgens de wet, ‘**een lokaal ter beschikking gesteld voor druggebruik**’. En dat is strafbaar. Hierdoor is er voor ‘gebruiksruimtes’ geen sluitend wettelijk kader om dit toe te laten. Gebruiksruimtes zijn ruimtes waarbij gebruikers van illegale drugs op een veiligere wijze, al dan niet onder medisch toezicht, drugs gebruiken. De omkadering binnen de (gespecialiseerde) hulpverlening is een vorm van schadebeperking, maar omwille van het juridische verbod op het ter beschikking stellen van een lokaal voor druggebruik niet wettelijk mogelijk.

Het **basismisdrijf** (de combinatie van het verboden product met een strafbare handeling) wordt bestraft met een gevangenisstraf gaande van 3 maanden tot 5 jaar en met een verplichte geldboete van 1.000 euro tot 100.000 euro (na verhoging met de huidige opdecimen betekent dit een minimaal op te leggen geldboete van 8.000 euro) (artikel 2 bis § 1 Drugwet). Er zijn **verzwarende omstandigheden** die in 3 categorieën kunnen worden opgedeeld (artikel 2 bis §§ 2, 3 en 4 Drugwet)²²:

- Naargelang de leeftijd ‘ten aanzien van’ wie de inbreuken worden gesteld. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt naargelang de leeftijd (boven 16 jaar, tussen 12 en 16 jaar en onder de 12 jaar). De wetgever opteerde ervoor om de strafverzwaring omgekeerd evenredig te maken met de leeftijd van de minderjarige.
- Naargelang de gevolgen die de handelingen teweegbrengen. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt naargelang de ernst van de gevolgen (de ongeneeslijk lijkende ziekte; de ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan 4 maanden; het volledig verlies van het gebruik van een orgaan; de zware verminking; de dood).
- Naargelang het georganiseerde kader waarin de misdrijven geschieden. Een onderscheid in bestraffing wordt gemaakt tussen de loutere deelnemer én de leider van de vereniging.

Het komt aan de Koning toe om te bepalen welke handelingen met welke producten worden gestraft met de in artikel 2 bis opgenomen **straffen** en welke met de in artikel 2 ter opgenomen straffen in het Strafwetboek. Enkel met betrekking tot cannabis zijn bepaalde handelingen onderworpen aan het lichtere strafregime van artikel 2 ter van de Drugwet (artikel 61 § 2, 1° en 2° KB 6 september 2017). Het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik, zonder verzwarende omstandigheden is een overtreding strafbaar met een geldboete van 15 tot 25 euro (x 8), die wordt verhoogd in geval van herhaling. Sedert 26 september 2017 is het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik, in een penitentiaire inrichting, een instelling voor jeugdbescherming of een onderwijsinstelling, op de openbare weg of op elke publiek toegankelijke plaats, ook zonder verzwarende omstandigheden, een wanbedrijf strafbaar met een gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en/of een geldboete van 1.000 tot 100.000 euro (x8)²³.

De COL 15/2015 (Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie en het College van Procureurs-generaal betreffende de vaststelling, de registratie en het vervolgingsbeleid op het vlak

²² Deze inbreuken zijn geen wanbedrijven, maar misdaden die – theoretisch gezien – zouden moeten worden vervolgd voor en beoordeeld door het Hof van Assisen. Het openbaar ministerie zal de facto steeds verzachtende omstandigheden aannemen, waardoor de zaak voor de correctionele rechtbank kan worden gebracht (de zogenaamde ‘correctionalisering’).

²³ KB 6 SEPTEMBER 2017. - Koninklijk besluit houdende regeling van verdovende middelen, psychotrope stoffen

van het bezit van en detailhandel in illegale verdovende middelen, 21 december 2015) moet de eenvormigheid van het vervolgingsbeleid garanderen op het vlak van illegale drugs.²⁴

Wat de verkoop van drugs in kleine hoeveelheden betreft, wordt een onderscheid gemaakt tussen de verkoop uit winstbejag en de verkoop om het eigen gebruik te bekostigen. In het eerste geval wordt de detailverkoop beschouwd als een essentiële schakel in de georganiseerde en wijdvertakte drugshandel. De strafrechtelijk aanpak is identiek, met name “expliciet repressief”. De COL 15/15 lijst een aantal mogelijkheden op: dagvaarding, aanhouding, inbeslagname en verbeurdverklaring van voertuigen en/of vermogensvoordelen, enzovoort.

Ook in geval van bezit van eender welk illegaal verdovend middel dat gepaard gaat met verzwarende omstandigheden wordt in principe correctionele vervolging ingesteld, desgevallend met het oog op het vorderen van probatiemaatregelen (zie infra).

In de COL 15/2015 maakt het bezit door een meerderjarige van een hoeveelheid cannabis van maximaal drie gram of van maximum één cannabisplant voor persoonlijk gebruik het voorwerp uit van een vereenvoudigd proces-verbaal (VPV)²⁵, maar de substanties worden verplicht in beslag genomen. Deze inbreuken genieten binnen het vervolgingsbeleid de laagste prioriteit. Dit is niet zo voor het bezit van cannabis van meer dan drie gram of één cannabisplant en het bezit van cannabis dat gepaard gaat met verstoring van de openbare orde.²⁶

Het bezit van een hoeveelheid cannabis die deze voor persoonlijk gebruik overstijgt of die gepaard gaat met verstoring van de openbare orde kan het voorwerp uitmaken van volgende maatregelen:

- 1) sepot²⁷, mits eventueel een waarschuwing door de politie of een doorverwijzing naar een gespecialiseerde dienst voor bijstand aan of oriëntering van drugverslaafden;
- 2) praetoriaanse probatie²⁸;
- 3) verval van de strafvordering na betaling van een geldsom, bij toepassing van artikel 216 bis Strafvordering (minnelijke schikking);
- 4) verval van de strafvordering na uitvoering van de maatregelen bedoeld in art. 216 ter Strafvordering (bemiddeling in strafzaken)

Dezelfde vier afhandelingsmodaliteiten zijn mogelijk voor het bezit van andere illegale drugs dan cannabis, zonder verzwarende omstandigheden, en zelfs bij de detailverkoop om eigen gebruik te bekostigen. Het vervolgsbeleid inzake het bezit van en de detailhandel in illegale verdovende middelen wordt weergegeven in een overzichtstabel.²⁹

²⁴ Zie A. DE MOOR, “III. BELEID”, in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, Duiding Drugs. Praktijkids 2016, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 121-128

²⁵ Daarin worden enkel volgende gegevens opgenomen: notitienummer; plaats en datum van de feiten; aard van de feiten (type en hoeveelheid van het product); volledige identiteit van de verdachte; samenvatting van zijn versie van de feiten. Deze VPV's worden bewaard bij de politiediensten en slechts één maal per maand, door middel van een lijst, overgemaakt aan het parket van de plaats waar de vaststelling werd gedaan.

²⁶ Met verstoring van de openbare orde wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een stratinrichting of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een onderwijs- of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn de plaatsen waar de leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het ostentatief bezit van cannabis in een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bv. ziekenhuis).

²⁷ Sepot is een term uit het strafrecht waarbij men afziet van een verdere juridische vervolging.

²⁸ Een Praetoriaanse probatie is een specifieke vorm van probatie die is voorzien in het Belgisch strafrecht. Hierbij klasseert het Openbaar Ministerie (O.M.) een dossier zonder gevolgen. Aan deze seponeringsbeslissing hangt het O.M. vervolgens bepaalde voorwaarden vast die de betrokkene dient na te leven. Deze maatregel is er vooral op gericht de betrokkene op het juiste pad te brengen, zonder de mogelijk desocialiserende gevolgen van een gevangenisstraf of een geldboete. (Bv.: Strafbblad)

²⁹ Herziening COL 15/2015 te raadplegen op de website van het Openbaar Ministerie (<https://www.om-mp.be/nl/article/persbericht-herziening-col-152015>)

Overzichtstabel

Inbreuken	Persoonlijk gebruik (invoer, vervaardiging, transport, verwerving en bezit)				Andere verdovende middelen	Verkoop - afstand	Verzwarende omstandigheden	
	Cannabis							
	Bezit – overtreding Art. 61 §2, 1° KB 6/9/17	Bezit- wanbedrijf Art. 61 §2, 2° KB 6/9/17						
Voorgeschreven straffen	Artikel 2ter, 1° (overtreding), 2° en 3° (recidive)		Artikel 2ter 4°		Artikel 2bis § 1		Artikel 2bis §§ 2-5	
Criteria van het vervolgingsbeleid	Max 3 gr. Of 1 plant	+ 3 gr. Of + 1 plant	Max. 3 gr. Of 1 plant - openbare plaats zonder uiterlijk vertoon	Andere gevallen (voorheen: verstoring van de openbare orde)	Om het persoonlijk gebruik te financieren	Uit winstbejag of verrijking		
Categorie-kolom	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
VPV	X		X					
Laagste prioriteit	X		X					
Sepot met waarschuwing of doorverwijzing		X		X	X	X		
Pretoriaanse probatie		X		X	X	X		
216bis sv.		X		X	X	X		
216ter sv.		X		X	X	X		
Dagvaarding of verwijzing naar de correctionele rechtbank					X	X	X	X
Inbeslagnamen van de verdovende middelen	X	X	X	X	X	X	X	X
Bewarende beslagen en vorderingen tot verbeurdverklaring van vermogensvoordelen						(X)	X	X

NB : Deze tabel is enkel een synthese, en het blijft dus van belang om rekening te houden met alle preciseringen, nuances en uitzonderingen uit de tekst van de eigenlijke omzendbrief, enerzijds, en de eventuele lokale richtlijnen, anderzijds.

Update 18.06.2018

Het is de parketmagistraat die elk dossier apprecieert en oriënteert, op basis van de aard, de combinatie en de ernst van de feiten, enerzijds, en de persoonlijkheid van de verdachte, anderzijds. Met uitzondering van de derde maatregel (minnelijke schikking) is de ware betrachting van de alternatieve afhandelingsmodaliteiten de doorverwijzing van de problematische druggebruiker naar de hulpverlening. Sedert medio jaren 1990 is het strafrechtstelsel immers geleidelijk tot het besef gekomen dat een louter sanctionerende aanpak niet de oplossing is voor de bestrijding van druggebruik.

1.3 Psychoactieve medicatie

De Drugwet van 24 februari 1921, meermaals gewijzigd, reglementeert ook het gebruik van psychoactieve medicatie.

In het Regentsbesluit van 1946, 'houdende reglement op het bewaren en verkopen van giftstoffen' (sic) (ook meermaals gewijzigd), wordt een onderscheid gemaakt tussen een aantal stoffen die door drogisten kan worden verkocht, die vrij af te leveren zijn door apothekers, en die slechts af te leveren zijn op voorlegging van een "door een geneesheer, een doctor in de veeartsenijkunde of een licentiaat in de tandheelkunde eigenhandig geschreven, gedagtekend en ondertekend voorschrift".

Naast apothekers mogen ook artsen en dierenartsen medicatie afleveren onder bepaalde voorwaarden.

Beoefenaars van een medisch beroep die **een verslaving aan bepaalde³⁰ medicatie helpen onderhouden door het voorschrijven, het toedienen of het afleveren ervan, zijn strafbaar**. Er is echter een **uitzondering** voorzien wanneer het gaat om vervangingsmiddelen (bijvoorbeeld methadon)³¹ of voor spuitenruil waardoor het verstrekken van steriel injectiemateriaal aan injecterende druggebruikers mogelijk wordt zonder dat de verstrekkers strafbaar zijn³².

Ook wie zich door middel van **een vals voorschrift verslavende producten aanschaf, is strafbaar**. De gebruiker van dergelijke medicatie, eventueel zonder voorschrift verkregen, is niet strafbaar voor dat gebruik op zich. Anders is het wanneer men zich onder invloed van medicatie, in een staat die gelijk op dronkenschap, in het verkeer begeeft, maar dan maakt het geen verschil of de genomen medicatie op voorschrift was of niet (zie 1.4).

Uitzondering is het bezit van Flunitrazepam (Rohypnol®), verkregen zonder voorschrift: dit is op zich strafbaar als men geen apotheker, (tand)arts of veearts is.³³

Medicijnen die enkel **op doktersvoorschrift** mogen gebruikt worden, mogen **niet zomaar aan anderen worden doorgegeven of verkocht**. Dat is strafbaar, zowel voor minder- als voor meerderjarigen. De Drugwet van 24 februari 1921 laat daar geen twijfel over bestaan. Deze stelt duidelijk dat de onwettige verhandeling van de in de KB's opgesomde stoffen strafbaar is. Met onwettige verhandeling bedoelt men zowel "de in- en uitvoer, het vervoer, de verkoop en het te-koop-stellen, de aflevering of de aanschaf, al dan niet tegen betaling."

Medicatie mag enkel worden toegediend door een (para-)medisch beroepsbeoefenaar.

Medicatie toedienen is een medische handeling en medische handelingen mogen alleen uitgevoerd worden door (para-)medici. Als niet-(para-)medici dat doen, maken ze zich schuldig aan onwettige uitoefening van de genees(verpleeg)kunde. Uitzondering daarop is de zelfmedicatie en de quasi-zelfmedicatie door ouders, wettelijke vertegenwoordigers en/of mantelzorgers (vrijwilligers).

³⁰ Opsomming in art. 1, 1bis, 2 en 28 van het KB van 31 december 1930 omtrent de handel in slaap- en verdovende middelen. Tevens producten vermeld in art. 2, 25 en 38 van het KB van 22 januari 1998.

³¹ Het 'methadon-KB' (KB 19 maart 2004 (BS 30.04.2004) tot reglementering van de behandeling met vervangingsmiddelen) maakt hierop een uitzondering en bepaalt welke middelen als vervangingsmiddelen mogen worden aangewend. Zie ook artikelen 3 §3 en 4 Wet 21 februari 1921, waarin uitdrukkelijk wordt bepaald dat artsen die met vervangingsmiddelen werken niet strafbaar zijn.

³² Wet van 17 november 1998 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en anitseptica en het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de geneeskunst, de verpleegkunde, de paramedische beroepen en de geneeskundige commissies, B.S., 23 december 1998.

³³ Art. 39 §4 KB 22 januari 1998.

Wat met medicinale cannabis?

Volgens de geneesmiddelenwetgeving hebben alle middelen met een therapeutische werking een vergunning nodig vooraleer ze in België verkocht mogen worden. Hetzelfde geldt dus ook voor geneesmiddelen op basis van cannabinoïden. Het **KB van 11 juni 2015** stelt dat het afleveren van **officinale bereidingen** (=huisbereiding, zonder voorschrift) en **magistrale bereidingen** (=op voorschrift) **die THC bevatten verboden is in België**, waardoor een apotheek dus **enkel** geneesmiddelen mag **verkopen die door de farmaceutische industrie geproduceerd zijn**. In tegenstelling tot CBD bevat THC namelijk wél hallucinogene eigenschappen.

De omzendbrief (augustus 2019) van het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten (FAGG) stelt echter dat een te strikte interpretatie van dit KB ook de productie verbiedt van geneesmiddelen met farmaceutische grondstoffen die verontreinigd zijn met THC, zoals CBD. Dit terwijl deze geneesmiddelen niet geproduceerd worden met de bedoeling om THC te bevatten. Daarom worden in deze omzendbrief een aantal criteria meegegeven om te bepalen of een grondstof, verontreinigd met THC, door een apotheker gebruikt kan worden in een magistrale bereiding. Concreet wordt het hiermee voor apothekers mogelijk om naast Sativex®, onder specifieke voorwaarden, ook magistrale bereidingen op basis van bijvoorbeeld CBD af te leveren. Belangrijk hierbij is dat het hier enkel om magistrale bereidingen gaat, die enkel op voorschrift verkrijgbaar zijn, en niet om andere bereidingen die vrij te koop zijn. De wetgeving hieromtrent is in volle ontwikkeling.

Meer info VAD: [Dossier Cannabis](#)

In het volgende hoofdstuk over 'Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in het verkeer' hebben we het ook over de gevolgen van medicatie op de rijvaardigheid.

1.4 Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in het verkeer

Het gebruik van alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in het verkeer wordt door specifieke wetgeving aan banden gelegd. **Rijden onder invloed van illegale drugs is verboden. Ook het gebruik van alcohol in het verkeer is gereguleerd.**

Het besturen van een voertuig³⁴ of rijdier op een openbare plaats onder invloed van **alcohol** is strafbaar ten gevolge van art. 34 e.v. van de Wegverkeerswet van 16 maart 1968. Sinds december 1994³⁵ is een alcoholgehalte van 0,5 promille in het bloed strafbaar. De verkeerswetgeving bepaalt dat **rijden** (met de wagen, de motorfiets of brommer en de fiets) **met meer dan 0,5 promille alcohol in het bloed strafbaar is.**

De politie kan onmiddellijk 179 euro innen of kan voor hetzelfde bedrag een minnelijke schikking treffen. Men krijgt een rijverbod van minimum drie uur. De rechter kan een boete uitspreken tot 3.000 euro en het recht tot sturen ontnemen. Vanaf 0,8 promille worden de straffen zwaarder. Bij een minnelijke schikking betaalt men 420 tot 1.260 euro (afhankelijk van het precieze alcoholgehalte in je bloed). Het recht tot sturen wordt minimum zes uur ontnomen en het rijbewijs kan onmiddellijk ingetrokken worden, bijvoorbeeld als het rijgedrag gevaarlijk is voor de verkeersveiligheid. De rechter kan boetes van 1.600 tot 16.000 euro uitspreken. Bij herhaalde overtredingen worden de boetes nog zwaarder.

Sinds 2010 heeft de rechter ook de mogelijkheid om de geldigheid van het rijbewijs te beperken tot motorvoertuigen die zijn uitgerust met een **alcoholslot** voor minimum 1 tot maximum 5 jaar. De veroordeelde bestuurder dient zijn of haar rijbewijs bij de griffier van het gerecht te laten toekomen ter bewaren en zal een attest uitreiken die het rijden met een alcoholslot verplicht gedurende de opgelegde termijn.³⁶

Voor **beroepschauffeurs** (bestuurders van vrachtwagens, bussen, taxi's, ambulances, ...) is de wet sinds 1 januari 2015 strenger. Zij moeten zich **houden aan een alcohollimiet van 0,2 promille**. Dat betekent dat deze chauffeurs al na het drinken van één glas strafbaar zijn (**in de praktijk** komt dit **dus** neer op een **nultolerantie** voor drinken in het verkeer voor beroepschauffeurs).

Rijden onder invloed van illegale drugs zoals cannabis, cocaïne, xtc, ... is **absoluut verboden**.³⁷ Controle op illegale drugs in het verkeer kan opgelegd worden aan bestuurders van een voertuig of rijdier die vermoedelijk onder invloed zijn van illegale drugs, vermoedelijke daders van een verkeersongeval, iedereen die een verkeersongeval mee kan hebben veroorzaakt (zelfs als hij het slachtoffer ervan is), personen die leerling-bestuurders van een voertuig of een rijdier op de openbare weg begeleiden of op het punt staan dit te doen.

De politie overloopt een gestandaardiseerde checklist om op basis van iemands uiterlijk en gedrag na te gaan of er tekenen zijn van recent gebruik van een van de bovenvermelde stoffen. Als er minimum drie uiterlijke tekenen van recent druggebruik waargenomen worden, wordt overgegaan tot een speekseltest. Deze checklist met uiterlijke tekenen van druggebruik vervangt de fysieke proeven aan de hand van aandachtsverdelende tests uit de oude procedure die dateren van voor 2010. Indien het

³⁴ Niet enkel auto's, maar ook o.a. (brom)fietsen, ...

³⁵ Wet van 18 juli 1990, van toepassing sinds 1 december 1994.

³⁶ Art 73/1 ev. van het K.B. 23 maart 1998 betreffende het rijbewijs.

³⁷ Art. 37bis Wegverkeerswet: cannabis, amfetamine, ecstasy, MDD, morfine, cocaïne, benzoylcgonine.

niet mogelijk is de checklist af te nemen, dan wordt meteen overgaan tot een speekseltest. De **wet van 31 juli 2009 tot invoering van speekseltesten op drugs** in het verkeer bepaalt de limietwaarden van vijf stoffen die de rijvaardigheid beïnvloeden en via speekselanalyse worden opgespoord. Meer info hierover lees je in het [‘Dossier middelengebruik en verkeer’](#) van VAD.

Bij een positieve speekseltest wordt het rijbewijs onmiddellijk gedurende twaalf uur ingehouden of wordt het rijbewijs voor 15 dagen ingetrokken door de procureur des Konings en slechts teruggegeven na een negatieve test. Als voorzorgsmaatregel moet men het voertuig ter plaatse achterlaten. Er kan ook worden overgegaan tot een onmiddellijke intrekking van het rijbewijs voor vijftien dagen door de parketmagistraat. (Deze maatregel kan ten hoogste tweemaal met 3 maanden verlengd worden.) Daarna volgt er een laboanalyse van een bloed- of speekselstaal³⁸. Enkel als deze analyse positief is krijg je effectief een geldboete.

In de praktijk werd voor de laboanalyse tot voor kort nog steeds gebruik gemaakt van de bloedanalyse. Er was nog geen apparaat voorhanden die een speekselanalyse kon uitvoeren en er waren, in België, lang geen erkende laboratoria aangesteld. Het opvorderen van een arts was steeds nodig bij een positieve speekseltest, wat een zeer omslachtige procedure was. Volgens het KB van 23 maart 2019 kregen verschillende labo's de nodige erkenning. Dat maakt dat sinds 1 april 2019 deze procedure verleden tijd is en de bloedproef na een positieve speekseltest wordt vervangen door een speekselanalyse. Thans kunnen **de politiediensten zelf een uitgebreid speekselstaal verzamelen³⁹ om vervolgens aan een erkend labo door te geven voor analyse**. De resultaten van die analyse zijn bindend.

De wet voorziet in de mogelijkheid om de test of analyse te weigeren. Wanneer de persoon een wettige reden inroept, wordt een arts opgeroepen om het motief te beoordelen. De inhoud van de wettige reden mag door de arts niet worden onthuld als ze door het medisch geheim wordt gedekt. Als de opgevorderde arts vaststelt dat de weigering ongegrond is, zal de betrokken persoon opdraaien voor de kosten voor de tussenkomst van de arts.

Wie betrapt wordt op rijden onder invloed en jonger is dan zestien, moet zich voor de jeugdrechter verantwoorden. Wie ouder is dan zestien wordt bij de politierechter geroepen.

Bij overtreding voorziet de wet een geldboete van € 200 tot € 2.000. Dit bedrag moet vermenigvuldigd worden met 8 opdecimen, wat betekent dat de boete in de praktijk € 1.600 tot € 16.000 kan bedragen. Bij weigering van een test zonder wettelijke reden volgt eveneens een boete van € 1.600 tot € 16.000

Bij overtreding kan een mogelijk rijverbod van minimum 3 maanden tot maximum 2 jaar opgelegd worden. Bij herhaling binnen de drie jaar volgen zwaardere straffen (oplopend tot € 40.000), inclusief een mogelijke gevangenisstraf (1 maand tot 2 jaar) en een verval van het recht tot sturen (minimum 3 maanden en ten hoogste 5 jaar). Chauffeurs in overtreding die minder dan twee jaar over hun rijbewijs B beschikken, krijgen automatisch een rijverbod opgelegd en moeten opnieuw een rijexamen afleggen vooraleer ze het rijbewijs kunnen terugkrijgen.

³⁸ De procedure voorziet in een speekselanalyse, maar omdat de wetgeving nog niet aangepast is voor de speekselanalyse in het labo, wordt nog steeds de bloedanalyse gebruikt. Op termijn zal de speekselanalyse de bloedanalyse vervangen.

³⁹ Politiediensten hanteren hiervoor het ‘Drug Intercept i2’ speekselafnameapparaat.

Een **bestuurder van een motorvoertuig is niet rijgeschikt als hij aan een lichamelijke of geestelijke aandoening lijdt** die in het **KB van 23 maart 1998**⁴⁰ is opgenomen. Belangrijk in dit kader zijn de normen over het **gebruik van medicatie**.

Bij de vaststelling van een behandeling of het voorschrijven van geneesmiddelen gaat de arts na wat de invloed van de behandeling, van elk geneesmiddel afzonderlijk of van de combinatie met andere geneesmiddelen of alcohol op het rijgedrag is. De **arts licht zijn patiënt in over de mogelijke gevolgen voor zijn rijgedrag** en wijst hem op zijn eventuele verplichtingen betreffende het gebruik van zijn rijbewijs. Een **bestuurder** of kandidaat bestuurder die **aan alcohol verslaafd** is of **zich niet kan onthouden van alcoholgebruik wanneer hij een motorvoertuig bestuurt, is niet rijgeschikt**.

Het is de taak, of beter de **plicht van de arts om de cliënt te informeren dat hij zijn rijbewijs moet inleveren als hij vaststelt dat de cliënt niet meer beantwoordt aan de vastgestelde medische normen**. Vanaf dat moment ligt de verantwoordelijkheid bij de patiënt.

De normen met betrekking tot medicatie zoals opgenomen in het KB:

- De arts bepaalt de rijgeschiktheid en de geldigheidsduur ervan.
- De patiënt die aan psychotrope stoffen verslaafd is of die stoffen overmatig gebruikt zonder verslaafd te zijn, is sowieso niet rijgeschikt. Na een periode van bewezen onthouding van zes maanden kan deze patiënt opnieuw rijgeschikt worden verklaard. De geldigheidsduur van de rijgeschiktheid is beperkt tot maximaal drie jaar.
- De patiënt die regelmatig, in welke vorm dan ook, psychotrope stoffen gebruikt die een nadelige invloed op de rijvaardigheid kunnen hebben of die dusdanige hoeveelheden gebruikt dat het rijgedrag daardoor ongunstig wordt beïnvloed, is niet rijgeschikt. Hetzelfde geldt bij gebruik van alle andere medicatie of combinaties ervan die de waarneming, de stemming, de aandacht, de psychomotoriek en het oordeelsvermogen ongunstig beïnvloeden.
- De arts gaat bij het voorschrijven van medicatie na wat de invloed op het rijgedrag is van elk middel afzonderlijk, in combinatie met andere middelen of in combinatie met alcohol. De arts licht zijn patiënt in over de mogelijke gevolgen voor het rijgedrag.

Ook bij het voorschrijven van medicatie moet de arts nagaan welke invloed de medicatie heeft op de rijvaardigheid en de patiënt hiervan op de hoogte brengen.

Medicatie wordt onderverdeeld in drie klassen naargelang hun potentiële invloed op de rijvaardigheid:

- Categorie 1: waarschijnlijk geen negatieve invloed op de rijvaardigheid. Indien mogelijk moet de arts medicatie uit deze categorie kiezen.
- Categorie 2: lichte of matige invloed op de rijvaardigheid. Bij het voorschrijven van medicatie uit categorie 2 krijgt de patiënt het advies geen wagen te besturen de eerste dagen van de behandeling of tot het ogenblik dat hij zich bewust is van de effecten.
- Categorie 3: ernstige invloed op de rijvaardigheid. De arts adviseert de patiënt geen wagen te besturen.

De kandidaat die aan psychotrope stoffen en/of alcohol verslaafd is geweest of er overmatig gebruik van heeft gemaakt, kan evenwel **na een periode van bewezen onthouding van minstens zes maanden rijgeschikt worden verklaard**. De geldigheidsduur van de rijgeschiktheid is beperkt tot maximaal drie jaar.

Meer info VAD: [‘Dossier middelengebruik en verkeer’](#)

⁴⁰ In werking sinds 1 oktober 1998. Het KB vermeldt onder meer neurologische aandoeningen, geestelijke aandoeningen, epilepsie, aandoeningen van hart en bloedvaten, diabetes en normen voor de visuele functies.

1.5 Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in de werkcontext

Het gebruik van alcohol en andere drugs is een realiteit in onze samenleving. Risico's beperken zich niet enkel tot de cliënt, mogelijk kunnen ook werknemers kampen met risicovol of problematisch middelengebruik of wordt er middelengebruik vastgesteld op de werkvloer. Ook bij zorgverleners binnen welzijns- en zorgorganisaties komt dit voor.

Wanneer alcohol of andere drugs gebruikt worden op het werk of wanneer de effecten van gebruik buiten het werk ervan doorwerken op de werkvloer kan dit grote gevolgen hebben. Het onder invloed zijn van alcohol of drugs is immers één van de belangrijke factoren die de **veiligheid en gezondheid van de werknemers en hun omgeving** aantasten. Bovendien heeft het gebruik van alcohol of drugs vaak een verminderd of problematisch functioneren tot gevolg, of leidt het tot afwezigheden wat de werkorganisatie verstoort.

Als werkgever in de private sector dien je sinds de invoering van de **Collectieve Arbeidsovereenkomst nr. 100** op 1 april 2010 over een preventief alcohol- en drugbeleid te beschikken. Naast preventieve maatregelen dient dergelijk beleid ook duidelijke regels en een hulpverleningsluik te omvatten. Het gebruik van adem- of drugtesten in de onderneming is aan strikte voorwaarden verbonden, en kan enkel na de opname ervan in het arbeidsreglement. Verder is ook de **Welzijnswet** een belangrijk instrument om mogelijke functioneringsproblemen van werknemers door alcohol- of ander druggebruik te vermijden en/of vroegtijdig en adequaat aan te pakken. De Welzijnswet is zowel in de private als in de publieke sector van toepassing.

In deze bijdrage gaan we niet verder in op het middelengebruik bij medewerkers van een organisatie. Voor meer toelichting en ondersteunend begeleidingsmateriaal kan je terecht op www.qado.be. Het juridisch kader lees je in de publicatie '[Omgaan met het gebruik van alcohol en andere drugs op en rond het werk: de juridische regels](#)'.⁴¹

---

⁴¹ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-uitgave-plets-en-van-eeckhoutte>

1.6 Gokken

Vanuit de impact op de financiële en psychosociale situatie van cliënten door gokken staan we ook stil bij de wetgeving met betrekking tot de kansspelen.

Het spelen op kansspelen is wijd verspreid. De spanning van het spel, de kans op winst, de illusie van controle, ... diverse triggers maken gokken aantrekkelijk. Gokken houdt echter ook een risico in op welzijns- en gezondheidsproblemen.

Al wordt er bij gokken geen product ingenomen, toch kan er verslaving ontstaan. Gelijkenissen in afwijkende hersenfuncties maken een gokstoornis vergelijkbaar met een drug- of alcoholafhankelijkheid. Er gaat veel meer tijd, aandacht en vooral geld naar het spel dan men zich ooit had voorgenomen. Zo kan men op verschillende vlakken (financieel, relationeel, sociaal, ...) in de problemen geraken.

Het **Belgisch kansspelbeleid** is gericht op de bescherming van de speler, financiële transparantie en controle op de geldstromen die omgaan in het gokcircuit, op het spel en de identificatie van en de controle op de organisatoren van kansspelen.

Het basisprincipe is eenvoudig: **alle kansspelen zijn verboden, behalve diegene met een vergunning.**

Een belangrijke wet die het gokken in België in goede banen tracht te leiden, is de *Wet op de kansspelen, de kansspelinrichting en de bescherming van de spelers van 7 mei 1999*. Deze wet vormt in ons land de basis van het huidige kansspelbeleid. Nadien volgden er nog een reeks wetswijzigingen en uitvoeringsbesluiten die onder meer betrekking hebben op nieuwe evoluties zoals het online aanbod van kansspelen.

De *wetswijziging van 7 mei 2019* bepaalt onder andere enkele noodzakelijke aanpassingen aan de werking van de kansspelcommissie, de rol van gemeenten die een convenant afsluiten met de kansspelinrichtingen en de bescherming van jongeren.⁴²

De **vergunde kansspelinrichtingen** worden in vier klassen ingedeeld naargelang van de aard en het aantal kansspelen dat in de kansspelinrichting mag worden geëxploiteerd, van het maximumbedrag van de inzet, het verlies en de winst van de spelers bij elke kansspel en van de aard van de toegestane nevenactiviteiten. Klasse I heeft betrekking op de casino's, klasse II gaat over de speelautomatenhallen, klasse III bepaalt de aanwezigheid van kansspelen in drankgelegenheden en klasse IV over de wedkantoren. De spelen van de Nationale Loterij – behalve de weddenschappen – vallen niet onder de wet op de kansspelen, maar onder de wet op de loterijen van 31 december 1851.

De speler kan strafbaar worden gesteld wanneer hij deelneemt aan een kansspel waarvan hij weet dat het niet vergund, dus illegaal is. Algemeen is het verboden een weddenschap in te richten omtrent een gebeurtenis of activiteit die strijdig is met de openbare orde of de goede zeden, of omtrent een activiteit waarbij de meerderheid van de deelnemers minderjarig zijn.

De kansspelcommissie (KSC) reikt een vergunning uit volgens het geldend wettelijk kader. Naast hun taak van adviesverstrekkers en het verstrekken van vergunningen heeft de commissie ook de opdracht

⁴² Wet van 7 MEI 2019. - Wet tot wijziging van de wet van 7 mei 1999 op de kansspelen, de weddenschappen, de kansspelinrichtingen en de bescherming van de spelers, en tot invoeging van artikel 37/1 in de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij.

om controles uit te voeren. De commissie valt onder de Federale Overheidsdienst Justitie. Verder heeft de kansspelcommissie ook de voorname opdracht om spelers te beschermen.

Zo kan in ons land de toegang tot kansspelen worden ontzegd door **een toegangsverbod**. Er werden minimumleeftijden vastgelegd om te mogen spelen, maar spelers (of een belanghebbende derde zoals de partner) kunnen zich ook zelf laten uitsluiten wanneer ze problemen ervaren met gokken of als preventieve maatregel om zich tegen zichzelf te beschermen. De commissie ontzegt ook de toegang tot de kansspelen (waarvoor een registratieplicht geldt) voor personen met een collectieve schuldenregeling. Sinds 2004 beschikt België daarom over het Excluded Persons Information System (EPIS), een elektronisch systeem dat alle uitgesloten spelers bundelt.

Meer info VAD : [‘Wat zegt de wet over gokken’](#)

1.7 Internationale verschillen

Er zijn internationale verschillen in de drugwetgeving. Wees aandachtig voor de verschillen in de regelgeving en perceptie ten aanzien van middelengebruik. Het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving (EMCDDA) geeft een overzicht van feiten en het drugbeleid van de Europese lidstaten. Meer info per lidstaat kan je vinden op www.emcdda.europa.eu/countries_en

Wie internationaal reist met geneesmiddelen die gereguleerde stoffen bevatten is het aangeraden om de algemene en landspecifieke informatie te bekijken. Dit kan op de website van het International Narcotics Control Board (www.incb.org/incb/en/travellers/index.html) of door contact op te nemen met de ambassade of consulaat van het beoogde land dat je wenst te bezoeken.

1.8 Wetgeving en hulpverlening

De wetgeving over alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken die beschreven wordt in het vorige hoofdstuk, vormt het minimale kader dat burgers moeten respecteren inzake middelengebruik. Een organisatie of instelling kan er echter voor kiezen om, vanuit haar visie op hulpverlening en middelengebruik, specifieke regels te formuleren en grenzen te stellen. Deze regels kunnen strenger zijn dan wat de wetgever voorziet, maar niet soepeler. Het is daarom belangrijk om de wettelijke basis te kennen met betrekking tot alcohol, illegale drugs en medicatie.

Organisaties hanteren dus soms ook **eigen rapporteringsrichtlijnen of afspraken**. Ook deze moeten geformuleerd worden **binnen de geldende wetgeving** en rekening houden met bijvoorbeeld het recht op privacy. Als je regels hebt, moet je er bovendien voor zorgen dat ze worden nageleefd en moet je consequenties en procedures voorzien als ze overtreden worden. Als organisatie is het raadzaam om afspraken en omgangsvormen op regelmatige basis te bespreken met het team om tot een gedragen aanpak te komen.

Een gemeenschappelijk handelingskader voor medewerkers in een organisatie kan een grote meerwaarde betekenen voor de eenvormigheid en professionaliteit van de dienstverlening. Vanuit VAD schuiven we daarom een ‘beleidsmatige aanpak omtrent alcohol en andere drugs’ naar voor die bestaat uit een overkoepelende visie en vier pijlers: regels en afspraken, zorg en begeleiding, educatie en omgevingsinterventies. Een gedragen alcohol- en drugbeleid biedt een houvast voor jouw organisatie, zowel voor medewerker als voor de cliënten. Hierover lees je meer op de VAD-website.

Organisaties hebben vaak ook een **huishoudelijk reglement** waarin omgangsvormen zijn vastgelegd met betrekking tot alcohol en andere drugs. De inhoud hiervan kan per organisatie danig variëren omwille van de setting (residentieel of ambulante), de (kwetsbaarheid) van de doelgroep, de ervaringen uit het verleden, enzovoort. Ga dus na wat in jouw organisatie van toepassing is.

Hoewel de aanwezigheid van een huishoudelijk reglement niet altijd verplicht is, kan er per sector toch een specifieke regelgeving van toepassing zijn. Zo bestaat er bijvoorbeeld een Ministerieel Besluit⁴³ dat een huishoudelijk reglement met specifieke werkingsregels weergeeft die van toepassing zijn voor opvangstructuren voor asielzoekers en vreemdelingen. Hierin staat uitdrukkelijk dat *‘Handel, bezit en gebruik van alcohol of drugs in opvangstructuur zijn verboden. Elk gedrag verbonden aan dronkenschap en het gebruik van illegale middelen in de opvangstructuur is verboden.’*

Een huishoudelijk reglement kan vaak ook structuur bieden die regels stipuleert, bijvoorbeeld het omgaan met het gebruik van digitale toestellen zoals smartphones of computers in een residentiele opvang. Let wel, alle privé-communicatie is geheim. Post openen, telefoons afluisteren, e-mails of persoonlijke berichten lezen, is strafrechtelijk gesanctioneerd. Dit kan dus zeker niet worden opgenomen in een huisreglement: je kan geen toelating voor het begaan van een misdrijf vragen.

Ook wanneer je als organisatie niet specifiek werkt rond verslaving of middelengebruik, kan je te maken krijgen met cliënten die middelen gebruiken. Net zoals bij alle andere cliënten dien je als medewerker in de zorg- welzijnssector bewust te zijn van het feit dat **hulpverlening een andere finaliteit kent dan ordehandhaving en misdrijven opsporen**. Ga daarom zorgvuldig om met de informatie die je (rechtstreeks of onrechtstreeks) verkrijgt van je cliënt. In het volgende hoofdstuk gaan we daarom ook uitgebreid in op de regelgeving met betrekking tot beroepsgeheim en de specifieke situaties wanneer je dit mag of moet doorbreken.

⁴³ Ministerieel besluit van 21 september 2018 tot vastlegging van het huishoudelijk reglement van de opvangstructuren.

Algemeen stel je **als hulpverlener** vooraf best steeds **volgende vragen: vanuit welke organisatie of functie werk ik, wie is mijn cliënt, wat is de specifieke situatie**. Als je informatie wenst te delen, ga na met wie je info deelt en **wat de finaliteit is van de andere persoon of instantie**. De zwijgplicht in het kader van het beroepsgeheim is een belangrijk fundament om de vertrouwensrelatie binnen de hulpverlening te waarborgen.

FAQ

HOE GA IK ALS OCMW-MEDEWERKER OM MET HET MIDDELENGEbruik VAN MIJN CLIËNT?

Tracht als hulpverlener steeds de afweging te maken in het belang van de hulpverlening. Voor vele cliënten is het OCMW (en het verkrijgen van een leefloon of een andere vorm van steun) het laatste vangnet. Als praten over gebruik betekent dat het leefloon mogelijk in het gedrang komt, wordt dit thema een bedreiging voor de cliënt. Dit verhoogt de kans dat het middelengebruik onbespreekbaar wordt in begeleidingen, of dat cliënten gebruik (of signalen hiervan) ontkennen. Als maatschappelijk werker loop je zo heel wat informatie mis die helpend kan zijn binnen een begeleiding. Niet alleen zorgt dit voor heel wat ongenoegen bij de maatschappelijk werker, misschien is het gebruik en de initiële hulpvraag zo met elkaar verweven dat je ook op het vlak van de hulpvraag moeilijk vooruitgang kan boeken.

VAD ontwikkelde een [wegwijzer voor een alcohol- en drugbeleid op de sociale dienst van het OCMW](#). Dit draaiboek helpt jouw organisatie om een beleid te ontwikkelen waarin men afspraken maakt over het omgaan met cliënten en hun middelengebruik. Voor medewerkers biedt dit een houvast over wat je wel en niet kan doen.

2. Beroepsgeheim en aansprakelijkheid

Als medewerker binnen de welzijns- en gezondheidssector vergaar je informatie over personen. Mogelijk dus ook over het middelengebruik van je cliënt. Wie in een vertrouwelijke relatie staat ten opzichte van een hulpvrager zal de informatie, die hij of zij te weten komt in het kader van deze professionele relatie, geheim moeten houden. Hulpverleners hebben dus zwijgplicht. In deze publicatie staan we stil bij de meest gangbare situaties en obstakels waarmee hulpverleners te maken krijgen als gevolg van middelengebruik van hun cliënt. In dit hoofdstuk geven we de belangrijkste principes over het beroepsgeheim weer, de uitzonderingen wanneer dit kan of moet doorbroken worden, en het verschil met discretieplicht of ambtsgeheim. Vervolgens staan we ook stil bij de aangifteplicht van de hulpverlener en aansprakelijkheid van de organisatie.

2.1 Zwijgplicht

Een belangrijk aspect van het beroepsgeheim is de zwijgplicht. De zwijgplicht is eeuwenoud. De **informatie die je te weten komt van een hulpvrager die jou in het kader van een professionele relatie in vertrouwen neemt, is geheim**. Om te weten voor wie dit van toepassing is, dienen we in eerste instantie verder uit te klaren wie precies gebonden is aan beroepsgeheim.⁴⁴

2.1.1 Beroepsgeheim - Artikel 458 van het Strafwetboek

Artikel 458 van het Strafwetboek vormt de **basis van het beroepsgeheim** en stelt het bekendmaken van geheimen die werden toevertrouwd omwille van een bepaalde staat of beroep strafbaar. Het artikel luidt als volgt:

“Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet, het decreet of de ordonnantie hen verplicht of toelaat die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en een geldboete van honderd euro tot duizend euro of met een van die straffen alleen.”

Wie heeft zwijgplicht?

Naast de medische beroepsbeoefenaars (artsen, verpleegkundigen, apothekers, ...) legt artikel 458 Sw. ook de zwijgplicht op aan *‘alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd.’* Dit zijn wat men noemt ‘noodzakelijke vertrouwensfiguren’. In feite gaat het over een noodzakelijke vertrouwensopdracht of -functie die als dusdanig maatschappelijk wordt erkend en zwijgplicht impliceert. Zonder het vertrouwelijk karakter zou de hulpverlener zijn functie niet naar behoren kunnen vervullen. De **principiële geheimhouding** garanderen is daarom een **belangrijk fundament van de hulpverlening**.

⁴⁴ Het instituut voor sociaal recht van de KU Leuven ontwikkelde vijf thematische wegwijzers beroepsgeheim. Deze kan je raadplegen via de link: <https://www.law.kuleuven.be/isr/beroepsgeheim>.

Mensen die niet omwille van een specifieke, maatschappelijk relevante, vertrouwelijke taak of functie in vertrouwen worden genomen, zoals boezemvrienden of leerkrachten, behoren niet tot de categorie van strafrechtelijk verplichte geheimhouders. Al gelden er bijvoorbeeld voor leerkrachten nog andere leidende principes zoals 'discretieplicht'. De verschillen met discretieplicht en ambtsgeheim komen in een volgend hoofdstuk aan bod.

Welke informatie moet je geheim houden?

- Het moet gaan over een 'geheim' (bijvoorbeeld iemand die te kennen geeft dat hij drugs heeft doorverkocht of dronken met de auto heeft gereden. Het gaat dus niet over verifieerbare info zoals de treinuren bijvoorbeeld).
- Niet alleen de vertrouwelijke informatie die werd toevertrouwd, maar ook wat de geheimhouder zelf vaststelt, van andere personen verneemt in het kader van noodzakelijke hulpverlening, verneemt via een hulpverleningsprogramma, of in een dossier leest, is geheim. (Bijvoorbeeld wanneer je ruikt dat je cliënt gedronken heeft en tegelijkertijd ziet dat hij een autosleutel in zijn hand heeft.)
- Het beroepsgeheim blijft altijd gelden, ook wanneer de vertrouwensrelatie beëindigd is, als de arbeidsovereenkomst afgelopen is, of de cliënt komt te overlijden.
- Niet alleen de professionele hulpverleners, maar ook vrijwilligers, stagiairs of andere medewerkers die noodzakelijke vertrouwensfiguren ondersteunen bij de uitoefening van diens taken of functie, of hun medewerking verlenen aan de zorg, zijn gebonden door het beroepsgeheim. Andere medewerkers die geen vertrouwensfunctie vervullen, zoals bijvoorbeeld onderhoudspersoneel, vallen niet onder het beroepsgeheim maar zijn wel gebonden aan discretieplicht.
- Informatie waarbij alle concrete namen en details zijn weggelaten, zodat het een situatiebeschrijving in algemene termen wordt, behoort niet tot het beroepsgeheim. Het belangrijkste is dat de persoon over wie het gaat niet identificeerbaar is.
- De hulpvrager wordt soms ook 'de meester van het geheim' genoemd. De vertrouwelijke gegevens gaan over hem en hij kan beslissen met wie hij ze deelt. De cliënt moet vooraf uitdrukkelijk zijn akkoord geven of zelf de vraag stellen. Al is de rechtspraak hierin niet eenduidig, toch is het merendeel van de rechtsleer het er wel over eens dat de instemming van de cliënt een invloed kan hebben op de mogelijkheid tot informatiedeling. Er zijn echter strikte voorwaarden verbonden aan de instemming die 'vrij, specifiek, uitdrukkelijk, geïnformeerd en volgehouden' dient te zijn. Er moet dus onder meer een duidelijke toestemming van de cliënt zijn en de cliënt moet specifiek geïnformeerd zijn over welke informatie juist wordt doorgegeven. Bij voorkeur gebeurt informatiedoorstroom ook in aanwezigheid van de cliënt. Bovendien zal de geheimhouder moeten beoordelen of de informatiedoorstroom in het belang van de cliënt is. De informatie die wordt doorgegeven mag ook geen vals beeld scheppen, geen halve waarheden bevatten. Dan zwijgt de geheimhouder beter helemaal. De hulpverlener moet finaal zelf oordelen of hij het beroepsgeheim al dan niet doorbreekt. De instemming van de cliënt verplicht hem dus niet om het beroepsgeheim te doorbreken. De cliënt mag zich ook verzetten tegen het doorgeven van bepaalde informatie. In zo'n situatie zal de geheimhouder enkel bij de wettelijk toegelaten uitzonderingen toch informatie mogen doorgeven.

FAQ

TIJDENS EEN GESPREK DEELT JE CLIËNT MEE DAT HIJ ILLEGALE DRUGS GEBRUIKT. WAT MOET IK MET DEZE INFORMATIE DOEN?

De informatie die je binnen een hulpverleningscontext verkrijgt van je cliënt is vertrouwelijk. Ook wanneer het gaat om zaken die bij wet verboden zijn, zoals het gebruiken of dealen van drugs, of wanneer je deze info onrechtstreeks zou vernemen. Als hulpverlener zet je het belang van de cliënt voorop, in functie van de hulpverlening. Daarbij is een vertrouwensrelatie cruciaal en impliceert dit de 'zwijgplicht' in het kader van het beroepsgeheim. Het doorbreken van het beroepsgeheim is strafbaar, er kan slechts in twee situaties van afgeweken worden. Ofwel in zeer specifieke (nood-)situaties, bijvoorbeeld wanneer iemands leven in acuut gevaar is, ofwel binnen eenzelfde hulpverleningscontext, maar dan nog onder strikte voorwaarden.

Wees je bewust van het belang van de vertrouwensrelatie die je hebt met de cliënt en het effect op de verdere hulpverlening, niet alleen ten aanzien van de cliënt maar ook vanuit de bredere beroepsgroep. Vertrouwen is namelijk essentieel om de taak van hulpverlener te kunnen uitvoeren. Het is echter niet omdat je informatie niet mag delen met andere instanties, dat je het (illegale) middelengebruik niet met de cliënt zelf kan bespreken en opnemen in zijn verdere hulpverleningstraject.

2.1.2 Wettelijke en deontologische bepalingen per beroepsdiscipline

Naast het beroepsgeheim omschreven in het Strafwetboek zijn er nog tal van andere wettelijke bepalingen en deontologische codes terug te vinden afhankelijk van de discipline of instelling die je vertegenwoordigt. Let wel, een schending van een deontologische verplichting betekent niet noodzakelijk dat ook artikel 458 Sw. geschonden is.

Zo geldt voor de **artsen** de *Code van medische deontologie*, opgesteld door de Nationale Raad van de Orde der Artsen. Overtreding van die regels kan leiden tot tuchtrechtelijke maatregelen door de Orde van Artsen.

*Art.25 "De arts respecteert het medisch geheim. Dit omvat hetgeen de patiënt hem toevertrouwt en wat hijzelf ziet, hoort, verneemt, vaststelt, ontdekt of opvangt bij de uitoefening van zijn beroep. Deze verplichting blijft bestaan na het overlijden van de patiënt. De arts zorgt ervoor dat zijn medewerkers de confidentialiteit respecteren."*⁴⁵

Ook **advocaten** kennen hun eigen deontologische code met bepalingen over hun beroepsgeheim, met mogelijke sancties door de Orde van Advocaten.

Naast de deontologische codes zijn er ook specifieke vermeldingen met betrekking tot beroepsgeheim in afzonderlijke wetgeving. Een voorbeeld hiervan is artikel 7 in het decreet betreffende de **integrale jeugdhulp** en luidt als volgt:

"Met behoud van de toepassing van artikel 72 tot en met 76, waaronder het gezamenlijk en gedeeld beroepsgeheim, zijn alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden door de geheimhoudingsplicht met betrekking tot de gegevens waarvan ze bij de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband

⁴⁵ Code van medische deontologie – geraadpleegd via <https://www.ordomedic.be/nl/code-2018/inhoud/>

houden. Elke overtreding van dit artikel wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.”

Beroepsgeheim in het kader van de Integrale Jeugdhulp komt aan bod in ‘Alcohol en andere drugs in de bijzondere jeugdzorg. Juridische handvatten’ (VAD, 2019, herziene versie). Voor de integrale Jeugdhulpverlening werkte de organisatie tZitemzo (de vroegere Kinderrechtswinkel) een brochure uit over het beroepsgeheim ten aanzien van minderjarigen⁴⁶.

OCMW-medewerkers zijn dan weer gebonden aan het beroepsgeheim dat werd vastgelegd in de *organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn*, meer bepaald in de *artikels 36 en 40*.⁴⁷ Als je het beroepsgeheim schendt, dan kan je een strafsancie oplopen conform artikel 458 uit het Strafwetboek. De respectievelijke artikels luiden als volgt:

“Art. 36. De leden van de raad voor maatschappelijk welzijn hebben het recht om ter plaatse kennis te nemen van alle akten, stukken en dossiers betreffende het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn behalve de persoonlijke documenten van de voorzitter en van het personeel van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn. De leden van de raad, alsmede alle andere personen, die krachtens de wet de vergaderingen van de raad, het vast bureau en de bijzondere comités bijwonen, zijn tot geheimhouding verplicht.”

“Art. 40. § 1. De huishoudelijke reglementen van de raad, het vast bureau, de bijzondere comités, alsmede van de diensten en instellingen van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, worden vastgesteld door de raad. § 2. Aan het begin van elke nieuwe zittingsperiode neemt de raad voor maatschappelijk welzijn een reglement aan dat de procedure en richtlijnen bepaalt die te volgen zijn zowel door het personeel als door de mandatarissen van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn in geval van opheffing van het beroepsgeheim en van elke overmaking van informatie gedekt door dit beroepsgeheim.”

In artikel 50 van de organieke wet staat ook uitdrukkelijk vermeld dat de geheimhouding waarvan sprake is in Art.36 ook van toepassing is op de personeelsleden van het OCMW, en dus niet enkel diegenen die de vergaderingen van de raad of comité bijwonen.

FAQ

⁴⁶ ‘tZitemzo...Jeugdrecht – met het beroepsgeheim ten aanzien van minderjarigen
<https://www.tzitemzo.be/professionelen/thema3/beroepsgeheim-professionelen>

⁴⁷ Wijzigingsordonantie van 14 maart 2019 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/ordonnantie/2019/03/14/2019030198/justel>)

ALS ARTS KRIJG IK VRAGEN VAN EEN OCMW-MEDEWERKER OVER DE GEZONDHEIDSTOESTAND VAN MIJN PATIËNT EN ZIJN MIDDELENGEBRUIK. ZE LIJKT ME OPRECHT BEZORGD OM DE SITUATIE VAN HAAR CLIËNT EN ZOEKT MEE NAAR OPLOSSINGEN OM DE CLIËNT TE HELPEN. WELKE INFORMATIE KAN IK MEEDELEN?

Een arts is gebonden aan het medisch beroepsgeheim. De vertrouwelijke gegevens over je patiënt mag je dus niet delen met de OCMW-medewerker, ongeacht de intentie van de verzoeker. Alleen als je als arts betrokken bent bij de zorg aan een patiënt, dan kan je aanspraak maken op het 'gedeelde medisch geheim' (Advies van de Orde van Geneesheren van 7 februari 2009). Die betrokkenheid mag ruim begrepen worden: wanneer je als arts om een second opinion wordt gevraagd door een collega, over een patiënt die je niet eens kent, ben je ook al 'betrokken'.

De arts is gehouden om, op verzoek of met akkoord van de patiënt, aan een andere behandelende arts die door de patiënt wordt aangeduid, alle nuttige en noodzakelijke medische of farmaceutische inlichtingen betreffende de patiënt mee te delen opdat de diagnose of de behandeling kan worden voortgezet of vervolledigd. De arts schendt het beroepsgeheim dus niet wanneer hij aan een collega informatie meedeelt op verzoek of met toestemming van de patiënt. Al is hierover geen specifieke bepaling in de Strafwet opgenomen. Wanneer de toestemming van de patiënt niet kan worden bekomen, dan dient het delen van informatie te worden beperkt tot de noodzakelijke informatie in het belang van de patiënt en voor zover de artsen allen de patiënt effectief behandelen.

De gegevens die voorkomen op medische getuigschriften of gegevens die kunnen afgeleid worden uit de medische getuigschriften moeten vertrouwelijk behandeld worden. Je mag als arts alleen inlichtingen geven die nodig zijn voor de verzorging en het welzijn van de patiënt, ook wat betreft de informatie over het middelengebruik. De gegevens mogen niet aangewend worden voor andere doeleinden dan de terugbetaling (artikel 4 van het koninklijk besluit dringende medische hulp van 12 december 1996). Het advies hierbij: geef die inlichtingen alleen aan het OCMW dat de medische kosten ten laste neemt. Meer nog, alleen aan een raadgevend arts, aan de patiënt zelf of aan zijn wettelijke vertegenwoordiger.

Ook de plichten van **psychologen** staan omschreven in een Koninklijk Besluit. Artikel 5 van het 'Koninklijk Besluit tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog'⁴⁸ stelt sinds 2018 dat:

"De psycholoog die, uit hoofde van zijn staat of beroep, in het bezit is van geheimen die hem werden toevertrouwd, is gehouden tot het beroepsgeheim overeenkomstig artikel 458 van het Strafwetboek. De psycholoog is, te allen tijde, gehouden tot een discretieplicht, zelfs wanneer de activiteit uitgeoefend door de psycholoog niet behoort tot de categorie van activiteiten die hem verplichten tot het beroepsgeheim."

In datzelfde K.B. schrijft men ook de voorwaarden van het gedeeld beroepsgeheim voor psychologen voor, alsook de mogelijkheid om bij ethische vragen beroepsgenoten te consulteren. Het delen van informatie, het gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim, lichten we in het volgende hoofdstuk uitgebreid toe.

"Art. 14. Het gedeelde beroepsgeheim: de psycholoog kan op eigen verantwoordelijkheid vertrouwelijke gegevens waarover hij beschikt delen om de doeltreffendheid van zijn werk te optimaliseren. Hiertoe past hij de gebruikelijke cumulatieve regels betreffende het gedeelde geheim : Voorafgaande inlichting en akkoord van de bewaarder van het geheim, uitsluitend in het belang van deze laatste, beperkt tot wat strikt noodzakelijk is, uitsluitend met personen die

⁴⁸ 2 APRIL 2014. - Koninklijk besluit tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog (<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2014/04/02/2014011259/justel>)

aan het beroepsgeheim onderworpen zijn en die in het kader van eenzelfde opdracht handelen.”

“Art. 36. Als er een ethische vraag in het kader van zijn beroepsuitoefening wordt opgeworpen probeert de psycholoog een geschikte oplossing aan te brengen. Indien nodig raadpleegt hij zijn vakgenoten die hem, met naleving van het beroepsgeheim, hulp zullen verlenen.”

Bovenstaand artikel is ook een waardevol advies dat ook in andere beroepsgroepen en organisaties ter harte kan worden genomen. Wanneer je als medewerker in de zorg- en welzijnssector vragen hebt met betrekking tot het handelingskader, informeer je dan binnen je organisatie, koepelvereniging of federatie. Je bent wellicht niet de eerste of enige die vragen heeft of worstelt met de grenzen van beroepsgeheim en hulpverlening.

Ook VAD heeft als koepelvereniging en expertisecentrum voor alcohol en andere drugs juridische handvatten ontwikkeld voor specifieke sectoren. Onder meer voor de bijzondere jeugdzorg⁴⁹, bij het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school⁵⁰ of in het jeugdwerk⁵¹ en bij het rapporteren aan justitiële medewerkers bij doorverwijzingen van meerderjarige druggebruikers⁵².

---

⁴⁹ <https://www.vad.be/materialen/detail/alcohol-en-andere-drugs-in-de-bijzondere-jeugdzorg-juridische-handvatten>

⁵⁰ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-voor-het-gebruik-en-misbruik-van-alcohol-en-andere-drugs-op-school>

⁵¹ <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-voor-het-gebruik-en-misbruik-van-alcohol-en-drugs-in-het-jeugdwerk>

⁵² <https://www.vad.be/materialen/detail/juridische-handvatten-beroepsgeheim-voor-hulpverleners-bij-rapporteren-aan-justitiële-medewerkers>

2.2 Delen van informatie

Binnen het kader van beroepsgeheim is de mogelijkheid voorzien om informatie te delen. Dit kan enkel onder strikte voorwaarden. Zo kan er binnen dezelfde hulpverleningscontext uitwisseling zijn uit noodzaak om kwaliteitsvolle en gepaste hulpverlening aan te bieden. We lichten ook een meer recente wettelijke bepaling toe waarbij het parket en de hulpverlening onderling informatie kunnen uitwisselen in het kader van een overleg dat als doel heeft de integriteit van mensen te beschermen of terroristische misdrijven te voorkomen. Deze vorm van overleg kent men onder de noemer ‘gestructureerd casusoverleg’ en omvat een aantal specifieke bepalingen.

2.2.1 Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim

Het oude art. 458 SW is als een individuele zwijgplicht geformuleerd. Sinds de 19e eeuw is de hulp- en dienstverlening echter geëvolueerd naar veel meer samenwerken, zowel binnen een organisatie, als met professionals uit andere organisaties. De rechtsleer ontwikkelde een kader om hiermee om te gaan.

Zo is er overeenstemming dat **binnen eenzelfde team**, tussen collega's die een dienst verlenen aan dezelfde cliënt, een **gezamenlijk beroepsgeheim** geldt: de hulpvrager weet dat zijn situatie door meerdere personen binnen een team wordt aangepakt, die allen in een gelijkaardige vertrouwensrelatie staan ten opzichte van hem. De cliënt moet op de hoogte zijn van de werkwijze binnen de dienst en het team, en is in de mate van het mogelijke betrokken bij de uitwisseling van informatie.⁵³

Voor het delen van vertrouwelijke informatie **buiten hetzelfde team** gelden gelijkaardige strikte voorwaarden. Informatie kan enkel gedeeld worden onder mensen die in dezelfde mate gebonden zijn aan het beroepsgeheim. De deontologische kaders van de meeste beroepsgroepen stellen voorop dat dit enkel kan wanneer de ontvanger ook gebonden is door een (strafrechtelijk gesanctioneerde) zwijgplicht met een gelijkaardige finaliteit in het belang van de betrokken hulpvrager. Het delen kan dus met andere hulpverleners, maar bijvoorbeeld niet met politie. Bovendien moet de informatie noodzakelijk zijn om kwaliteitsvolle zorg te kunnen geven. Het delen van informatie dient in het belang te zijn van de zorg en van de cliënt. De cliënt dient hierover vooraf geïnformeerd te zijn en moet toestemming geven voor het delen van informatie. Wanneer op 'externe' hulp of dienstverlening een beroep wordt gedaan, maar ook wanneer hulp wordt gevraagd binnen eenzelfde dienst of instantie, bijvoorbeeld aan een collega, spreekt men van een **gedeeld beroepsgeheim**.

Steeds vaker worden de gegevens van patiënten ook bewaard in een elektronisch patiëntendossier. Zo worden medische gegevens overzichtelijk beheerd in een centraal dossier en kan informatie tussen zorgverleners vlotter worden gedeeld. De patiënt moet vooraf een **'geïnformeerde toestemming'** geven, een goedkeuring aan de arts en andere zorgverleners om je gezondheidsgegevens elektronisch en op een beveiligde manier met elkaar te delen. De patiënt kan op ieder ogenblik beslissen om de toestemming in te trekken of om bepaalde zorgverleners uit te sluiten van toegang tot zijn gegevens. Zelfs als de patiënt toestemming geeft om informatie te delen, kan de patiënt de zorgverlener in kwestie vragen om bepaalde informatie niet te delen. In het algemeen is de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens steeds van toepassing, beter gekend als de GDPR-regelgeving die sinds 2018 in ons land van toepassing is. Deze

⁵³ Zie <https://www.law.kuleuven.be/isr/wegwijzer-3-1> (p. 7 e.v.) voor alle concrete voorwaarden

basisregelgeving is ook op alle zorg- en hulpverleningsorganisaties van kracht. Het houdt onder meer in dat alle persoonsgegevens op een vertrouwelijke en veilige manier dienen verwerkt te worden⁵⁴.

FAQ

MAG IK ALS PSYCHOLOGE VAN EEN VOORZIENING INFORMATIE DOORGEVEN AAN DE HUISARTS VAN MIJN CLIENT?

De informatie die jij als hulpverlener van je cliënt vergaart is vertrouwelijk. Enkel onder strikte voorwaarden en in het belang van je cliënt, mag je met oog op kwaliteitsvolle zorg informatie delen. Belangrijk hierbij is dat de persoon waarmee je info deelt minstens in dezelfde mate gebonden is aan het beroepsgeheim. Je moet vooraf je cliënt informeren en hij/zij moet duidelijk toestemming geven om specifieke informatie met die specifieke persoon te delen. Alvorens je als hulpverlener beslist om informatie te delen met een andere hulpverlener, maak je best de afweging af de cliënt niet beter zelf die informatie kan delen, in deze bijvoorbeeld met de huisarts, in functie van goede zorg.

Je kan als hulpverlener bijvoorbeeld bepaalde informatie over het middelengebruik van een persoon doorgeven aan de psychiater, in de mate dat dit noodzakelijk is voor die arts om zijn werk te kunnen doen. Dit enkel in het belang van de gezamenlijke cliënt en mits toestemming van de (beslissingsbekwame) cliënt.

Als een cliënt 'handelingsbekwaam' is, dan oefent hij zelfstandig zijn rechten uit en moet hij toestemming geven aan een hulpverlener om zijn beroepsgeheim naar familie of anderen te kunnen doorbreken. Handelingsbekwaamheid verwijst naar een juridische bekwaamheid, om zelf en zelfstandig je rechten uit te oefenen en aldus rechtshandelingen te kunnen stellen. 'Wilsbekwaamheid' verwijst naar een toestand van feitelijke bekwaamheid (iemand die dronken is, bijvoorbeeld, is feitelijk onbekwaam). **Beslissingsbekwaamheid** is het vermogen om vrije en overwogen beslissingen te nemen. Vrij betekent 'vrij van binnenuit', zonder de dwingende invloed van de kwetsbaarheid, maar ook 'vrij van buitenaf', dus zonder dwingende invloeden van anderen of omstandigheden. Overwogen verwijst naar het niet blind kiezen, maar dat men de consequenties van een bepaalde keuze overweegt. Gewoonlijk bepaalt de arts dit. Maar idealiter gebeurt dit in samenspraak tussen de cliënt, familie en de hulpverlening. Op de website van [Familieplatform](#) kan je hierover meer informatie vinden.

2.2.2 Informatie geven aan andere personen die niet betrokken zijn bij de begeleiding

Familie, ouders, partner, leerkrachten, vrienden, ... zijn **niet gebonden door een strafrechtelijke zwaarpllicht**. Informatie die aan hen wordt doorgegeven, zal **niet in het kader van een gedeeld beroepsgeheim** kunnen verantwoord worden. De toestemming van de cliënt en de afweging van zijn belang zal des te zorgvuldiger moeten gebeuren bij het informeren van mensen die niet gebonden zijn door zwaarpllicht. Weigert de cliënt, dan kan geen informatie doorgegeven worden, tenzij daar andere redenen voor zijn (zie noodtoestand, schuldig verzuim, getuigenis in rechte, ...). Aan personen die niet betrokken zijn bij de begeleiding mag je in principe geen informatie doorgeven. Hier geldt het beroepsgeheim maximaal.

⁵⁴ 30 JULI 2018. - Wet betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2018/07/30/2018040581/justel>

Bij dit punt is het nuttig om aan te geven dat leerkrachten geen beroepsgeheim hebben. Een essentiële voorwaarde van het beroepsgeheim is voor hen niet van toepassing: wat zij te weten komen, komt niet voort uit een (noodzakelijke) vertrouwensrelatie. Ze hebben wel discretieplicht. Ze moeten met andere woorden discreet omgaan met de informatie die zij tijdens de uitoefening van hun beroep bekomen, maar dit wordt niet strafrechtelijk gesanctioneerd. In het volgende hoofdstuk over 'discretieplicht' en 'ambtsgeheim' komen we hier uitgebreider op terug.

Toch kan het soms wenselijk zijn om andere betrokkenen bepaalde informatie te verstrekken, als bijvoorbeeld de situatie van de cliënt hierdoor zou verbeteren. In dit geval moet het doorgeven van informatie, en om welke informatie het gaat, met de cliënt besproken worden en moet deze expliciet en volgens strikte voorwaarden zijn toestemming geven.

Als hulpverlener word je vaak door de cliënt zelf verzocht om een attest te schrijven. Hanteer hierbij ook zelf het proportionaliteitsbeginsel, namelijk staat het verzoek van de cliënt in proportie tot het beoogde doel van de cliënt. Tracht als geheimhouder ook zelf te beoordelen of de informatiedoorstroom in het belang is van de cliënt.

De arts kan bijvoorbeeld een attest opmaken om een medisch feit of situatie te attesteren. Behalve in de gevallen anders bepaald door de wet, geeft de arts het betreffende attest aan de patiënt. De arts moet in een attest of verklaring volgens de *Code van medische deontologie* objectief zijn en niet ingaan op onredelijke vragen. De bewoordingen moeten voorzichtig en genuanceerd zijn en zich beperken tot medische beschouwingen. Er moet aandacht zijn voor het motief van het verzoek en voor de bestemming van het attest. Het attest moet preciseren of het gebaseerd is op de anamnese door de arts, op het klinisch onderzoek van de patiënt of op medische documenten (medisch dossier), of zelfs op de verklaringen van de patiënt (dixitattest).

Als een cliënt 'handelingsonbekwaam' is, dan zal iemand anders, tijdelijk, (patiënten-)rechten in de plaats van een cliënt uitoefenen. Dit is een wettelijke vertegenwoordiger. (Deze wordt aangezocht volgens het 'watervalprincipe', beschreven in artikel 14 van de Wet op Patientenrechten met betrekking tot wilsbekwaamheid.) In dat geval heeft de vertegenwoordiger het recht op de informatie die noodzakelijk is om goed geïnformeerde keuzes te kunnen maken. Dat neemt niet weg dat geprobeerd wordt zoveel mogelijk en in verhouding tot het begripsvermogen van de cliënt deze zelf te blijven betrekken bij keuzes die gemaakt worden.

2.2.3 Gestructureerd casusoverleg (Artikel 458ter S.W)

De wet van 6 juli 2017 voegt een nieuw **artikel 458ter** toe aan het **strafwetboek**. Dit artikel biedt bijkomende mogelijkheden om tussen diverse dragers van een beroepsgeheim een zogenaamd **casusoverleg** te organiseren en tot een **interdisciplinaire samenwerking** te komen. Zo is het mogelijk voor het parket en de hulpverlening om onderling informatie uit te wisselen in het kader van een overleg dat als doel heeft de integriteit van mensen te beschermen of terroristische misdrijven te voorkomen. De deelnemers aan het casusoverleg moeten niet noodzakelijk allemaal door het beroepsgeheim gebonden zijn. Ook leerkrachten kunnen bijvoorbeeld deelnemen. Deze vorm van overleg heet '**gestructureerd casusoverleg**'.

Het stelt dat het geen misdrijf is wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, ofwel krachtens een wet, decreet of ordonnantie, ofwel bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings.

Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op:

- de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden;
- hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II, terroristische misdrijven;
- of ter voorkoming van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of meer, zoals bepaald in artikel 324bis⁵⁵.

De wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden. Het College van procureurs-generaal vaardigde een omzendbrief COL 4/2018 uit die richtlijnen bevatten met betrekking tot casusoverleg en beroepsgeheim.⁵⁶

In deze context werd er ook invulling gegeven aan een lokaal protocolakkoord intrafamiliaal geweld. Ketenaanpak bij intrafamiliaal geweld geldt als een specifieke vorm van multidisciplinaire samenwerking bij meervoudig complexe risicosituaties van intrafamiliaal geweld, waarbij parket, politie, hulpverlening, justitiehuis en lokaal bestuur structureel en casusgericht samenwerken en de uitvoering van hun taken, met oog voor eenzelfde doelstelling, op elkaar afstemmen.⁵⁷

De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458 van het Strafwetboek, waar het beroepsgeheim wettelijk is verankerd. Het artikel 458ter SW gaat opnieuw om spreekrecht, geen spreekplicht. Deelname aan casusoverleg betekent niet dat de deelnemers alle informatie op de overlegtafel moeten inbrengen. De houder van het beroepsgeheim moet de afweging maken of hij vertrouwelijke informatie inbrengt en welke geheimen hij nuttig acht om te delen in het kader van dit overleg.

Dit wettelijk kader bepaalt meteen ook de grenzen binnen dewelke het spreekrecht of de doorbreking van het beroepsgeheim mogelijk is en er sprake kan zijn van een rechtvaardigingsgrond. Volgende elementen moeten precies bepaald worden: de finaliteit waarmee het overleg wordt georganiseerd, wie aan het overleg zal kunnen deelnemen, en volgens welke modaliteiten het overleg wordt georganiseerd. Zeker als hulpverlener dien je hierop een helder zicht te hebben alvorens je deelneemt aan een dergelijk overleg.

De modaliteiten van het overleg kunnen onder meer betrekking hebben op: welke actor het initiatief kan nemen tot het organiseren van het overleg; de frequentie waarmee het overleg wordt georganiseerd; de wijze waarop zal worden beslist over het gevolg dat aan het overleg zal worden gegeven.

Het doel van het overleg is om voor de deelnemers de mogelijkheid te creëren om informatie, ook deze die onder een beroepsgeheim valt, te delen en te vernemen, zodat deze op gepaste wijze kan worden gebruikt voor de verdere uitvoering van hun kernopdrachten. Daaronder valt, voor actoren uit de welzijnssector, de welzijnsopdracht ten aanzien van de cliënt. De ontvangen informatie kan hen

⁵⁵ 08 juni 1867 Strafwetboek art.324 bis, <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1867/06/08/1867060850/justel>

Met criminele organisatie wordt bedoeld iedere gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd, met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf, om direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen

⁵⁶ COL 4/2018 Casusoverleg en beroepsgeheim. Omzendbrief nr. 04/2018 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep https://www.om-mp.be/sites/default/files/u1/col04_2018_casusoverleg_nl.pdf

⁵⁷ Omzendbrief betreffende handvatten bij de opmaak van een protocolakkoord met toestemming van de procureur des Konings, in het bijzonder inzake intrafamiliaal geweld,

https://www.kennisplein.be/sites/Jeugdrecht/Documents/20190506%20omzendbrief%20handvatten_458ter_def.pdf

helpen een onrustwekkende situatie beter in te schatten en interventies vanuit de verschillende aanwezige sectoren te coördineren en af te stemmen. De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.

Een mededeling door een hulpverlener waaruit blijkt dat een misdrijf wordt bekend gemaakt, bijvoorbeeld de handel in illegale middelen, dat geen betrekking heeft op misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd, kan aanleiding geven tot het opstellen van een proces-verbaal. Deze inlichtingen hebben echter geen bewijswaarde. Het is echter niet omdat de informatie niet als bewijs kan worden gebruikt, dat er geen onderzoek kan volgen waarbij men autonoom bewijs kan verzamelen en op basis daarvan vervolgen.

Het schenden van het beroepsgeheim voorzien door art. 458 Sw., buiten de door de wet toegestane gevallen zoals onder meer hierboven omschreven, blijft dus een misdrijf. Om strafbaar te zijn, moeten drie elementen bewezen worden:

- de bekendmaking van een geheim aan derden.
- het moet gaan om een geheim dat toevertrouwd werd ter gelegenheid van iemands staat of beroep.
- de bekendmaking van het geheim moet opzettelijk gebeurd zijn.

Om sprake te zijn van een schending van het beroepsgeheim, moet er dus niet noodzakelijk schade berokkend zijn aan diegenen die door het beroepsgeheim wordt beschermd. De cliënt heeft, zoals elke burger, recht op privacy. De privacywet beschermt informatie over de gezondheid van een persoon zelfs extra, omdat dit gevoelige informatie is. Het beroepsgeheim is in die zin een 'extra' beschermende factor, bovenop de privacywet.

FAQ

JE WORDT ALS HULPVERLENER UITGENODIGD VOOR EEN GESTRUCTUREERD CASUSOVERLEG NAAR AANLEIDING VAN EEN ZAAK ROND INTRAFAMILIAAL GEWELD WAARIN JE CLIËNT BETROKKEN IS. GA JE IN OP DEZE UITNODIGING?

Alvorens je toezegt, tracht je een goed zicht te krijgen op wie aan het overleg deelneemt, met welke finaliteit of vanuit welk doel dit overleg is gepland en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden. Meer informatie over Family Justice Center en Ketenaanpak Intrafamiliaal Geweld lees je op de website <https://fjc-veiligthuis.be/>

Je komt wellicht aan tafel te zitten met actoren die andere doelstellingen voor ogen hebben dan het zuiver hulpverleningsperspectief. Hiervan dien je je bewust te zijn. Aan dit casusoverleg deelnemen, wil niet zeggen dat je de informatie van en over je cliënt noodzakelijkerwijs moet delen. Je dient zelf de afweging te maken of je bijvoorbeeld het middelengebruik van je cliënt bekend maakt, en of het delen van die informatie relevant is. Als houder van het beroepsgeheim kan je tijdens het overleg ook beroepen op je zwijgrecht.

Vanuit de drughulpverlening klinken er ernstige twijfels of een deelname aan casusoverleg überhaupt te overwegen valt. Wanneer je deelneemt aan een dergelijk casusoverleg dreig je in de ogen van je cliënt geloofwaardigheid te verliezen. Bovendien kom je ten aanzien van de andere deelnemers aan het overleg in een moeilijke positie te staan wanneer je wel deelneemt, maar geen informatie deelt. De doelstelling van hulpverlening en het meewerken aan het disciplineren of sanctioneren van mensen kan mogelijk verwateren. Vanuit de hulpverlening stelt men wel duidelijk dat wanneer de integriteit van iemand in gevaar is of terroristische misdrijven worden voorbereid, er gebruik kan worden gemaakt van het begrip 'noodtoestand'.

Als voorziening maak je vooraf dus best een duidelijk handelingskader en weeg je af of deelnemen aan casusoverleg opportuun is, zowel in het belang van de medewerkers als van de cliënten.

2.3 Discretieplicht en ambtsgeheim

Niet elke overtreding van de zwijgplicht kan gesanctioneerd worden met straffen van het Strafwetboek. Naast het strikte beroepsgeheim onder meer voor zorgprofessionals, zijn er ook aangepaste vormen van zwijgplicht voor werknemers. De professionele discretieplicht geldt voor elke werknemer en staat in het belang van de organisatie of opdracht. Er bestaat ook een bijzondere vorm van discretieplicht voor ambtenaren, zoals leerkrachten en politiemensen. Het onderscheid tussen enerzijds discretieplicht en ambtsgeheim en anderzijds de strafrechtelijk gesanctioneerde zwijgplicht is relevant, omdat een zorgverstreker geen informatie kan doorgeven aan andere professionelen die niet vallen onder een beroepsgeheim. Het verschil zit in de noodzakelijke vertrouwensrelatie die van maatschappelijk belang is, en niet louter een privébelang zoals bij een vriendschap.

Discretieplicht is de verplichting om informatie die je verneemt bij het uitoefenen van een beroep niet tegen om het even wie vrij te geven. Bepalingen in deze zin zijn te vinden in ambtenarenstatuten, deontologische codes, arbeidsreglementen en arbeidsovereenkomsten. In de arbeidsovereenkomst is het een vertrouwelijkheidsclausule die ervoor zorgt dat de werknemers zich houden aan de discretieplicht.

“De werknemer is verplicht, zowel gedurende de overeenkomst als na de beëindiging ervan, zich ervan te onthouden: a) een bedrijfsgeheim [...] alsook geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken. [...]”⁵⁸

Dit soort zwijgplicht staat niet in het belang van een noodzakelijke vertrouwensrelatie, maar enkel in het belang van de dienst of de onderneming. Het gaat om het beschermen van de ‘fabrieksgeheimen’ en van de privé-informatie tussen collega’s of werkgever en werknemer. Schending van deze zwijgplicht kan leiden tot ontslag of andere arbeidsrechtelijke of tuchtrechtelijke sancties, maar niet tot een strafrechtelijke veroordeling.

Ambtsgeheim is de discretieplicht voor ambtenaren. Ambtenaren moeten informatie bekendmaken als hun ambt daarom vraagt en geheimhouden als dat is wat er nodig is om hun functie te vervullen. Hun zwijgplicht staat in functie van hun taak, niet (mee) in functie van het individuele belang van een hulpvrager gekoppeld aan het maatschappelijk belang van dergelijke hulpverleningsfunctie.

De zwijgplicht van de ambtenaar dient de overheidstaak, niet zozeer de hulpzoeker. Politieagenten en leerkrachten hebben ambtsgeheim. Hun informatieplicht houdt in dat bepaalde informatie sowieso, vanuit hun opdracht, moet doorgegeven worden aan bepaalde personen, zoals hun directie. Wanneer zij moeten zwijgen, is dit in het kader van een discretieplicht.

Leerkrachten mogen geen vertrouwelijke informatie over leerlingen of hun ouders, of over collega’s, doorvertellen, buiten de schoolcontext, aan derden. Tussen collega’s en leidinggevendenden mag er binnen de setting wel informatie uitgewisseld worden. Meer hierover kan je lezen in ‘Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school’ van VAD.

Voor politieagenten is er een specifieke bepaling die toch de straffen van art. 458 SW van toepassing maakt als zij het geheim van het onderzoek schenden. Dezelfde straffen worden toegepast als bij een

⁵⁸ Art. 17, 3°, a, Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1978/07/03/1978070303/justel>

schending van het beroepsgeheim, maar dat betekent niet dat het geheim van het onderzoek vereenzelvigd kan worden met het beroepsgeheim. Zij zullen zich bovendien ook niet kunnen beroepen op een zwijgrecht 'als' politie als zij verhoord worden door een rechter. Ze lopen het risico gesanctioneerd te worden als ze ernstige misdrijven, waarvan ze weet hebben, niet doorgeven aan het parket.

Justitiehuizen voeren opdrachten uit in het kader van een gerechtelijke procedure of beslissing of voorzien sectoroverschrijdende netwerken op het kruispunt van justitie, politie, welzijn en zorg met oog op een gecoördineerde en geïntegreerde omkadering van zorg voor verdachte, beschuldigde, geïnterneerde persoon, ... Dit maakt voorwerp uit van een opdracht ter bescherming van de fysieke en psychische integriteit van personen of ter voorkoming van misdrijven. Justitieassistenten of medewerkers van de Justitiehuizen opereren binnen het kader van hun ambtsgeheim, conform de deontologische rechten en plichten die zijn opgenomen in het Vlaamse personeelsstatuut.⁵⁹ Ze hebben vanuit hun hoedanigheid een rapportageplicht ten aanzien van hun (justitiële) opdrachtgevers, hetgeen geldt als een wettelijke uitzondering op de geheimhoudingsverplichting die uit het beroepsgeheim voortvloeit.

De juridische eerstelijnsbijstand die laagdrempelige en kwaliteitsvolle juridische bijstand door advocaten organiseren waar iedere burger, en in het bijzonder de meest kwetsbare burger, gebruik van kunnen maken zijn wel tot geheimhouding verplicht.

Een overzicht:

Beroepsgeheim	Discretieplicht/ambtsgeheim
In belang van een vertrouwensrelatie tussen hulpvrager en een maatschappelijk belangrijke beroepsgroep of functie	In belang van de dienst of de onderneming/van de overheidstaken
Geldt ten aanzien van iedereen	Geldt niet ten aanzien van collega's en oversten
Zwijgrecht tegenover de rechter	Geen zwijgrecht tegenover de rechter
Strafsancties	Arbeidsrechtelijke en tuchtrechtelijke sancties (politie soms strafsancties)

⁵⁹ 26 APRIL 2019. - Decreet houdende de justitiehuizen en de juridische eerstelijnsbijstand
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decreet/2019/04/26/2019012937/justel>

2.4 Grenzen aan het beroepsgeheim: spreekrecht en spreekplicht

Toch is het beroepsgeheim niet absoluut. Het belang dat de cliënt, de samenleving en de beroepsbeoefenaar heeft bij het geheimhouden van de informatie, kan of moet aan de kant worden geschoven wanneer een hoger belang zich aandient. Afwijkingen op het beroepsgeheim moeten bij wet of eventueel in rechtspraak voorzien zijn. Het recht erkent drie van dergelijke belangen: de waarheidsvinding, de veiligheid of integriteit van personen en de hulpverlening aan de cliënt. Deze belangen monden uit in een beperkt aantal spreekrechten en spreekplichten.

Artikel 458 van het Strafwetboek dat het schenden van het beroepsgeheim strafbaar maakt, omvat volgende uitzondering: “[...] *buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet, het decreet of de ordonnantie hen verplicht of toelaat die geheimen bekend te maken, [...].*”

Bovenstaand artikel geeft dus zelf twee beperkingen aan, namelijk: getuigenis in rechte of als de wet je verplicht of toelaat te spreken. Deze worden hieronder verder toegelicht.

Belangrijk te noteren is dat de persoon met beroepsgeheim zich kan beroepen op een zwijgrecht, zelfs ten overstaan van een rechter. Dit duidt op het grote maatschappelijke belang dat gehecht wordt aan het kunnen werken in een veilige vertrouwensrelatie met een hulpzoeker.

2.4.1 Getuigenis in rechte

Wanneer men onder eed een getuigenis aflegt voor een rechter of voor een parlementaire onderzoekscommissie - dus niet voor een gewone politiebeambte - kan men ongestraft geheimen meedelen die men in het kader van zijn beroepsbezigheden vernomen heeft. Toch kan men zich ook dan blijven beroepen op het beroepsgeheim om geen verklaring af te leggen. Het gaat hier dus om ‘mogen’, niet om ‘moeten’. Als hulpverlener zal je dus zelf moeten beoordelen of het doorbreken van beroepsgeheim noodzakelijk en gerechtvaardigd is in het kader van de individuele, concrete zaak, maar ook in het algemene kader van je beroepsuitoefening. De rechter heeft wel een beoordelingsmarge of het inroepen van het beroepsgeheim terecht is. Het onterecht weigeren te getuigen kan door de rechter bestraft worden. Het is niet zo dat de beroepsgeheimhouder meteen strafsancities riskeert wanneer hij op grond van zijn beroepsgeheim weigert te getuigen.

Het afleggen van een getuigenis in rechte is het afleggen van een mondelinge of schriftelijke verklaring ten aanzien van om het even welke autoriteit die het recht heeft getuigenissen te verzamelen. Het kan gaan om een getuigenis voor strafgerichten, burgerlijke rechtbanken en ook voor administratieve en tuchtrechtbanken. Verklaringen die worden afgelegd voor de onderzoeksrechter worden eveneens beschouwd als een getuigenis in rechte. Een schending van het beroepsgeheim, bijvoorbeeld een getuigenis voor een politieambtenaar, kan leiden tot niet-ontvankelijkheid van het verkregen bewijs waardoor de aangifte niet zal worden weerhouden in de verdere rechtsgang.

Het afleggen van een getuigenis in rechte creëert een **spreekrecht, geen spreekplicht**, om toevertrouwde geheimen bekend te maken en toch niet strafrechtelijk vervolgd te worden. De hulpverlener blijft echter verplicht de deontologische code van zijn beroep na te leven en kan nog steeds tuchtrechtelijk vervolgd worden. Ga dus zeker na of en welke deontologische code van toepassing is op jouw beroepsgroep of functie. Een hulpverlener die wordt opgeroepen is verplicht te verschijnen, tenzij hij een wettige reden heeft om dit niet te doen. De eed dient steeds afgelegd te

worden. De uitzondering voorziet dus een spreekrecht en geen spreekplicht. De hulpverlener kan zich dan ook, afhankelijk van de vraag, nog steeds beroepen op zijn zwijgrecht. Dit moet gebeuren voor elke vraag afzonderlijk. De hulpverlener, niet de cliënt, zal beoordelen in welke mate het opportuun is om al dan niet te spreken.

FAQ

EEN POLITIEAMBTENAAR BELT NAAR DE DIENST MET DE VRAAG OF EEN BEPAALDE PERSOON AANWEZIG IS. MOET JE DEZE VRAAG VAN DE POLITIE BEANTWOORDEN?

Enkel wanneer je bent opgeroepen om te getuigen voor een rechter (of een parlementaire onderzoekscommissie), dan mag je als hulpverlener het beroepsgeheim doorbreken en vertrouwelijke informatie doorgeven. Maar zelfs dan kan je beroep doen op het 'zwijgrecht' waarover je als hulpverlener beschikt. Een vraag naar informatie over een cliënt vanuit politie valt met andere woorden wél onder het beroepsgeheim.

Niet enkel de vertrouwelijke info die een cliënt of patiënt toevertrouwt, maar ook dat wat de geheimhouder vaststelt is geheim. Het al of niet aanwezig zijn op de dienst of instelling vloeit voort uit de hulpverleningscontext en valt daarom onder de vertrouwelijkheid.

2.4.2 Rapportageplicht

Als hulpverlener kan je mogelijk cliënten begeleiden in een juridisch statuut en moet je rapporteren aan justitiële medewerkers. Geen evidentie. Justitie en zorg ontmoeten elkaar in toenemende mate rond gezamenlijke cliënten die kampen met problematisch middelengebruik.

Binnen het huidige strafrechtssysteem zijn vele doorverwijzingsmogelijkheden naar de hulpverlening voorzien. Als hulpverlener is het daarom niet eenvoudig om de juiste afwegingen te maken. Een belangrijke voorwaarde is dat je als hulpverlener het gerechtelijke mandaat - met andere woorden, je opdracht - hebt aanvaard. En dan nog zullen bepaalde gegevens niet meegedeeld mogen worden op grond van het beroepsgeheim. Daarom is een duidelijke wettelijke grondslag precies zo belangrijk, want daarin kan bepaald worden wat moet worden gerapporteerd en wat niet mag worden meegedeeld.

Voor een hulpverlener is het beroepsgeheim vaak de sleutel tot de opbouw van een noodzakelijke vertrouwensrelatie. Voor justitiële medewerkers heeft de verkregen informatie een andere finaliteit, namelijk het opvolgen van gemaakte afspraken en controle uitoefenen op de maatregelen die werden opgelegd door een rechtbank als alternatief voor klassieke straffen zoals geldboetes of gevangenisstraf. Omwille van deze specifieke hulpverleningssituatie heeft VAD daarom een dossier uitgewerkt *'Juridische handvatten beroepsgeheim voor hulpverleners bij het rapporteren aan justitiële medewerkers bij doorverwijzing van meerderjarige druggebruikers.'* Raadpleegbaar via de link: <https://www.vad.be/assets/juridische-handvatten-beroepsgeheim-voor-hulpverleners-1>

Ook binnen de jeugdzorg zijn verplichte rapportagevoorwaarden opgelegd. Denken we hierbij aan de verplichte verslaggeving aan de gemandateerde voorzieningen en aan de sociale dienst gerechtelijke jeugdhulp van de jeugdrechtbank, en aan de verplichte melding van ernstige gebeurtenissen. Een gemandateerde voorziening is een dienst die beslist of de overheid moet tussenkomen in de hulpverlening. In Vlaanderen zijn er twee diensten die daarvoor een specifieke opdracht, een

‘mandaat’, hebben: het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) en het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK). Zij moeten de hulpverlening dan verder opvolgen of aansturen en de jeugdhulpverleners moeten hierover regelmatig verslag uitbrengen. Meer hierover lees je in de *‘Juridische handvatten over alcohol en andere drugs in de bijzondere jeugdzorg’* dat werd geactualiseerd in 2019. De brochure geeft een zicht op de regelgeving die van toepassing is wanneer minderjarigen (in de bijzondere jeugdzorg) alcohol of andere drugs gebruiken of misbruiken. De publicatie richt zich zowel op begeleiders in de bijzondere jeugdzorg als op preventiewerkers die met deze sector werken. Meer info: <https://www.vad.be/assets/alcohol-en-andere-drugs-in-de-bijzondere-jeugdzorg-juridische-handvatten>

Naast de ‘getuigenis in rechte’ en de ‘rapportageplicht’ staan we nog stil bij een aantal specifieke situaties waarbij het beroepsgeheim kan worden doorbroken, dit omwille van een dreigende situatie waarbij de veiligheid of de integriteit van kwetsbare personen in het gedrang komt.

2.4.3 Verplichting tot hulp aan personen in nood - schuldig verzuim

‘Nood breekt wet’ houdt in dat een wettelijke bepaling kan worden overtreden als dat de enige manier is waarop een noodtoestand kan worden verholpen. Het overtreden van de strafrechtelijke bepaling is noodzakelijk en het enige middel om een hoger belang te vrijwaren. Zo zal een geheimhouder niet kunnen toelaten dat de fysieke of psychische integriteit van een persoon zal geschonden worden. Hulpverleners zullen in eerste instantie met andere hulpverleners of binnen een hulpverlenende context een oplossing moeten zoeken. Wie ondanks zijn zwijgplicht, informatie geeft aan de hulpdiensten, de politie, een voorbijganger, ... omdat dit de enige mogelijkheid is om een noodsituatie te verhelpen, kan zich beroepen op de ‘noodtoestand’. Het hogere belang moet onmiddellijk en noodzakelijk worden beschermd, onder dreiging van een daadwerkelijk gevaar.

Als de wettelijke voorwaarden vervuld zijn en het dreigende gevaar slechts kan worden vermeden als aangifte wordt gedaan bij politie of justitie, mag en moet men zijn zwijgplicht verbreken. Zo niet dan kan men spreken van ‘schuldig verzuim’.

Art. 422bis van het Strafwetboek met betrekking tot schuldig verzuim luidt als volgt: *“Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met een geldboete van € 50 tot € 500, of met een van die straffen alleen, wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is of een persoon is van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was.”*

Vereisten:

- Het begrip 'groot gevaar' impliceert dat het gevaar ernstig, actueel en reëel moet zijn voor een (dreigende) aantasting van de (fysieke/seksuele/psychische) integriteit, vrijheid of eerbaarheid.
- Schuldig verzuim is een opzettelijk misdrijf. De verzuimer moet dus bewust de andere kant op gekeken hebben, maar ook onachtzaamheid kan schuldig zijn (je hebt een gevaar niet gezien dat je had moeten zien).
- Het verzuim is slechts schuldig als men hulp kan bieden zonder gevaar voor eigen lijf en leden of voor dat van derden.
- De vorm van de te verlenen hulp kan divers zijn en houdt niet noodzakelijk in dat de politie op de hoogte gebracht moet worden. Luisteren naar de persoon en hem in contact brengen met een gespecialiseerde dienst kan, gelet op de omstandigheden eigen aan de zaak, een adequate reactie op het gevaar vormen. Als de wettelijke voorwaarden vervuld zijn en het dreigende gevaar slechts kan worden vermeden als aangifte wordt gedaan bij politie of justitie, mag en moet men zijn zwijgplicht verbreken.
- Daarnaast is er ook nog art. 422ter SW: zelfde straffen voor wie wettelijk wordt opgevorderd hulp te verlenen en (zonder ernstig gevaar) het niet doet.

In onze rechtsorde wordt de (fysieke) persoonlijke integriteit beschouwd als een van de hoogste rechtsgoederen, dat de andere in waarde overstijgt. Vandaar dat hieraan ook een hogere waarde wordt toegekend dan de bescherming door het beroepsgeheim. De noodtoestand houdt dus een conflict in van verschillende waarden, die door de professionele hulpverlener tegen elkaar moeten worden afgewogen. Deze belangenafweging zal achteraf door de rechter worden getoetst en houdt dus steeds een zeker risico in. Omdat deze rechtsregel tot interpretatievragen leidt en tot procedures waarbij hulpvragers die een misdrijf pleegden, hun geheimhouder beschuldigden van strafbare schending van het beroepsgeheim, werd een speciaal artikel in het leven geroepen: artikel 458 bis van het Strafwetboek met betrekking tot kwetsbare personen zoals in het volgende item omschreven.

FAQ

JE WORDT NAAR DE WACHTZAAL GEROEPEN OMDAT EEN CLIËNT EEN OVERDOSIS LIJKT TE HEBBEN GENOMEN, MAAR JE HEBT ZELF GEEN MEDISCHE OPLEIDING GENOTEN. KAN JE DE HULPDIENTEN BELLEN OF VALT DIT ONDER HET BEROEPSGEHEIM?

Het niet bieden van hulp aan een persoon die in een ernstige noodsituatie verkeert, kan aanzien worden als schuldig verzuim. Je kan daarvoor veroordeeld worden. Het beroepsgeheim kan hiervoor niet als reden worden ingeroepen om niets te ondernemen. Indien je zelf geen rechtstreekse hulp kan toedienen, dan kan het inroepen van gespecialiseerde hulpverlening een gepaste reactie zijn om het gevaar te voorkomen.

2.4.4 Een minderjarige of kwetsbare persoon is slachtoffer van een misdrijf

In 2012 werd **artikel 458bis**⁶⁰ toegevoegd aan het Strafwetboek. Dit biedt mits specifieke voorwaarden de mogelijkheid om het beroepsgeheim te doorbreken ten aanzien van de procureur des Konings bij **misdrijven op minderjarigen of kwetsbare personen**. Hierdoor heeft een houder van het beroepsgeheim de mogelijkheid om bepaalde misdrijven, gepleegd op minderjarige of kwetsbare personen, aan te geven, zonder zelf strafrechtelijke vervolging wegens schending van het beroepsgeheim te moeten vrezen. Belangrijke aanleiding was de groeiende aandacht, ook op supra- en internationaal niveau, voor gevallen van kindermishandeling en misbruik.

De term 'kwetsbare persoon' staat in het strafwetboek omschreven als volgt: 'een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde "eer", een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid.'

Concreet gaat het over situaties waar er een ernstig of dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of kwetsbare persoon, of wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of kwetsbare personen het slachtoffer worden van bepaalde misdrijven en de houder van het beroepsgeheim deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.

Het gaat om de volgende misdrijven:

- bepaalde vormen van voyeurisme (artikels 371/1 en 377 SW);
- aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (artikels 372 tot 377 SW);
- aan een min 16-jarige via informatie- en communicatietechnologie voorstellen om elkaar te ontmoeten om zo een seksueel misdrijf te plegen ('grooming', artikel 377quater SW);
- bepaalde feiten die te maken hebben met de ontucht, de corruptie of de prostitutie van personen (artikels 379 en 380 SW);
- bepaalde feiten gelieerd aan kinderporno, waaronder het bezitten, raadplegen, aanbieden of verdelen van kinderpornografisch materiaal (artikel 383bis SW);
- doodslag (artikels 392 tot 394, 396 en 397 SW);
- opzettelijke slagen en verwondingen, vergiftiging en opzettelijk doden zonder dat het gekwalificeerd kan worden als doodslag (artikel 398 tot 405ter SW);
- genitale verminking van vrouwen (artikels 409 SW);
- minderjarigen of kwetsbare personen verlaten of in behoeftige toestand achterlaten (artikel 423 SW);
- minderjarigen of kwetsbare personen niet in onderhoud voorzien of opzettelijk onthouden van voedsel of verzorging (artikels 425 en 426 SW);
- mensenhandel (artikel 433quinquies SW).

Deze opsomming van misdrijven is als exhaustieve lijst opgenomen in het artikel van het Strafwetboek. Merk op dat druggebruik in het bijzijn van een minderjarige (wet van 24 februari 1921) niet in deze lijst is opgenomen. Het verlaten of in behoeftige toestand achterlaten van kinderen staat wel vermeld. In een bedreigende situatie kan telkens bekeken worden of een andere uitzondering voor het doorbreken van het beroepsgeheim kan worden ingeroepen zoals de noodtoestand.

⁶⁰ Art. 458bis, strafwetboek 8 juni 1867 (laatste tekstbijwerking 21-06-2019)
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1867/06/08/1867060850/justel>

Onder de in art.458bis SW bepaalde omstandigheden, moet er dus rekening gehouden worden met de hulpverleningsplicht in artikel 422bis SW, zo niet spreekt men van schuldig verzuim. Deze plicht kan als gevolg hebben dat je in een aantal zeer specifieke situaties toch het beroepsgeheim moet doorbreken. Dit is het geval wanneer het doorbreken van het beroepsgeheim de enige manier is om aan jouw hulpverleningsplicht te voldoen.

Je hoeft het misdrijf niet zelf te hebben vastgesteld, die toestand beschreven door degenen die hulp inroept kan volstaan. Mogelijk kan je ook op de hoogte worden gebracht door iemand die zelf niet bij het misdrijf was betrokken, bijvoorbeeld wanneer een cliënt getuige was van een misdrijf op een minderjarige of kwetsbare persoon. Er moeten wel voldoende aanwijzingen zijn om redelijkerwijs te kunnen veronderstellen dat het misdrijf heeft plaatsgevonden en dat er sprake is van een ernstig en dreigend gevaar voor bepaalde personen.

Het artikel 458bis SW laat enkel toe om een misdrijf aan te geven bij de procureur des Konings. Dit kan telefonisch via het parket van jouw regio. Een melding aan de politie of bijvoorbeeld het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling valt niet onder de mogelijkheden van dit artikel.

Vooraleer je de procureur informeert, ga je na of je de integriteit van de persoon in gevaar niet kan beschermen binnen de vertrouwensrelatie, of door oplossingen te zoeken binnen een hulpverleningscontext. Je gaat vooraf na of je de hulp van derden kunt inroepen. Bij voorkeur doe je beroep op andere zorgverstrekkers die de cliënt mee ondersteunen binnen het kader van beroepsgeheim en de eventuele uitzondering zoals het gedeeld beroepsgeheim. Dit is een belangrijke stap alvorens je overweegt contact op te nemen met het parket. Indien het je nodig lijkt dat het misdrijf wordt aangegeven bij de gerechtelijke instanties, kan je bijvoorbeeld de cliënt motiveren om zelf een aangifte te doen, voor zover dit een adequate oplossing lijkt.

FAQ

EEN HULPVERLENER KOMT IN HET KADER VAN DE BEGELEIDING BIJ EEN GEZIN THUIS. TIJDENS HET HUISBEZOEK STELT HIJ VAST DAT DE OUDERS ILLEGALE DRUGS GEBRUIKEN IN AANWEZIGHEID VAN HUN KIND. WAT DOE JE?

Voor een hulpverlener weegt het beroepsgeheim zwaarder door dan het helpen opsporen van misdrijven. De bescherming van de integriteit van iemand anders (kinderen en volwassenen) tegen acuut gevaar, gaat echter boven het beroepsgeheim, op voorwaarde dat je geen andere middelen hebt om die integriteit te beschermen. De voorkeur gaat in eerste instantie uit naar hulp die kan gezocht worden binnen de hulpverleningscontext waar bijkomende garanties voor het kind kunnen worden voorzien.

Zeker bij een minderjarig kind weeg je als hulpverlener af of er sprake is van verwaarlozing of mishandeling van het kind. Dat kan een reden zijn om je beroepsgeheim te doorbreken. In deze situatie gaat het mogelijk niet om een acuut gevaar, maar wel om een ernstig of dreigend gevaar dat bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van een minderjarige. Zoals eerder toegelicht voorziet de Strafwet een uitzondering die de mogelijkheid biedt om het beroepsgeheim te doorbreken ten aanzien van de procureur des Konings bij welomschreven misdrijven op minderjarigen of kwetsbare personen. Weet wel dat druggebruik an sich, in aanwezigheid van minderjarigen, niet in de lijst van omschreven misdrijven ten aanzien van minderjarigen of kwetsbare personen is opgenomen in het desbetreffende artikel uit de Strafwet. Maar toch kan men als een uitzonderingsgrond alsnog beroep doen op de noodtoestand die algemeen wordt erkend in rechtspraak en rechtsleer, en zal men onder meer kijken naar het gebruik en om welke drugs het gaat (bijvoorbeeld om cannabis of andere illegale drugs).

2.4.5 Verdediging in rechte

De rechtspraak aanvaardt dat een geheimhouder zijn beroepsgeheim mag schenden wanneer dat nodig is voor zijn eigen verdediging tegen een beschuldiging, bijvoorbeeld zelfverdediging tegen een lichamelijke aanval door een patiënt of wanneer een beroepsgeheimhouder zich voor de rechtbank moet verdedigen tegen – om het even welke – aanklacht van zijn cliënt. Dit mag altijd en vloeit voort uit het recht op verdediging uit het Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ook al schaadt hij hierbij het belang van de cliënt. Enkel informatie die noodzakelijk is voor zijn verdediging mag gegeven worden. Het is niet de bedoeling om de hulpvrager zwart te maken of heel zijn problematiek openbaar te maken.

2.5 Aangifteplicht en aansprakelijkheid

Wanneer ben je als hulpverlener verplicht om melding te maken van een incident of een bepaald feit waarvan je kennis hebt genomen? En kan je als hulpverlener aansprakelijk worden gesteld wanneer een cliënt die je begeleidt een strafbaar feit pleegt? Dergelijke vragen duiken regelmatig op binnen hulpverleningsorganisaties. In dit hoofdstuk staan we stil bij vaak voorkomende vragen en dilemma's waarmee hulpverleners worden geconfronteerd in de begeleiding van cliënten die alcohol of andere drugs gebruiken.

2.5.1 Aangifteplicht

In artikel 30 van het Wetboek van Strafvordering spreekt men over aangifteplicht van iedereen die rechtstreeks getuige is van aanslagen tegen het leven, de eigendom of de openbare veiligheid. Men spreekt ook wel van de 'private' aangifteplicht. De private aangifte biedt voor een geheimplichtige echter geen grondslag om bepaalde informatie te melden. Het beroepsgeheim primeert op de private aangifte.

Artikel 30 luidt als volgt: *“Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden.”*

Volgende voorwaarden zijn hierbij vereist:

- Je hebt de feiten zelf vastgesteld. Een vermoeden of iets dat je verteld wordt door iemand anders is niet voldoende.
- Je doet aangifte bij het parket. De politie is daarmee niet gelijk te stellen.
- Het gaat om een aanslag tegen de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom.

Toch gaat het hier eerder om een aangifterecht, de mogelijkheid om een aangifte te doen, dan een verplichting. Deze bepaling wordt niet strafrechtelijk gesanctioneerd. Het gaat dus niet om een juridisch afdwingbare verplichting, maar veeleer een 'morele verplichting'. Houders van een beroepsgeheim geven daarom de prioriteit aan de strafrechtelijk gesanctioneerde zwijgplicht. Het vertrouwen tussen een hulpverlener en zijn cliënt behoort namelijk tot de essentie van de hulpverlening.

De vertrouwensrelatie dreigt minstens te worden ondermijnd als een hulpverlener steeds een aangifte zou moeten doen van een misdrijf waarvan hij in de uitoefening van zijn beroep kennis krijgt. Maar op gronde van de mogelijke uitzonderingen op het beroepsgeheim mogen hulpverleners wel spreken, als dat in de concrete situatie – en rekening houdend met een toekomstige beroepsuitoefening in vertrouwen – beter zou zijn. Je gaat in eerste instantie telkens na of een hulptraject kan worden gestart zonder een aangifte van misdrijf, omdat dat net de hulpverlening zou verhinderen en je de situatie niet wil laten escaleren.

Toegepast op de drugswetgeving zou je – mits het voorgaande in acht genomen – dus aangifte kunnen doen als je getuige bent van dealen van drugs (aanslag tegen het leven), gebruikers die gevaarlijke naalden laten rondslingeren (aanslag tegen openbare veiligheid), maar voor de meest frequente drugsdelicten geldt de private aangifteplicht niet. Zo is louter het bezit van kleine hoeveelheden cannabis geen aanslag tegen het leven. Dit (beperkte) misdrijf laat dus niet toe om van het beroepsgeheim af te wijken op basis van de private aangifteplicht.

Als hulpverlener mag je een misdrijf echter niet vergemakkelijken, of het mogelijk maken dat het gebruik verder blijft doorgaan (bijvoorbeeld omdat de dader weet/je de dader beloofd hebt dat je toch geen aangifte zal doen), want dan kan je wel medeplichtig bevonden worden. Op basis daarvan kan je strafrechtelijk gesanctioneerd worden. Als je op geen enkele wijze reageert op bijvoorbeeld vastgesteld gebruik in jouw residentiele setting, als je ‘gedoogt’, dan stel je een ‘lokaal ter beschikking’ en ben je in principe strafbaar. Je kan wel reageren door de persoon door te verwijzen naar de drughulpverlening, of begeleiding te voorzien. Toch duiken er in de praktijk afwijkingen op.

Een gebruiksruimte zoals die in Luik bestaat, is in de strikte zin van de wet strafbaar. Toch worden ze in het kader van een proefproject gedoogd en zijn hierrond afspraken gemaakt met de procureur, de politie en het stadsbestuur. De bedoeling van dit project is om druggebruikers van de straat weg te houden en schade te beperken. Meerderjarige heroïnegebruikers kunnen er in een veilige omgeving en onder begeleiding van een team van verpleegkundigen, sociaalassistenten en een arts zowel roken als injecteren in speciaal daartoe uitgeruste ruimtes. Ook het Antwerpse Zorghostel geeft dakloze drugsverslaafden een onderkomen. Via een humane aanpak wil men mensen die kampen met een verslavingsproblematiek geleidelijk aan een hulptraject aanbieden, waarbij men niet van meet af aan moet afkicken. Het kan dus zijn dat mensen in het Zorghostel illegale drugs gebruiken, maar ook hier zijn er afspraken met het stadbestuur en de politie om het gebruik oogluikend toe te laten.

FAQ

MOET EEN MEDEWERKER VAN HET MOBIELE TEAM AANGIFTE DOEN BIJ DE POLITIE WANNEER EEN PATIËNT ILLEGALE DRUGS DEALT?

In eerste instantie primeert voor de hulpverlener het beroepsgeheim. Enkel wanneer het doorbreken van het beroepsgeheim nog het enige middel is om een reëel gevaar af te wenden, kan men op basis van de uitzonderingsregels afwijken van het beroepsgeheim. Iedereen die rechtstreeks getuige is van aanslagen tegen het leven, de eigendom of de openbare veiligheid kan aangifte doen bij het parket. Een vermoeden, of het door anderen in kennis gebracht zijn van een strafbaar feit zoals het dealen van drugs, volstaat niet. Als hulpverlener ben je niet verplicht om het dealgedrag aan te geven. Als houder van een beroepsgeheim geef je prioriteit aan de strafrechtelijk gesanctioneerde zwijgplicht waartoe je bent gehouden. In een prangende situatie ga je in eerste instantie na of je binnen de context van de hulpverlening oplossingen kan vinden. Een hulptraject kan worden opgestart, zodat je toch gevolg geeft aan de illegale praktijken waarvan je kennis hebt en het gedrag tracht te stoppen.

Een organisatie of werkgever kan best zelf een kader uitwerken met betrekking tot middelengebruik en hoe hiermee om te gaan binnen de hulpverlening. Zo hebben de medewerkers telkens een handelingskader als basis om op terug te vallen, op maat van de organisatie en rekening houdend met de finaliteit van de hulpverlening. Moeilijke afwegingen of dilemma's komen zo niet enkel op de schouders van de individuele hulpverlener te liggen. VAD ontwikkelde voor verschillende sectoren een draaiboek voor een alcohol- en drugbeleid, bijvoorbeeld voor de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW), OCMW en Beschut Wonen. Ondersteunend materiaal kan je vinden op www.vad.be.

Daarnaast zijn er ook wetsbepalingen die aan getuigen van ernstige misdrijven de mogelijkheid bieden om dit aan het parket ter kennis te brengen. Art.458ter SW installeerde recent de mogelijkheid voor het parket en de hulpverlening om onderling informatie uit te wisselen in het kader van een overleg, met als doel de integriteit van mensen te beschermen of terroristische misdrijven te voorkomen. Dit onder de vorm van 'gestructureerd casusoverleg' zoals werd toegelicht in hoofdstuk 2.2 over het delen van informatie. Het niet doen van zo'n aangifte wordt door die wetteksten niet bestraft. De specifieke aangifteplicht voor overheidsfunctionarissen is wel meer dwingend, omdat dit tot arbeidsrechtelijke straffen kan leiden.

Artikel 29 uit het Wetboek van Strafvordering luidt als volgt: *"Iedere gestelde overheid, iedere openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat alle desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen."*

De aangifteplicht van ambtenaren verwijst naar ernstige misdrijven waar ze weet van hebben en geldt enkel voor misdaden en wanbedrijven, niet voor overtredingen.

'Misdrijven' is een algemene term. Ze worden onderverdeeld in misdaden, wanbedrijven en overtredingen. De verplichting geldt dus niet bij overtredingen.

- Misdaden: zijn de zwaarste misdrijven en kennen een minimum gevangenisstraf van vijf jaar.
- Wanbedrijven: zijn ernstige misdrijven en hierop staat een correctionele straf. De strafmaat ligt tussen minimaal acht dagen en maximaal vijf jaar gevangenisstraf. Voorbeelden zijn fraude, diefstal, slagen en verwondingen.
- Overtredingen: zijn de lichtste vorm van misdrijven. Op een overtreding staat een politiestraf van maximaal zeven dagen. Voorbeelden: openbare dronkenschap; nachtlawaai. Overtredingen worden meestal behandeld door de politierechtbank.

Hulpverleners van een vzw hebben niet deze aangifteplicht tegenover het parket, aangezien het een private instelling is. Zij zijn geen ambtenaren. Wie als contractueel in dienst is bij een bepaalde overheid, is wel 'gelijkgesteld' met een ambtenaar, bijvoorbeeld bij tewerkstelling bij een OCMW-voorzieningen of als straathoekwerker, gezinsbegeleider, thuisverzorger, ... in dienst van een stad. Zij worden op basis van deze bepaling in een zeer dubbele positie gebracht.

Het Grondwettelijk Hof sprak zich op 14 maart 2019 in arrest nr. 44/2019 uit over de wijziging van het Wetboek van strafvordering in artikel 46bis/1, § 3 om de strijd tegen terrorisme.⁶¹ In het arrest stelde het Hof dat de actieve verplichting voor maatschappelijk werkers van instellingen van sociale zekerheid, inzonderheid bij OCMW's, om een persoon aan te geven bij de procureur des Konings in geval van ernstige aanwijzingen van terrorisme, ongrondwettelijk is. Het blijft echter wel mogelijk dat een procureur des Konings bij een maatschappelijk werker informatie opvraagt en verkrijgt die onder het beroepsgeheim valt in het kader van onderzoeken naar terroristische daden. Kortom, in het kader van terrorismebestrijding is een OCMW-medewerker niet verplicht om actief zaken te melden, maar kan wel door een procureur opgedragen worden om, op verzoek (dus passief), specifieke informatie te delen.

2.5.2 Aansprakelijkheid

Wanneer cliënten menen het slachtoffer te zijn van onwetmatige handelingen, zoals het onrechtmatig delen van persoonlijke informatie zonder toestemming, kunnen zij kiezen tussen twee procedures om een klacht neer te leggen: een strafrechtelijke en/of burgerlijke procedure. Zowel de hulpverlener als de werkgever kan in specifieke situaties aansprakelijk worden gesteld. Hulpverleners krijgen in dit hoofdstuk ook een beeld van de aansprakelijkheid die hen zelf te beurt valt wanneer ze geconfronteerd worden met situaties die het gevolg zijn van middelengebruik.

De strafrechtelijke aansprakelijkheid

Wanneer je een misdrijf pleegt, ben je daarvoor persoonlijk aansprakelijk en kan de rechter je veroordelen tot een straf. Een strafrechtelijke procedure heeft als doel de schuldige aan een misdrijf te sanctioneren.

Een personeelslid van een welzijns- of zorgorganisatie kan enkel (persoonlijk) aansprakelijk gesteld worden voor een fout die werd gemaakt tijdens de uitoefening van de dienst indien er sprake is van opzet (bewuste en gewilde miskennen), van een zware fout (namelijk het verwaarlozen van de meeste elementaire regels) of een herhaalde lichte fout (wat duidt op een gebrek aan beroepsernst). Onder personeelslid verstaan we alle medewerkers én de vrijwilligers.

De strafrechtelijke procedure begint bij een klacht die de cliënt (of een andere betrokkene van het vermeende strafbare feit) indient bij de politie. Hij kan ook rechtstreeks zijn klacht melden aan de procureur of de onderzoeksrechter. Het bestaan van een fout is voldoende om een klacht in te dienen, er is geen schade vereist.

Dit onderzoek kan onder meer leiden tot:

- de seponering van de zaak;
- de aanstelling van een expert;
- de dagvaarding voor het strafgerecht van de persoon.

In dit laatste geval beslist de raadkamer over de effectieve verwijzing naar de strafrechtbank of over de seponering. De strafrechtbank, dit is in de meeste gevallen de correctionele rechtbank, kan zich op verschillende manieren uitspreken. Ofwel acht ze de beklagde onschuldig en volgt er een vrijspraak; dit kan bijvoorbeeld wanneer de rechter het bestaan van één van de hierboven genoemde

⁶¹ Het Grondwettelijk Hof - vernietigt artikel 46bis/1, § 3, van het Wetboek van strafvordering, zoals het is ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 17 mei 2017 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering om de strijd tegen het terrorisme te bevorderen

uitzonderingen aanneemt (zoals bijvoorbeeld noodtoestand) bij het doorbreken van het beroepsgeheim. Wanneer de rechter oordeelt dat de beklaagde schuldig is, zal deze veroordeeld worden. De beklaagde moet niet noodzakelijk een effectieve straf ondergaan. De rechter kan ook overgaan tot een veroordeling met opschorting of uitstel.

De hulpverlener die schuldig is bevonden is hiervoor strafrechtelijk persoonlijk aansprakelijk. Het feit dat de strafbare daden gesteld werden in het kader van een arbeidsovereenkomst of in opdracht van zijn oversten sluit de strafrechtelijke vervolging niet uit. Het kan eventueel wel als strafverminderende factor gelden. Indien het slachtoffer zich burgerlijke partij had gesteld tijdens de strafrechtelijke procedure, kan de rechter zich in tweede orde ook uitspreken over zijn vraag tot schadevergoeding.

Het belang van het navolgen van de procedures omtrent maatregelen binnen de organisatie willen we hierbij benadrukken. Om als organisatie duidelijkheid te creëren naar de werknemers, alsook naar de doelgroep, werkt men best proactief een ‘beleidsmatige aanpak alcohol en drugs’ uit.

De burgerrechtelijke aansprakelijkheid

In tegenstelling tot bij een strafrechtelijke procedure waarbij de hulpverlener steeds persoonlijk aansprakelijk is voor zijn daden, geldt voor de hulpverlener, die via een arbeidsovereenkomst met de organisatie verbonden is, op het vlak van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid een zekere immuniteit. Artikel 18 van de wet op de arbeidsovereenkomst⁶² stelt immers dat een werknemer slechts persoonlijk aansprakelijk kan gesteld worden voor de door hem aangerichte schade wanneer hij of zij bedrog pleegt, hetzij zware schuld heeft aan het feit; hetzij een lichte fout maakt die hij al meermaals heeft gemaakt. In de andere gevallen zal de werkgever moeten instaan voor de vergoeding van de schade. Dit betekent dat begeleiders vaak niet persoonlijk zullen moeten opdraaien voor de schade die voortvloeit uit een onvoorzichtigheid of een eenmalige lichte fout. Wanneer het slachtoffer een ‘gewone’ fout van een hulpverlener kan bewijzen, zal de organisatie die hem tewerkstelt aansprakelijk worden gesteld als werkgever. Deze burgerrechtelijke verantwoordelijkheid is verzekeraar en als organisatie sluit je daarom een verzekeringspolis ‘burgerrechtelijke aansprakelijkheid’ af. Rond de gevolgen van een fout vermelden we hierbij wel nog de mogelijkheid van een disciplinaire sanctie vanwege de werkgever voor de hulpverlener die ter zake een fout zou begaan.

De vraag tot schadevergoeding kan echter ook het voorwerp vormen van een aparte burgerrechtelijke procedure. Hierbij kan de schuldige enkel veroordeeld worden tot het vergoeden van de door het slachtoffer geleden schade. Er wordt geen strafrechtelijke veroordeling uitgesproken, maar de vordering staat in teken van het herstellen van de schade. Dit meestal onder de vorm van een betaling van een schadevergoeding.

In eerste instantie kan de cliënt een minnelijke regeling treffen met de hulpverlener of de organisatie. Indien deze hun aansprakelijkheid betwisten en niet op de vraag tot schadevergoeding ingaan, kan de cliënt overgaan tot de dagvaarding voor de burgerlijke rechtbank. Naargelang degene aan wie hij de schade ten laste legt, zal hij de hulpverlener of de organisatie elk afzonderlijk of gezamenlijk dagvaarden. Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek stelt dat: “Elke daad van de mens, waardoor aan

⁶² Wet van 13 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1978/07/03/1978070303/justel>

een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan, deze te vergoeden.”

De cliënt zal voor de rechter moeten bewijzen dat hun burgerrechtelijke aansprakelijkheid in het geding is. Hij moet hier drie dingen aantonen, namelijk: de fout, de door hem geleden schade en ten slotte het oorzakelijk verband tussen de fout en de schade. Deze bewijslast is vrij zwaar.

Het element ‘fout’ zal meestal de doorslaggevende factor zijn. Ze kan bestaan uit een overtreding van een wet of reglement dat als fout wordt beschouwd (bijvoorbeeld: het niet navolgen van een procedure) of de schending van de zorgvuldigheidsnorm. Dit houdt in dat de hulpverlener zich niet heeft gedragen zoals van een normaal bedachtzaam en waakzaam hulpverlener van dezelfde discipline in dezelfde omstandigheden verwacht mocht worden. De hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goede hulpverlener in acht nemen en handelt daarbij in overeenstemming met de op hem rustende verantwoordelijkheid, voortvloeiende uit de voor hulpverleners geldende professionele standaard. Dit houdt in dat de hulpverlener in bepaalde (nood)situaties moet kunnen overgaan tot bepaalde maatregelen, wanneer hij overtuigd is dat deze keuze gemaakt zou worden door ieder andere redelijk bekwame en redelijk handelende vakgenoot in dezelfde omstandigheden. De rechter zal ook rekening houden met de beroepsgroep waartoe de hulpverlener behoort, zijn opleiding, kennis en ervaring.

FAQ

TOT WAAR REIKT JE VERANTWOORDELIJKHEID ALS HULPVERLENER WANNEER EEN CLIËNT ONDER INVLOED OP CONSULTATIE IS EN HIJ/ZIJ WIL MET DE WAGEN NAAR HUIS VERTREKKEN? KAN JE AANSPRAKELIJK WORDEN GESTELD ALS DE CLIËNT VERTREKT EN ONDERWEG EEN ONGEVAL VEROORZAAKT?

Als hulpverlener kan je enkel persoonlijk (strafrechtelijke) aansprakelijk worden gesteld voor een fout die werd gemaakt tijdens het uitoefenen van je dienst waarbij je met opzet (bewust) een zware fout maakt, of bij herhaling van een lichte fout. Wanneer schade voortvloeit uit situaties waarbij je als hulpverlener onvoorzichtig hebt gehandeld of als gevolg van een eenmalige lichte fout dan ben je niet persoonlijk aansprakelijk, maar kan de werkgever hiervoor burgerrechtelijke aansprakelijk worden gesteld.

Wanneer je bijvoorbeeld een duidelijke alcoholgeur waarneemt of je cliënt er duidelijk stoned uit ziet, dien je al het mogelijke te doen om de cliënt te verhinderen zich als bestuurder onder invloed in het verkeer te begeven. Binnen de hulpverleningscontext kaart je het gevaar en de inbreuk van rijden onder invloed aan. Samen met de cliënt kan je op zoek gaan naar een veilig alternatief, door bijvoorbeeld de cliënt een familielid te laten opbellen om hem op te halen, of door te adviseren het openbaar vervoer te gebruiken. Als hulpverlener word je geacht om in bepaalde (nood-)situaties maatregelen te nemen die ieder andere hulpverlener in gelijkaardige omstandigheden zou nemen. Hierbij hanteer je de normen die gelden bij de professionele standaard. Deze afwegingen niet maken kan aanzien worden als een inbreuk tegen het zorgvuldigheidsprincipe.

Heb je als hulpverlener professioneel gehandeld, maar blijkt naderhand dat er toch een incident met schade plaatsgevonden heeft? Dan zal de eventuele klacht ten aanzien van de hulpverlener vallen onder een burgerrechtelijke aansprakelijkheid ten aanzien van de organisatie waarvoor hij werkt. De werkgever is hiervoor verplicht verzekerd.

Stel dat je vaststelt dat je cliënt onder invloed een kind vervoert en je niet kan verhinderen dat de cliënt toch met de auto vertrekt. Dan kan je als hulpverlener overwegen om de politie in te schakelen, wanneer dit de enige manier is om het kind te beschermen tegen een acute bedreiging van zijn lichamelijke integriteit. Wees je hierbij bewust van het spanningsveld met betrekking tot het beroepsgeheim en de impact op de vertrouwensrelatie.

3. Opsporen van drugmisdrijven – controle

In dit hoofdstuk schetsen we het wettelijk kader van onderzoeksdaaden, dat gebruikt kan worden bij het opsporen van drugs in het kader van ordehandhaving. We houden hierbij rekening met de mogelijkheden dat een strafonderzoek biedt, en hebben oog voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en privacy.

Het vaststellen van misdrijven is een bevoegdheid die is voorbehouden aan de politie. Wanneer er een feit wordt gepleegd dat een misdrijf zou kunnen zijn, kan dit feit enkel worden vervolgd door een rechtbank wanneer dit feit bewezen wordt door wettelijk toegelaten middelen. Het is dus zeker niet de bedoeling om als hulpverlener of als zorg- of welzijnsorganisatie zelf politiemethoden te hanteren. Toch is het belangrijk om in het kader van hulpverlening hierover meer achtergrondkennis te hebben. We hebben ook aandacht voor de situaties die binnen een residentiele opvang geregeld aan de orde zijn.

3.1 Recht op privacy

Alvorens we het hebben over de mogelijkheid van huiszoekingen en de reikwijdte van politiediensten en parket, dienen we het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven toe te lichten. De **eerbiediging van het privéleven is het leidend principe**. Zowel de Belgische Grondwet als Internationale verdragen waarborgen dit algemene rechtsbeginsel dat in eerste instantie overal op van toepassing is, ook op de plaatsen die behoren tot de privésfeer.

Artikel 22 van de Grondwet luidt als volgt: *“Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privéleven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.”*

Eenzelfde bescherming vinden we terug in artikel 8 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden: *“1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”*

Artikel 17 Internationaal Verdrag ‘inzake burgerrechten en politieke rechten’ stelt: *“1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privé leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam. 2. Een ieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.”*

Artikel 15 van de Belgische Grondwet is specifiek gewijd aan de onschendbaarheid van de woning, namelijk: *‘De woning is onschendbaar; geen huiszoeking kan plaats hebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.’*

Ook binnen hulpverlening dienen medewerkers deze fundamentele rechten te respecteren. Controle van de kamer, van kleding en tassen, en urinecontroles vormen met andere woorden **een inbreuk op het privéleven en de fysieke integriteit**. Ze kunnen dus **niet zonder expliciete wettelijke grondslag of zonder toestemming van de cliënt**. Indien de cliënt zich verzet tegen een controle, mag je deze dus niet uitvoeren. Een huiszoeking kan bijgevolg enkel gebeuren volgens de hierna uiteengezette regels.

3.2 Huiszoeking

3.2.1 Huiszoeking met huiszoekingsbevel

Om **iemands woning te doorzoeken**, is de **toestemming nodig van de persoon zelf die de woning betreft, van een rechter, of moet er een specifieke wettelijke bepaling zijn**. In ons land is een huiszoeking in principe enkel mogelijk in het kader van een gerechtelijk onderzoek, op grond van een huiszoekingsbevel afgeleverd door een onderzoeksrechter.

Een huiszoeking gebeurt steeds met het oog op de vaststelling van specifieke zaken met betrekking tot een welbepaald omschreven feit, waar de onderzoeksrechter opdracht toe geeft. Dit wil zeggen dat de politiedienst die deze huiszoeking uitvoert alleen die zaken kan vaststellen die verband houden met wat in het bevel tot huiszoeking wordt omschreven.

Wanneer bijvoorbeeld de onderzoeksrechter een huiszoekingsbevel aflevert naar aanleiding van een onderzoek in verband met inbreuken op de drugwetgeving, dan is het voor politiediensten enkel toegelaten om die zaken op te sporen die betrekking hebben op die inbreuken.

Als zij in de loop van de huiszoeking andere feiten zouden vaststellen, zoals bijvoorbeeld voorwerpen die van diefstal afkomstig zijn, zullen zij hiervan proces-verbaal moeten opstellen gelet op de vaststelling op heterdaad. Met andere woorden, de vaststellingen die toevallig gebeuren tijdens een geldige huiszoeking zijn geldig, maar er zal een nieuw aanvankelijk proces-verbaal over moeten opgesteld worden en een apart onderzoek zal hierover moeten gevoerd worden.

Wat verstaan we onder een woning? Een woning is een **huis, een appartement, een kamer** indien deze **als permanent en exclusief verblijf** dient. Voor **een residentiële voorziening geldt de kamer** waar de persoon verblijft dus **als 'woning'** aangezien hij of zij het **uitsluitend genot** hiervan heeft. De regeling met betrekking tot de huiszoeking gaat over plaatsen die tot de privésfeer behoren. Dit zijn dus alle woningen en hun aanhorigheden (zoals de aanpalende garage, het tuinhuis, enzovoort). Dit betekent dat er voor publiek toegankelijke plaatsen in principe geen huiszoekingsbevel nodig is.

Het is niet altijd duidelijk wanneer iets tot een publieke of private ruimte behoort. Residentiële instellingen of ziekenhuizen zijn immers voor het publiek toegankelijk en hebben in die zin een openbaar karakter, sommige ruimtes hiervan worden publiek gedeeld. Toch zal men in de praktijk vaak een huiszoekingsbevel vragen om problemen te vermijden. Als er bv. toch een privé-gedeelte zou verbonden zijn aan dergelijke lokalen, dan kan daar ook alleen maar een huiszoeking gebeuren volgens de hierna uiteengezette regels.

KAN DE POLITIE DE MEDEWERKING VRAGEN AAN ONZE ORGANISATIE OM DE KAMER VAN EEN CLIËNT TE DOORZOEKEN?

Als private voorziening ga je in eerste instantie na of het verzoek van de politie kadert in een gerechtelijk onderzoek waarbij een huiszoekingsbevel is voorzien van de onderzoeksrechter voor het doorzoeken van een ruimte die toebehoort aan de bewoner. Wanneer dit niet het geval is dien je te wijzen op het belang van het respecteren van iemands privacy en zijn persoonlijke levenssfeer. Enkel wanneer een bewoner, alsook de verantwoordelijke van de voorziening, vooraf de uitdrukkelijke (schriftelijke) toelating geeft voor de doorzochte delen van het pand, dan kan een huiszoeking plaatsvinden. (cfr. hoofdstuk 3.2.1 'Huiszoeking met toestemming') Waak als hulpverlener ook over de privacy van andere bewoners en het vertrouwelijke kader van de hulpverleningscontext wanneer je organisatie in contact komt met de politie.

Een onderzoeksrechter kan bijvoorbeeld een huiszoekingsbevel afleveren voor een residentiële voorziening of kamer van een cliënt in geval van een klacht wegens diefstal, heling, dealen van illegale drugs, ... waarbij zich bepaalde gestolen of verboden goederen op de kamer van één of meer met naam genoemde bewoners zouden bevinden. Opdat de onderzoeksrechter een huiszoeking zou kunnen bevelen, moeten er wel voorafgaande ernstige aanwijzingen zijn van een misdrijf. Dergelijke aanwijzingen mogen geleverd worden door een anonieme, maar zeer gedetailleerde en daardoor geloofwaardige verklaring. De onderzoeksrechter kan de uitvoering van een door hem uitgevaardigd huiszoekingsbevel delegeren aan een officier van de gerechtelijke politie van zijn arrondissement of van het arrondissement waar de handelingen plaats moeten grijpen.

Een bevel tot huiszoeking afgeleverd door een onderzoeksrechter mag slechts uitgevoerd worden tussen 5 uur 's morgens en 21 uur⁶³ 's avonds. Tussen 21 uur en 5 uur mag de politie de woning niet betreden, zelfs niet met een bevel tot huiszoeking, tenzij:

- een bijzondere wetsbepaling de opsporing of de huiszoeking 's nachts toelaat;
- in geval van heterdaad;
- de bewoner uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven;
- in geval van oproep vanuit die plaats of in geval van brand of overstroming;
- de opsporing ten huize of huiszoeking betrekking heeft op terroristische misdrijven, of misdaden en wanbedrijven tegen de openbare veiligheid, wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat er vuurwapens, explosieven, kernwapens, biologische of chemische wapens, of schadelijke of gevaarlijke stoffen kunnen worden aangetroffen waardoor bij ontsnapping mensenlevens in gevaar kunnen worden gebracht.

Belangrijk om weten is ook dat een huiszoeking op grond van een bevel van de onderzoeksrechter een dwangmaatregel is. Dit betekent dat ondanks eventueel verzet de huiszoeking mag plaatsvinden en dat bij afwezigheid de politiedienst gerechtigd is een slotenmaker te vorderen om de woning te betreden.

⁶³ Wet van 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of aanhouding mag worden verricht. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1969/06/07/1969060701/justel>

3.2.2 Huiszoeking met toestemming

Een huiszoeking met toestemming is een huiszoeking uitgevoerd door een politieambtenaar in een woning (en haar aanhorigheden) met **toestemming van de persoon die er werkelijk verblijft**. De bewoner moet uitdrukkelijk toelating geven aan de politiedienst om de woning te betreden. Vanaf het ogenblik dat de toestemming gegeven wordt, kan de betrokken politiedienst de woning doorzoeken en alles wat als bewijsmateriaal kan dienen in beslag nemen. De toestemming moet dus voorafgaandelijk en schriftelijk gegeven worden vooraleer de politie met de eigenlijke huiszoeking begint. Het formulier waarbij de toestemming gegeven wordt, zal ook steeds bij het proces-verbaal gevoegd worden. Aangezien de bewoner zelf de toelating geeft, kan deze huiszoeking te allen tijde (dus ook 's nachts) gebeuren.

In de Omzendbrief van 2 februari 1993 met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt klinkt dit als volgt: *“Een huiszoeking of opsporing ten huize wordt in principe verricht door een officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings op basis van een huiszoekingsbevel verleend door een onderzoeksrechter of op eigen initiatief in het raam van bepaalde bijzondere bevoegdheden die hem in geval van heterdaad door het Wetboek van Strafvordering toegewezen worden. Een huiszoeking of een opsporing ten huize kan ook verricht worden door elke politieambtenaar, dus ook door een politieagent, met toestemming van de persoon die het werkelijk genot heeft van de plaats.”*⁶⁴

Hoewel men gerechtigd is om een huiszoeking zonder een bevel van de onderzoeksrechter te weigeren, kan men hiermee toch de indruk wekken iets te willen verbergen. De kans is reëel dat de politie onmiddellijk een huiszoeking met een bevel van de rechter zal opvragen en deze zal uitvoeren, voor zover al niet de mogelijkheid bestaat om een huiszoeking te doen op grond van de (al of niet bijzondere) heterdaadprocedure.

Een huiszoeking met toestemming komt in de welzijns- en gezondheidscontext vaak neer op het doorzoeken van een kamer of persoonlijke spullen van een cliënt door een medewerker van de voorziening. De **begeleiding maakt over het betreden van de kamer met de bewoner best duidelijke en vooraf bepaalde afspraken**, bijvoorbeeld een wekelijkse controle in verband met poetsen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de veiligheid of gezondheid van de resident zelf (hygiëne, medisch, verboden contacten, ...), de veiligheid of gezondheid van anderen zonder dat er sprake is van een misdrijf (beschimmelde eetwaren op de kamer, potentieel gevaarlijk materiaal, ...), en een vermoeden van misdrijf (waardevolle – misschien gestolen – goederen op de kamer, wapenbezit, ...). Een residentiele voorziening licht deze afspraken best ook duidelijk toe in een huisreglement.

De **afspraken over het betreden van de kamer** in een **huisreglement** mag niet als een algemene mogelijkheid geformuleerd worden. Een formulering zonder **beperking in tijd** of zonder **redenen** te **specifiëren** zou de betekenis van artikel 15 van de Grondwet: het recht op privacy, alsook het recht op bescherming van de fysieke integriteit, uithollen. Van dit recht kan niet op een algemene wijze voorafgaandelijk afstand worden gedaan.

Als het gaat over zaken die niet strafbaar zouden zijn, is er geen enkele wettekst die een kamerdoorzoeking zonder toestemming van de bewoner toelaat. Hier speelt dan **louter een pedagogisch kader van toezicht**. Bij minderjarigen wordt dit toezicht door de ouders of door de jeugdrechter opgedragen aan de voorziening die de jongere onder haar hoede neemt. Dus ook al wil

⁶⁴ 2 FEBRUARI 1993. - Omzendbrief met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

de organisatie in het belang van de cliënt handelen, er moet telkens met de nodige omzichtigheid omgegaan worden met zaken die betrekking hebben op de persoonlijke levenssfeer.

FAQ

Kan ik als hulpverlener ook zelf de kamer van een cliënt doorzoeken?

Controle van de kamers kan gebeuren in het kader van een opvoedkundig toezicht en begeleiding en mits toestemming van de cliënt. Gegevens die de begeleider hierdoor te weten komt, vallen onder het beroepsgeheim. Zo is het mogelijk om de controle van de kamers op te nemen in het, te ondertekenen, huisreglement.

Het huishoudelijk reglement kan duidelijk omschreven situaties in het huisreglement opnemen waarbij de cliënt zich akkoord verklaard met een oppervlakkige controle van de kamer, kleding en tassen. Voorbeelden zijn dagelijkse of wekelijkse controle van kleding en tassen bij vertrek op weekend of op uitstap en bij terugkomst in de voorziening, controle van de kamer eenmaal per week bij (controle van) de poetsbeurt. Je kan ook opnemen dat een striktere controle kan worden uitgeoefend nadat de bewoner betrappt werd op gebruik of bezit van alcohol of andere drugs in de voorziening. Deze controles zouden gedetailleerd kunnen worden beschreven (wat mag en wat mag niet?) en zijn beperkt in de tijd. Zo weet de cliënt heel duidelijk wat de gevolgen zijn van het bezit en het gebruik binnen de voorziening.

Als de cliënt echter op het moment zelf weigert (met andere woorden: zijn toestemming intrekt), dan kan de begeleiding ook deze in het huisreglement opgenomen controles niet afdwingen. Je gaat hier dan mee aan de slag zoals je dit ook doet met andere elementen binnen de hulpverlening.

Wanneer de hulpverlening hierdoor volledig geblokkeerd wordt, kan je een beroep doen op bemiddeling of wend je je tot de rechter bij gedwongen hulpverlening. Indien de veiligheid van de cliënt of anderen in het gedrang komt, dan zal men een inschatting van de situatie moeten maken.

Als de begeleiding meent dat de cliënt een misdrijf heeft begaan en dat hard wil maken, dan moeten zij het parket inschakelen. Hierbij moeten de regels van het beroepsgeheim in acht genomen worden (cf. aangifterecht).

3.2.3 Huiszoeking op grond van de (bijzondere) heterdaadprocedure

Op grond van de artikelen 32 tot en met 46 en artikel 49 uit het Wetboek van Strafvordering krijgen de procureurs en de officieren van gerechtelijke politie bijzondere onderzoeksbevoegdheden in geval van ontdekking op heterdaad. Zo kunnen zij overgaan tot onder andere een huiszoeking.⁶⁵

Deze huiszoeking kan zowel betrekking hebben op de plaats van het misdrijf, als op de woning van de verdachte. Onder de woning van de verdachte moet niet alleen de hoofdverblijfplaats worden verstaan, maar elke verblijf- of schuilplaats waar de verdachte zich zou kunnen ophouden, met uitzondering van de woningen van derden waar hij zijn toevlucht zou hebben genomen. Wanneer de politie tijdens een controle drugs aantreft, dan kan (ook 's nachts) worden overgegaan tot huiszoeking op basis van de **(gewone) heterdaadprocedure**.

⁶⁵ Gecoördineerde wet 17 november 1808 – wetboek van strafvordering

Het artikel 6 bis van de drugswet ⁶⁶ voorziet een **bijzondere heterdaadprocedure** waarbij politiediensten te allen tijde (ook 's nachts) mogen binnengaan in plaatsen die dienen om er drugs te vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan, of waar drugs gebruikt worden in aanwezigheid van minderjarigen.

Letterlijk luidt artikel 6bis: *“De officieren van gerechtelijke politie en de ambtenaren of beambten, daartoe door de Koning aangewezen, mogen de apotheken, winkels en alle andere plaatsen bestemd voor de verkoop of de aflevering van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, bezoeken, gedurende de uren dat zij voor het publiek toegankelijk zijn. Gedurende dezelfde uren mogen zij ook de depots bezoeken die bij de in het vorige lid bedoelde plaatsen aansluiten, zelfs wanneer die depots voor het publiek niet toegankelijk zijn. Zij mogen te allen tijde de lokalen bezoeken welke dienen voor het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van die stoffen. Hetzelfde geldt voor de lokalen waarin de in artikel 2bis, § 1, bedoelde stoffen in aanwezigheid van minderjarigen worden gebruikt.”*

Het is evident dat dit artikel geen vrijgeleide geeft aan de politiediensten om waar dan ook zomaar binnen te vallen. Meestal zal men vooraf al heel wat informatie hebben verzameld over een bepaald adres, door verklaringen van personen die daar geweest zijn en die verklaren dat er drugs liggen of dat er drugs in groep gebruikt worden, of door observatie van een welbepaald adres, waarbij is gebleken dat personen die gekend zijn voor inbreuken op de drugwetgeving daar regelmatig hun drugsinkopen komen doen. Dit artikel betekent ook dat de politiediensten desnoods met bijstand van een slotenmaker mogen binnendringen en dat men zich niet kan verzetten tegen een dergelijke zoeking.

3.2.4 Doorzoeken van een voertuig of van ieder ander vervoermiddel

Iedere politieambtenaar kan volgens artikel 29 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt⁶⁷ een voertuig of vervoermiddel (auto, boot, vliegtuig, trein, ...) doorzoeken. Dit kan **zowel in het verkeer, als geparkeerd op de openbare weg of op voor het publiek toegankelijke plaatsen**. Indien zij op grond van de gedragingen van de bestuurder of de passagiers, van materiële aanwijzingen of van omstandigheden van tijd of plaats **redelijke gronden** hebben om te denken dat het voertuig of vervoermiddel werd gebruikt, wordt gebruikt of zou kunnen worden gebruikt:

- 1° om een misdrijf te plegen;
- 2° om opgespoorde personen of personen die aan een identiteitscontrole willen ontsnappen een schuilplaats te geven of te vervoeren;
- 3° om een voor de openbare orde gevaarlijk voorwerp, overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf op te slaan of te vervoeren.

---

⁶⁶ 24 FEBRUARI 1921. Wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen. <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1921/02/24/1921022450/justel>

⁶⁷ 5 augustus 1992 wet op het politieambt <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1992/08/05/1992000606/justel>

Zij kunnen dit eveneens wanneer de bestuurder weigert zijn voertuig te laten controleren. Het doorzoeken van een voertuig mag nooit langer duren dan de tijd vereist door de omstandigheden die het rechtvaardigen. Het voertuig mag niet langer dan één uur worden opgehouden voor het doorzoeken. Het doorzoeken van **een voertuig dat permanent als woning is ingericht** en dat op het ogenblik van het doorzoeken **daadwerkelijk als woning wordt gebruikt**, wordt gelijkgesteld met **huiszoeking**.

Bijvoorbeeld wanneer een drugdealer aangetroffen wordt, kan de politie overgaan tot doorzoeking van de auto van de betrokkene omdat kan vermoed worden dat in diens auto nog drugs aanwezig zijn.

De gerechtelijke fouillering dient onderscheiden te worden van de routinecontroles die verricht worden in het kader van preventiecampagnes of van de controle en het toezicht op voormelde bijzondere wetten, zoals de wet op de politie van het wegverkeer.

De duur van het gerechtelijk doorzoeken van een voertuig hangt in ruime mate af van de aard van de inbreuk alsook van de omstandigheden. In sommige gevallen, zoals bij sluikvervoer van verdovende middelen, kan het doorzoeken van het voertuig een gebruik van dwang of een systematische ontmanteling inhouden van bepaalde delen van het doorzochte voertuig.

Er werd een beperkte fouilleringsbevoegdheid gegeven aan private bewakingsagenten (zie hoofdstuk Fouillering). Andere zaken zoals het doorzoeken van een voertuig zijn niet voorzien. Een parkeerwachter of een verantwoordelijke van een organisatie die een doorzoeking doet van een voertuig, hierbij drugs aantreft en dan de politiediensten verwittigt, stelt dus een onwettige handeling.

3.3 Fouillering

Een andere methode die vaak gebruikt wordt om drugmisdrijven op te sporen is de fouillering. Ook hier geldt het principe van het recht op eerbiediging van het privéleven. Er kan enkel van worden afgeweken mits specifieke wettelijke bepalingen. **Als hulpverlener kan je niet zomaar overgaan tot fouillering en gelden dezelfde toestemmingsprincipes zoals bij een huiszoeking, het respect voor de privacy en de persoonlijke integriteit.**

FAQ

Kan ik als hulpverlener de tas van mijn cliënt doorzoeken op de aanwezigheid van verdovende middelen?

Wanneer het gaat over controle, dan zijn de eerste vragen die je kan stellen: wat is het nut van fouilleren, welk doel streef je na, is er een acuut gevaar, kan je dat doel niet bereiken met minder privacy-ingrijpende middelen, ... Een standaard-fouillering bij binnenkomen (onthaal) bijvoorbeeld is een verregaande inbreuk op de privacy die mee de toon zet in het vertrouwen dat noodzakelijk is in de begeleiding. Een hulpverlener heeft andere doelstellingen dan een politieambtenaar.

Indien een cliënt aanleiding geeft tot bepaalde vermoedens, dan maak je dit in de begeleiding best bespreekbaar: “Volgens mij heb je iets gebruikt”. Wil de persoon het tegendeel bewijzen door een vorm van controle, dan is dat een onderzoek met zijn instemming en geeft hij zelf informatie vrij.

In een ambulante of residentiële hulpverlening heeft men veelal andere omgangsvorming ten aanzien van de cliënt. In een ontwenningencentrum zal men bijvoorbeeld in het huishoudelijk reglement opnemen dat men dit kan doen om te waarborgen dat er geen drugs binnenkomen, dit om de veiligheid van eenieder te garanderen. In een ambulante setting is dit weinig of niet aangewezen.

Met een permanente zorg voor de individuele rechten en fundamentele vrijheden van de mens, legt de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt de opdrachten en bevoegdheden van de verschillende politiediensten vast en voorziet een aantal instrumenten voor de uitwerking van een coherent en gecoördineerd veiligheidsbeleid. In de wet staat ook omschreven in welke gevallen men de bevoegdheid heeft om te fouilleren. De omzendbrief van 2 februari 1993⁶⁸ verduidelijkt de finaliteit van het politieambt en de verschillende instanties. Zo voorziet de wet 3 soorten van fouillering: de veiligheidsfouillering, de gerechtelijke fouillering en de fouillering op het lichaam.

De verschillende bevoegdheden die hierna worden vermeld, impliceren het bestaan van een vooraf gekende inbreuk of van een aantal aanwijzingen of vermoedens die het redelijkerwijze mogelijk maken te veronderstellen dat die inbreuk bestaat. De bevoegdheden die op dat vlak aan de politieambtenaren toegewezen worden door het Wetboek van Strafvordering, door de wet op het politieambt of door de bijzondere wetten, moeten hen toelaten alle elementen van de inbreuken op te sporen en vast te stellen, de bewijzen ervan te verzamelen, de daders ervan aan te houden teneinde ze voor de bevoegde overheden te brengen.

Het is hierbij ook belangrijk om rekening te houden met de specifieke regeling voor de privébewakingssector. Door de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere

⁶⁸ 2 FEBRUARI 1993. - Omzendbrief met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

veiligheid ⁶⁹ mogen private bewakingsagenten iedereen bij de ingang van een evenement onderwerpen aan een toegangscontrole. Die bestaat uit een oppervlakkige betasting van de kledij en een visuele controle van handtassen op wapens of gevaarlijke voorwerpen. De wet laat ook ruimte aan verenigingen om bij een evenement of ter gelegenheid van een occasionele dansgelegenheid die ze zelf organiseren, de bewakingsactiviteiten - zoals elke vorm van statische bewaking van de goederen, van toezicht op en controle van het publiek met het oog op het verzekeren van het veilig en vlot verloop van evenementen, verder genoemd "evenementenbewaking" - te laten uitoefenen door de effectieve leden van de vereniging of door de personen die een effectieve en aanwijsbare band hebben met de vereniging, mits ze voldoen aan een aantal voorwaarden opgesomd in artikel 24 van de wet tot regeling van de private en bijzondere veiligheid.

3.3.1 Veiligheidsfouillering

Veiligheidsfouillering is een **oppervlakkige en vluchtige betasting van het lichaam, de kleding en controle van de bagage in het kader van (bestuurlijke) politieopdrachten** die zich situeren binnen het **preventieve toezicht**, om zich ervan te vergewissen dat de persoon geen wapen of enig ander gevaarlijk voorwerp draagt of vervoert dat gevaarlijk is voor de openbare orde. Dit is dus een fouillering die de politie uitvoert **in het kader** van haar opdracht **van handhaving van de openbare orde**.

Deze fouillering is mogelijk:

- als de politieambtenaar aanwijzingen heeft dat een persoon die aan een identiteitscontrole wordt onderworpen, een wapen zou dragen of enig ander voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde;
- wanneer een persoon het voorwerp uitmaakt van een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding;
- wanneer personen deelnemen aan openbare bijeenkomsten die een reële bedreiging vormen voor de openbare orde (zoals voetbalwedstrijden, festivals,...);
- wanneer personen toegang hebben tot plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd (belangrijk proces op de rechtbank - terroristische doelwitten).

Veiligheidsfouillering zoals bepaald in de laatste twee gevallen moet gebeuren door personen van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde. De veiligheidsfouillering moet beperkt zijn tot de strikt noodzakelijke tijd voor het verrichten ervan. Behalve het geval waarin de veiligheidsfouillering voor of na een aanhouding komt, mag de betrokken persoon voor die fouillering niet langer dan een uur opgehouden worden.

De politiediensten hoeven dus niet te wachten tot de openbare orde werkelijk bedreigd is. De fouillering kan ook verricht worden zodra de plaats zelf bedreigd wordt, bijvoorbeeld het justitiepaleis ter gelegenheid van een proces van terroristen, van bendes of van hooligans, of sommige potentiële doelwitten van terroristen.

De fouillering mag in geen geval willekeurig zijn. De verschillende gevallen impliceren een beoordeling van een aantal relatief objectieve elementen, vermoedens of andere aanwijzingen op basis waarvan de optredende politieambtenaar kan beslissen of een veiligheidsfouillering noodzakelijk is. Die in aanmerking te nemen elementen kunnen zowel te maken hebben met de omstandigheden van tijd en

⁶⁹ 2 OKTOBER 2017. - Wet tot regeling van de private en bijzondere veiligheid
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2017/10/02/2017031388/justel>

plaats waar de controle en de fouillering uitgevoerd moeten worden, als met de gefouilleerde persoon zelf. De actie van de politieambtenaar is in dit geval vergelijkbaar aan die welke hij moet uitvoeren in het kader van de voormelde identiteitscontroles. Dezelfde omstandigheden die het vereisen om een persoon te onderwerpen aan een identiteitscontrole zijn ook van toepassing voor de veiligheidscontroles.

3.3.2 Gerechtelijke fouillering

Gerechtelijke fouillering is het **systematisch en grondig betasten van het lichaam en de kleding en controle van de bagage bij personen die onder aanhoudingsbevel staan of die bewijsmateriaal in verband met een misdaad of wanbedrijf bij zich zouden hebben.**

Art. 28 § 2. van de wet op het politieambt luidt: *“Bij het vervullen van hun gerechtelijke opdrachten, kunnen de politieambtenaren een gerechtelijke fouillering verrichten van de personen die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke vrijheidsbeneming, alsook van de personen ten aanzien van wie aanwijzingen bestaan dat zij overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdaad of wanbedrijf bij zich dragen. De gerechtelijke fouillering mag niet langer duren dan de daartoe noodzakelijke tijd en de persoon mag te dien einde niet langer dan zes uur worden opgehouden. De gerechtelijke fouillering wordt uitgevoerd overeenkomstig de richtlijnen en onder verantwoordelijkheid van een officier van gerechtelijke politie.”*

Net zoals bij de bestuurlijke aanhouding, dient de persoon die het voorwerp uitmaakt van een gerechtelijke aanhouding, overeenkomstig art. 28, § 3 eveneens gefouilleerd te worden voor hij in een cel wordt opgesloten.

De gerechtelijke fouillering die verricht wordt in het kader van de opdrachten van gerechtelijke politie, zoals bepaald in art. 15, en de bestuurlijke fouillering kunnen niet worden gelijkgesteld. Zij hebben immers een verschillende finaliteit. Hierbij gaat het om het opsporen van misdaden, wanbedrijven of overtredingen en de bewijzen ervan te verzamelen met het oog op het vatten van de dader(s).

Daar waar de mogelijkheid om een bepaalde persoon op te houden met het oog op een bestuurlijke fouillering absoluut beperkt dient te worden en daartoe niet langer dan een uur opgehouden mag worden, worden er minder beperkingen gesteld inzake de gerechtelijke fouillering. De aard van het optreden van bestuurlijke politie en van gerechtelijke politie alsook het voorafgaand bestaan van inbreuken of ernstige aanwijzingen van misdaden of wanbedrijven rechtvaardigen dit verschil.

In elk geval mag een gerechtelijke fouillering niet langer duren dan de normale tijd die daarvoor nodig is, rekening houdend met de feitelijke omstandigheden. Behalve bij een vrijheidsberoving in het kader van de wet op de voorlopige hechtenis mag de te fouilleren persoon niet langer dan zes uur opgehouden worden met het oog op zijn fouillering. In geval van een vrijheidsberoving, mag de fouillering uiteraard geschieden na de tijdsspanne van zes uur. Die tijdsspanne bevat eveneens de duur van de fouillering zelf.

De gerechtelijke fouillering van een persoon hoeft niet noodzakelijk en ook niet altijd verricht te worden door een persoon van hetzelfde geslacht, zoals bij bepaalde bestuurlijke fouilleringen. De

politiediensten moeten zich wel inspannen om die doelstelling zo vaak mogelijk te verwezenlijken. Dit staat nader beschreven in Art.6.2 van de omzendbrief met betrekking tot het politieambt⁷⁰.

De noodzaak om een persoon te doen uitkleden dient beoordeeld te worden overeenkomstig de algemene onderrichtingen en naargelang de feitelijke omstandigheden. Bovendien mag de bij een fouillering aangewende dwang, enkel geschieden binnen de perken van art. 37 van de wet, de principes van subsidiariteit en proportionaliteit. Het aanwenden van dwang dient gemoduleerd en beheerst te zijn door middel van een gepaste opleiding. Deze opleiding heeft betrekking op zowel de interventie- en fouilleringstechnieken zelf, als op de logische beoordeling van elke situatie waarin het aanwenden van dat procedé noodzakelijk is.

Het fouilleren impliceert het mogelijk aanwenden van bepaalde technische middelen, met name het gebruik van honden voor het fouilleren van kleren en bagage bij het zoeken naar bepaalde stoffen. Dit is ook het geval bij het doorzoeken van voertuigen zoals eerder uiteengezet. Net zoals voor de fouillering door bestuurlijke politie, mag de politieambtenaar die de fouillering verricht of doet verrichten dit niet laten ontgaan in een onderzoek aan het lichaam, dat slechts bevolen mag worden door de Raadkamer of uitzonderlijk, bij heterdaad, door de onderzoeksrechter, de procureur des Konings of een officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings. De opleiding binnen de politiediensten beklemtoont het onderscheid tussen de fouillering en het onderzoek aan het lichaam.

3.3.3 Fouillering op het lichaam

Fouillering op het lichaam (naakte fouillering) geldt voor personen die in een cel worden opgesloten: de bedoeling is **op zoek** te gaan **naar voorwerpen of stoffen** die **gevaarlijk zijn voor hemzelf** of voor **anderen**, of die van aard zijn om **een ontvluchting** te vergemakkelijken. Art. 28, § 3 van de wet op het politieambt geeft weer dat deze fouillering die niet langer mag duren dan de tijd die ervoor nodig is, wordt verricht door een politieambtenaar of door een andere daartoe opgevorderde persoon, die van hetzelfde geslacht is als de te fouilleren persoon.

FAQ

Wat moet je doen met drugs die een cliënt bij heeft? Kan ik dit zelf 'in bewaring nemen'?

Wanneer je zelf illegale drugs in bewaring neemt, dan maak je jezelf strafbaar aan het bezit van drugs. Je kan in deze situatie wel de politie bellen en hen vragen om de drugs in ontvangst te nemen, waarbij je een verklaring moet afleggen over de omstandigheden waarin de drugs werden gevonden. Let op, ook hier ben je gebonden aan het beroepsgeheim: je mag hierbij geen namen noemen, tenzij een van de situaties waarin je het beroepsgeheim mag doorbreken van toepassing is (bijvoorbeeld acuut gevaar voor fysieke integriteit). Je kan ook kiezen om rechtsreeks contact op te nemen met het parket uit jouw regio en verdere afspraken maken. (www.om-mp.be/nl/contacten)

⁷⁰ 2 FEBRUARI 1993. - Omzendbrief met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

3.4 Onderzoeken aan het lichaam

Artikel 90 bis uit de wet op de Strafvordering heeft betrekking op het onderzoek aan het lichaam en luidt: *“Buiten de gevallen van een op heterdaad ontdekt of als zodanig beschouwd misdrijf en het geval waarin een meerderjarige schriftelijke toestemming geeft, kan een onderzoek aan het lichaam enkel bevolen worden door de onderzoeksrechter, door de kamer van inbeschuldigingstelling en door de rechtbank of het hof die van de misdaad of het wanbedrijf kennis neemt. Het slachtoffer of de verdachte kan zich tijdens het onderzoek aan het lichaam waaraan hij onderworpen wordt, laten bijstaan door een arts naar zijn keuze. De erelonen van de arts worden aangerekend in de gerechtskosten.”* Kort samengevat: **tenzij** iemand **op heterdaad betrapt** wordt op een misdrijf **of** wanneer de persoon in kwestie **schriftelijk toestemt**, kan een **onderzoek aan het lichaam enkel mits een gerechtelijk bevel**.

Toch is in het kader van middelengebruik veel vraag naar de mogelijkheden van bloedproeven of andere onderzoeken om meer zicht te krijgen op het gebruik, ook buiten gerechtelijke doeleinde. Ook hier **primeert het recht op privacy en de persoonlijke levenssfeer** en kan **enkel** mits voorafgaande toestemming van de betrokken persoon en **volgens specifieke voorwaarden een test** worden uitgevoerd. De vraag die je vooraf dient te stellen **met betrekking tot controles** is **wat het nut** is van een test en **welk doel** je hierbij nastreeft. Mogelijk kan je dat doel bereiken met methodes die minder invasief zijn op iemands privacy. We herinneren hulpverleners met beroepsgeheim er ook aan dat ze geen aangifte kunnen doen, tenzij de omstandigheden rechtvaardigen om het beroepsgeheim te doorbreken. Als je **vermoedens van gebruik** hebt, kan je het gebruik wel **bespreekbaar maken met de cliënt en opnemen in je hulpverlening**. In de volgende onderdelen staan we stil bij de verschillende vormen van testen.

3.4.1 Urinestaal

Het nemen van een **urinestaal** is in het kader van de drugwetgeving - in tegenstelling tot de regeling voor het verkeer - niet wettelijk geregeld.

Een **urinecontrole** dient te worden gezien als **een medische handeling** die **door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep** moet gebeuren. De resultaten van een urinecontrole zijn medische gegevens die onder het beroepsgeheim van de arts vallen. Een arts mag deze medische gegevens niet aan ‘derden’ doorgeven conform de Wet Patiëntenrechten.

Een urinetest kan principieel niet onder dwang worden uitgevoerd door een arts. Omdat een medische handeling aan de fysieke integriteit raakt, is de regel dat de patiënt met de medische handeling moet instemmen.⁷¹ Aangezien men er kan van uitgaan dat het nemen van een urinestaal een onderzoek is dat eventueel het schaamtegevoel kan krenken en kan gezien worden als een inbreuk op de fysieke integriteit, zou dit dus enkel mogelijk zijn via de procedure van onderzoek aan het lichaam.

Deze procedure is niet nodig wanneer toestemming gegeven wordt, in het geval van een op heterdaad ontdekt misdrijf, of in het geval van een noodsituatie (waarbij bijvoorbeeld de betrokkene in ernstig gevaar zou verkeren, en de test zou dienen om een gepaste behandeling mogelijk te maken). Dergelijke test gebeurt dan door een behandelende arts en het resultaat kan niet worden vrijgegeven.

De testen die gebruikt worden in een strafrechtelijke bewijsvoering moeten door bevoegde personen in een labo uitgevoerd worden. Net zoals een arts geen zwangerschapsattest kan afleveren op basis

⁷¹ art. 8 Wet Rechten van de Patiënt

van een door de patiënt uitgevoerde test, zal een parket of strafrechter geen maatregelen kunnen baseren op een door opvoeders, ouders, ... uitgevoerde (screenings)test. Evenmin op een test uitgevoerd door een bevoegde persoon, maar zonder toestemming of wettelijke grondslag. Het (gedwongen) afnemen van urine is immers een inbreuk op de fysieke integriteit en kan dus **niet gebeuren zonder toestemming of expliciet wettelijk kader**, ook niet in een residentiële voorziening of onder dwang van een ouder bij minderjarigen. Een school of voorziening bijvoorbeeld kan niet, zonder inbreuk op de grondrechten van kinderen, in haar reglement opnemen dat deze zich verplicht medisch moeten laten controleren op bepaalde zaken op straffe van tuchtsanctie. De jongere kan steeds zijn toestemming weigeren of intrekken.

FAQ

Kan ik als hulpverlener een cliënt verplichten om een urinestaal af te nemen?

Wanneer men in een instelling een bloed- of urinestaal wil nemen, dan zal een schriftelijke toestemming van de patiënt moeten voorafgaan. (Tenzij het een uitvoering is van een gerechtelijke maatregel - meer hierover lees je in hoofdstuk 4.)

In principe kan men een urinestaal weigeren, maar mogelijk kan dit vallen onder de afspraken die gemaakt zijn binnen de hulpverlening of in het kader van het huishoudelijk reglement. Een positief urinestaal is enkel een bewijs dat iemand drugs gebruikt heeft. Op basis daarvan alleen zal men iemand niet kunnen vervolgen. Daarvoor moet men kunnen bewijzen dat de persoon drugs in bezit heeft. Voor het parket kan het echter wel een aanleiding zijn om iemand van nabij te volgen, en zo nodig door te verwijzen naar de hulpverlening. Indien men een bloedstaal zou willen nemen, dan kan alleen een arts dit uitvoeren, en dan nog mits toestemming van de cliënt.

Inzake drugonderzoeken wordt het nemen van urinestalen nogal eens toegepast in residentiële hulpverlening bijvoorbeeld om te kunnen opvolgen of iemand tijdens de behandeling geen drugs gebruikt. Men zal dan op voorhand een formulier laten ondertekenen waarin uitdrukkelijk toestemming gegeven wordt om een urinestaal te geven. De modaliteiten rond het gebruik van middelen, het onder invloed zijn, enzovoort, worden, net als de gevolgen ervan, vooraf best duidelijk meegedeeld in het huishoudelijk reglement.

Een urinecontrole dient te worden gezien als een medische handeling die door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep moet gebeuren. De resultaten van een urinecontrole zijn medische gegevens die onder het beroepsgeheim van de arts vallen. Wanneer het urinestaal positief bevonden wordt op de aanwezigheid van drugs, dan is dit op zich geen aanleiding om ook daadwerkelijk te laten vervolgen wegens inbreuken op de drugwetgeving. Het kan wel een aanleiding zijn om dit mee op te nemen in de hulpverlening, de begeleiding aan te passen of iemand naar meer gepaste hulpverlening door te verwijzen.

Als de arts een andere hulpverlener als ondersteunend ervaart voor de afbouw of behandeling van het drugprobleem, dan kan de arts conform zijn deontologie de hulpverlener, in aanwezigheid van de patiënt, mee inlichten. Als de arts weet dat het gevolg van een positief testresultaat een verhoogde controle zal zijn, dan kan het enkel wanneer dat als ondersteunend kan beschouwd worden. Als het gevolg een inbreuk is op de grondrechten van de cliënt, bijvoorbeeld opgesloten of zelfs buiten gegooid worden, dan heeft de arts zijn beroepsgeheim niet in het belang van de cliënt doorbroken en is hij strafbaar. Criterium lijkt dus te zijn: is er ondersteuning of is er enkel sprake van controle met als gevolg verwerping?

De redenering dat testing weigeren, gelijk is aan het gebruik toegeven, waardoor aan het weigeren een sanctie gekoppeld wordt, is juridisch gezien niet correct. Het druist in tegen het vermoeden van onschuld en tegen het recht op fysieke integriteit. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens vraagt hiervoor een expliciete wettekst. Zo kan in het verkeersrecht het weigeren van een test niet gelden als bewijs van intoxicatie, maar wordt het als een zelfstandig misdrijf bestraft.

Enkel een wettelijke regeling kan de instemming van de patiënt opzij zetten.

Een voorbeeld hiervan is het decreet van 22 februari 2016 betreffende de bestrijding van doping in de sport. Dit decreet stelt in artikel 16 dat: *“De Regering werkt dopingtestprocedures uit en zorgt voor de opmaak van een regelmatig bijgewerkt plan voor de spreiding van de dopingtestprocedures die binnen of buiten wedstrijdverband worden uitgevoerd. [...] Onverminderd de bevoegdheden van de officiers van gerechtelijke politie kunnen de controleartsen [...] 2° monsters nemen of laten nemen die afkomstig zijn van het lichaam van de sporter, zoals haar, bloed, urine of speeksel, met het oog op de analyse ervan in een laboratorium dat door het WADA geaccrediteerd of op een andere wijze door het WADA goedgekeurd is.”*⁷²

Als voor de vaststelling van een misdrijf, bijvoorbeeld dronken of onder invloed rijden, een medische handeling noodzakelijk is, dan moet de politie een medisch beroepsbeoefenaar inschakelen. De politieagent kan niet zelf bloed/urine afnemen en/of analyseren. De procedures en bevoegdheden hiervoor zijn wettelijk vastgelegd. Verslaggeving aan gerechtelijke overheden door medische beroepsbeoefenaars gebeurt volgens vaststaande regels. Meer hierover lees je in het hoofdstuk 1.4 ‘Alcohol, illegale drugs en psychoactieve medicatie in het verkeer’.

3.4.2 Bloedproef

Ook voor het nemen van een bloedstaal bestaat in het kader van de drugwetgeving geen wettelijke regeling zoals dat in verkeerszaken (na positieve ademtest) en voor gewone misdrijven (artikel 44 bis Strafvordering) wel het geval is, teneinde de staat van dronkenschap van dader en eventueel van slachtoffer vast te stellen.

De procureur des Konings en zijn hulpofficieren kunnen in geval van betrapting op heterdaad een arts gelasten een bloedmonster af te nemen om na te gaan of de betrapte dader zich in een staat van dronkenschap bevindt, tenzij ingeval van inbreuken op de wetten en bepalingen van de Wegverkeerswet (artikel 63)⁷³.

Conform artikel 3 van de Wet betreffende bloed en bloedderivaten van menselijke oorsprong van 5 juli 1994 mag het afnemen van bloed of bloedderivaten **slechts gebeuren door of onder het toezicht van een arts**.

Bij gebrek aan een door de wet omschreven definitie van het begrip dronkenschap dient dit in de normale taalkundige betekenis te worden begrepen: in zodanige mate onder invloed van drank verkeren dat men de blijvende controle over zijn daden niet meer heeft, zonder dat men noodzakelijk het bewustzijn dient te hebben verloren. Dit verhindert niet dat bloedstalen met de toestemming van de betrokkene op andere substanties dan alcohol en dus bijvoorbeeld op het gebruik van illegale drugs

⁷² World Anti-Doping Agency

⁷³ Artikel 61 bis Wegverkeerswet

kunnen worden geanalyseerd. De rechtspraak verleent een soepele interpretatie aan de toestemmingsvereiste: de geldigheid van de toestemming vereist niet dat aan de betrokkene voorafgaandelijk kennis zou worden gegeven van de aard van het beoogde onderzoek. Het bloedstaal mag niet tegen de wil van de betrokkene worden afgenomen.

Het nemen van een bloedstaal komt in drugonderzoeken dan ook weinig of niet voor. Meestal geeft men de voorkeur aan een urinestaal omdat dit veel gemakkelijker te bekomen is.

3.4.3 Sneltesten

Sneltesten zoals de nieuwe **zweet- en haartesten of speekseltesten**, verzekeren een ‘onmiddellijk’ resultaat. Niettemin moeten de **betrouwbaarheid** en de efficiëntie van dergelijke testen in vraag worden gesteld. De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de afname van een staal moet gekoppeld worden aan de inmenging in het privéleven die de afname vereist.

Voor de bescherming van het privéleven bij het verwijderen van een haarfollikel of enkele zweet- of speekseldruppels is het niet absoluut noodzakelijk dat er een arts zou optreden. De bedoeling waarmee specimen worden genomen, houdt nochtans een schending van het privéleven in. De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de analyse van een staal wordt soms gekoppeld aan het gebruiksgemak van de testen. Louter technisch is de aanwezigheid van een arts niet nodig om het resultaat van de test te kunnen ‘lezen’. Nochtans zijn ook dit medische handelingen, gelet op de bedoeling om de gezondheidstoestand te onderzoeken.

Een medische keuring (controle) is immers volgens de Raad van State, in haar advies bij de totstandkoming van de Wet patiëntenrechten, wel degelijk onder die noemer te brengen en valt dus onder het toepassingsgebied van de Wet patiëntenrechten. Ook al dient de controle niet direct de gezondheid van de betrokkene, uit de aard van de activiteit zelf houdt zij een vaststelling van de gezondheidstoestand in en moet dus uitgevoerd worden door medisch geschoolden. In het Vlaamse Decreet van 18 juli 2008 betreffende de zorg- en bijstandsverlening (B.S. 29 augustus 2008) werden een aantal zorgtaken weliswaar omschreven als uit te oefenen door ‘verzorgenden’, maar sneltesten vallen hier niet onder.

3.5 Andere opsporingsmethoden

Naast de huiszoeking, de fouillering, het onderzoek aan het lichaam en urine- en bloedstalen bestaat er sinds kort nog een aantal bijzondere opsporingsmethoden, namelijk observatie, infiltratie en informantenwerking.

De Wet van 2003 voerde nog andere opsporingsmethoden in met betrekking tot drugdelicten: onderscheppen van post door de procureur en het openen van de onderschepte post door de onderzoeksrechter, machtiging tot inkijkoperatie of tot direct af luisteren door de onderzoeksrechter, uitgestelde tussenkomst, inwinnen van gegevens over bankrekeningen en banktransacties.

Het spreekt voor zich dat ook deze politiepraktijken niet door hulpverleners kunnen worden uitgevoerd. Het brief- en telefoongeheim is een grondwettelijk gegarandeerd recht, dat enkel door een rechterlijke beslissing op basis van wettelijke bepalingen kan worden ingeperkt in bijzondere situaties. Schending hiervan is strafbaar volgens het Strafwetboek. Dit kan dus zeker niet worden opgenomen in een huisreglement: je kan geen toelating voor het begaan van een misdrijf vragen.

4. Strafmaatregelen voor meerderjarigen

Vanuit jouw zorg- of welzijnsorganisatie ben je misschien niet rechtstreeks betrokken bij de strafrechtprocedure. Maar mogelijk is jouw patiënt of cliënt, of een familielid hiervan, betrokken bij een procedure bij de rechtbank en wil je gepaste begeleiding voorzien. We staan stil bij het verloop van de rechtsgang wanneer er (mogelijke) inbreuken op de Drugwet werden vastgesteld. Om als hulpverlener meer inzichten te verwerven, schetsen we in deze juridische handvatten het verloop van het strafrecht, en maken we hierbij een belangrijk onderscheid tussen minderjarigen en meerderjarigen. We lichten ook de Gemeentelijke Administratieve Sanctie toe.

4.1 Gerechtelijke strafprocedure

Wanneer de (lokale of federale) **politie een misdrijf vaststelt**, wordt dit beschreven in een **proces-verbaal**. Hierbij zal de **verdachte** zelf ook een **verklaring** (verhoor) moeten afleggen over wat is gebeurd. Het **openbaar ministerie** (het parket) kan **beslissen om wel of niet te vervolgen**.

Bij vervolging wordt de zaak voor de **rechtbank** gebracht. **Verder onderzoek** is vervolgens nodig om alle **bewijzen** te **verzamelen**. In de praktijk zal de politie een eerste onderzoek verrichten. Bij een inbreuk op de Drugwet⁷⁴ wil dat zeggen dat de drugs in beslag genomen en getest worden. Men zal meestal ook overgaan tot fouillering en tot huiszoeking met toestemming (zie supra).

Hoe verloopt dit nu concreet? Wanneer de politie een drugsinbreuk vaststelt en de verdachte wordt niet meteen van zijn vrijheid beroofd, dan wordt het parket meestal niet onmiddellijk ingelicht. Dit komt bijvoorbeeld voor in geval van bezit van kleinere hoeveelheden drugs. Het proces-verbaal wordt wel overgemaakt aan het parket voor verder gevolg.

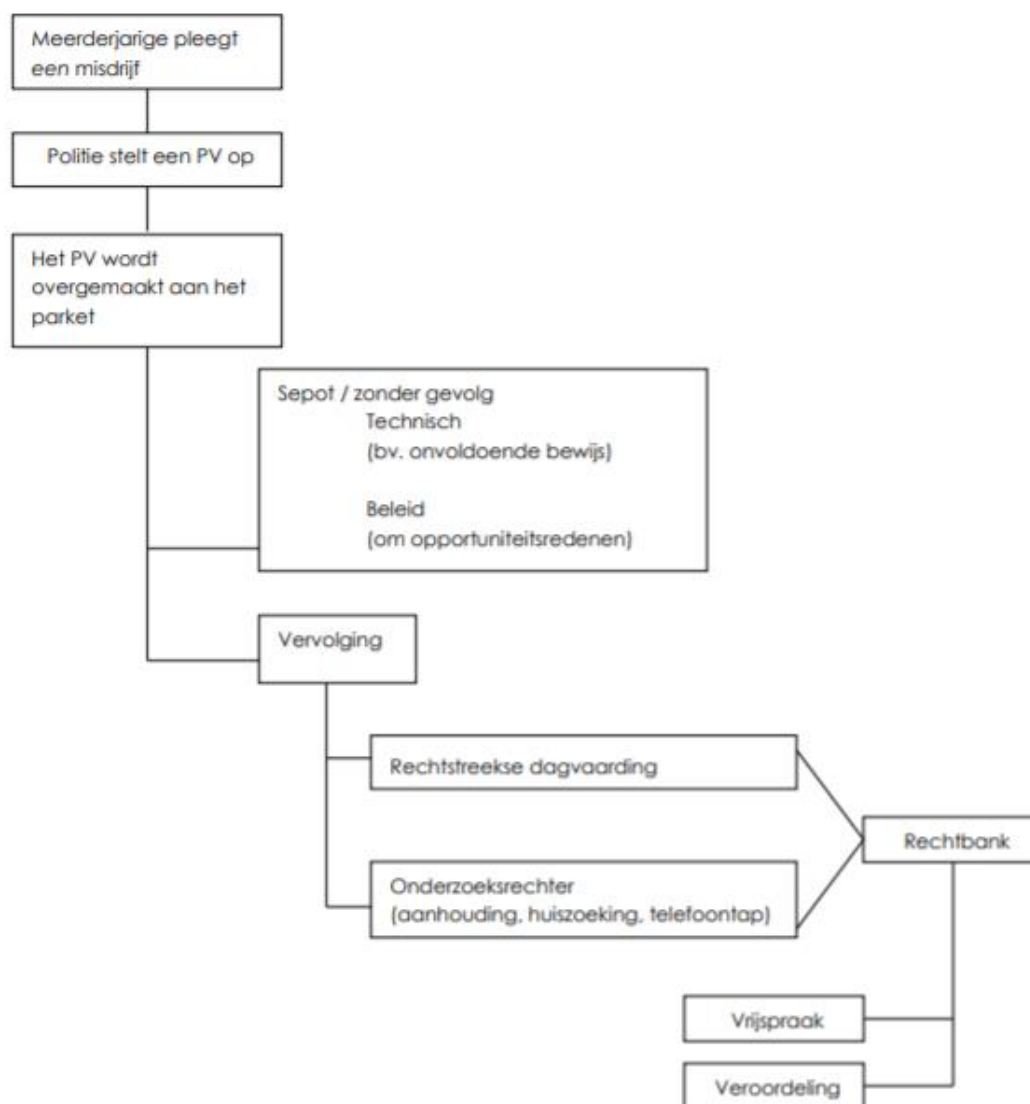
Wanneer een verdachte door de politie gearresteerd wordt naar aanleiding van een vaststelling, dan moet de politie onmiddellijk contact opnemen met de substituut-procureur des Konings met dienst. De substituut bij wie de zaak terechtkomt, zal in de meeste parketten gespecialiseerd zijn in drugzaken. Die beslist dan hoe de zaak verder verloopt. Ofwel wordt de verdachte 'ter beschikking gesteld': dat betekent dat hij/zij binnen de 48 uren (te rekenen vanaf zijn effectieve vrijheidsberoving) onder aanhoudingsmandaat moet geplaatst worden door de onderzoeksrechter. Gebeurt dat niet, dan moet hij/zij terug in vrijheid worden gesteld. De substituut die de zaak behandelt, kan ook beslissen om de verdachte binnen de 48 uur te dagvaarden in snelrecht en de zaak meteen voor de rechter te brengen. De substituut kan ook nog bijkomende onderzoeksoopdrachten bevelen, zoals bijkomende verhoren, uitlezing van gsm-toestellen, beslag (bijvoorbeeld op het voertuig dat gediend heeft om de drugs te vervoeren, op gelden waarvan vermoed wordt dat ze afkomstig zijn van drugsverkoop, op voorwerpen die gediend hebben om drugs te gebruiken, ...), enzovoort.

Het opgestelde proces-verbaal wordt dus steeds overgemaakt aan het parket dat dan verder zal beslissen wat er met de zaak zal gebeuren: seponeren of vervolgen. Vanaf dat ogenblik is de betrokkene bij de politiediensten en het parket gekend voor inbreuken op de drugwetgeving. Als de zaak de eerste maal geseponeerd werd om opportuniteitsredenen, zal bij een nieuwe betrapping misschien wel tot vervolging overgegaan worden. Vooraleer de beslissing wordt genomen om te

⁷⁴ 24 FEBRUARI 1921. - Wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen.

seponeren of te vervolgen, kan het parket eerst het onderzoek nog verder vervolledigen. Ofwel kan het parket dat zelf doen via opdrachten aan de politie, ofwel moet het parket een beroep doen op de onderzoeksrechter die exclusief bevoegd is om bepaalde onderzoeksdaaden te stellen, zoals bijvoorbeeld het afleveren van een aanhoudingsmandaat of een huiszoekingsbevel.

Zolang het parket het onderzoek leidt, spreken we van een opsporingsonderzoek. Eenmaal de onderzoeksrechter wordt ingeschakeld, neemt deze de leiding van het onderzoek over en spreken we van een gerechtelijk onderzoek. Via de zogenaamde “mini-instructie” (artikel 28, lid 7 Strafvordering) kan het parket van de onderzoeksrechter een dwangmaatregel (bijvoorbeeld retroactief telefonie-onderzoek, autopsie) vorderen zonder dat een volledig gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

Eenmaal voor de rechtbank kan de meerderjarige een effectieve **gevangenisstraf** of een **geldboete** opgelegd krijgen, maar ook **alternatieve maatregelen** onder de vorm van probatiemaatregelen zijn

mogelijk. Dit zijn maatregelen die de rechter aan een persoon kan opleggen ter opschorting of ter uitstel van de straf voor een bepaalde proefperiode.⁷⁵

Het parket heeft ook de mogelijkheid om de zaak niet voor de rechtbank te brengen, maar om de zaak af te handelen via bemiddeling in strafzaken of **minnelijke schikking**. Binnen het gerechtelijk arrondissement Gent werd een specifieke ‘drugbehandelingskamer’⁷⁶ opgericht binnen de rechtbank van eerste aanleg. Daarbij wordt druggerelateerde criminaliteit door problematische gebruikers een gepaste maatregel opgelegd, met bijzondere aandacht voor en in samenwerking met de drughulpverlening.

Wanneer de verdachte in voorlopige hechtenis werd genomen, kunnen de onderzoeksrechter, de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling beslissen om de verdachte (in afwachting van het proces) vrij te laten onder voorwaarden, bijvoorbeeld een residentiële opname ter ontwenning.

---

⁷⁵ 29 JUNI 1964. - Wet betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=1964062930

⁷⁶ 15 FEBRUARI 2012. - Koninklijk besluit tot vaststelling van het bijzonder reglement voor de rechtbank van eerste aanleg te Gent.

4.2 Strafrechtelijke maatregelen

Volgens de drugwetgeving kan iemand vrij zware straffen oplopen voor inbreuken hierop (zie hoofdstuk 1). De rechtbank zal eerst onderzoeken of de feiten bewezen zijn. Is dat niet zo, dan zal de rechtbank een vrijspraak verlenen en wordt er geen verder gevolg aan de zaak gegeven (behalve wanneer het parket in hoger beroep gaat).

Meent de rechter echter dat de **feiten bewezen** zijn, dan hoeft de beschuldigde niet noodzakelijk achter de tralies te belanden. Het gerecht zal zoeken naar **een sanctie die overeenstemt met de gepleegde feiten en rekening houden met de situatie** (voorgeschiedenis, levensomstandigheden, ...) van de 'veroordeelde'. Er zijn verschillende mogelijkheden die hierna besproken worden.

4.2.1 Geldboetes

De rechter kan beslissen om voor een van bovenvermelde feiten een geldboete op te leggen tussen 1.000 euro en 100.000 euro. Let wel: je moet die geldboetes steeds vermenigvuldigen met 8, volgens de wet op de opdecimen. Dit wil zeggen dat, als de rechter je de minimale geldboete oplegt van 1.000 euro effectief, je uiteindelijk een bedrag van 8.000 euro zal moeten betalen. De boetes kunnen dus oplopen tot 800.000 euro.

De rechtbank heeft echter veel mogelijkheden om de hoge boetes voorzien door de wet te milderen. Zo kan de rechtbank een deel van de boete voorwaardelijk uitspreken. Een voorbeeld: de rechtbank spreekt een geldboete uit van 1.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. In dat geval zal je dus maar 500 (maal 8) euro moeten betalen. En zolang de persoon op het rechte pad blijft tijdens de voorziene proefperiode (max. 5 jaar), moet hij/zij de rest van de boete niet betalen. Met andere woorden, de geldboete vervalt dus voor het gedeelte dat voorwaardelijk gegeven werd.

4.2.2 Effectieve gevangenisstraffen

De gevangenisstraffen voor drugfeiten gaan van 3 maanden tot 5 jaar. De Drugwet voorziet echter een aantal verzwarende omstandigheden waarvoor hogere gevangenisstraffen kunnen uitgesproken worden (bijvoorbeeld verkopen van drugs aan minderjarigen). De rechtbank kan ook mildere straffen uitspreken door het aannemen van verzachtende omstandigheden.

4.2.3 Gevangenisstraffen met uitstel

Hierbij verklaart de rechter het misdrijf als bewezen en legt een straf op, maar die wordt niet meteen uitgevoerd. Als veroordeelde krijg je dan een proefperiode van 1 tot 5 jaar waarin nauwgezet wordt gevolgd of je geen misdrijven pleegt. Pleegt men tijdens de proefperiode toch een nieuw feit waarvoor men veroordeeld wordt, dan zal de vorige straf met uitstel effectief worden.

4.2.4 Gevangenisstraffen met probatie-uitstel

Dit is hetzelfde als een gevangenisstraf met uitstel, maar de rechter koppelt aan het uitstel ook een aantal voorwaarden die moeten nageleefd worden. De probatiecommissie houdt dan toezicht op het naleven van de probatievoorwaarden. Meer concreet wordt men opgevolgd door een justitieassistent. Er zullen meerdere afspraken moeten nageleefd worden met de justitieassistent die over het verloop van de probatie verslag uitbrengt aan de probatiecommissie. Voldoet de persoon niet aan de voorwaarden, dan kan de probatiecommissie de zaak terug naar de rechtbank zenden, die dan beslist om de probatiemaatregel te herroepen zodat de straf toch effectief wordt.

Klassieke voorwaarden zijn:

- niet omgaan met andere mensen die een misdrijf begaan hebben;
- je laten behandelen voor een afhankelijkheidsproblematiek (alcohol, drugs, gokken, medicatie);
- drugtesten laten doen;
- je aanmelden bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

De normale procedure (als men vrij voor de rechter is verschenen) verloopt als volgt: na de uitspraak van de rechter, mag de persoon vrij de zaal verlaten en zal men achteraf opgeroepen worden om de straf uit te zitten. Wanneer dit juist gebeurt, hangt af van de plaatsen die vrij zijn in de gevangenis en van de straf die men heeft opgelopen. Als men voordien al in voorlopige hechtenis heeft gezeten, worden die dagen in mindering gebracht bij de definitieve veroordeling.

Hierop bestaat wel een belangrijke uitzondering: wanneer men vrij voor de rechtbank verschijnt en wordt veroordeeld tot een straf van 3 jaar effectief of meer, dan kan het parket aan de rechtbank de onmiddellijke aanhouding vragen. Als de rechtbank op dit verzoek ingaat, wordt men ter zitting aangehouden en onmiddellijk overgebracht naar de gevangenis om de straf uit te zitten.

4.2.5 Opschorting van de veroordeling

Ook hier verklaart de rechter het misdrijf bewezen maar spreekt, in tegenstelling tot effectieve straffen of straffen met uitstel, geen straf uit. Ook hier krijgt de beklaagde een proeftijd van 1 tot 5 jaar. Wanneer de persoon die periode geen nieuwe misdrijven pleegt, dan volgt er geen straf. Lukt dat niet, dan kan de opschorting herroepen worden en kan de rechter toch een effectieve straf uitspreken. Een opschorting van de veroordeling wordt niet vermeld op het uittreksel uit het strafregister. Een belangrijk punt dus voor iemand die werk zoekt.

4.2.6 Probatie-opschorting

Net zoals bij uitstel van de veroordeling kunnen aan de opschorting voorwaarden verbonden zijn. Als de probatievoorwaarden niet worden nageleefd, dan kan de probatie-opschorting herroepen worden en kan er toch een effectieve straf worden uitgesproken.

Opmerkelijk, voor druggebruikers staat in artikel 9 van de Drugwet⁷⁷ uitdrukkelijk dat zij kunnen genieten van probatie, zelfs als ze daarvoor eigenlijk niet voldoen aan de wettelijke voorwaarden met betrekking tot vroegere veroordelingen die de persoon mocht hebben opgelopen.

4.2.7 Werkstraf

In plaats van een gevangenisstraf en/of een geldboete op te leggen, kan de rechtbank ook een werkstraf opleggen (art. 37 quinquies e.v. Strafwetboek). Dit betekent dat de veroordeelde voor een correctionele straf minimum 46 uren tot maximum 300 uren moet presteren binnen een termijn van 12 maanden na de veroordeling. De rechtbank bepaalt bij het opleggen van een werkstraf ook een gevangenisstraf voor het geval de werkstraf niet uitgevoerd wordt. Het is de probatiecommissie die toeziet op de uitvoering van de werkstraf.

Het voordeel van een werkstraf is dat men niet naar de gevangenis moet en men zijn gewone bezigheden (werk of studeren) kan verderzetten. De werkstraf moet immers tijdens de vrije tijd uitgevoerd worden.

4.2.8 Verbeurdverklaring

De rechtbank kan, naast de gevangenisstraf en de geldboete, ook nog besluiten om de in beslag genomen goederen verbeurd te verklaren. Dat zal zeker het geval zijn met aangetroffen drugs, maar ook andere zaken die verband houden met de gepleegde inbreuk kunnen verbeurdverklaard worden. Het kan gaan om de auto waarmee drugs vervoerd werden, of het geld waarvan vaststaat dat het afkomstig is van drugverkoop. Maar die verbeurdverklaring kan nog verder gaan. Ook voorwerpen die onrechtstreeks verband houden met het gepleegde misdrijf kunnen verbeurdverklaard worden. Stel bijvoorbeeld dat je met de winst van de drugverkoop een muziekinstallatie gekocht hebt, dan kan die eveneens verbeurdverklaard worden. Die verbeurdverklarde voorwerpen worden dan overgemaakt aan de ontvanger van registratie en domeinen. De illegale zaken, zoals de drugs zelf, en waardeloze voorwerpen, zoals het zwart verbrande lepeltje waarin heroïne werd gesmolten, worden vernietigd. De andere zaken kunnen openbaar verkocht worden. De opbrengst van deze verkoop gaat naar de Belgische Staat.

4.2.9 Strafvermindering en strafuitsluiting

Als een persoon zelf iemand anders aangeeft bij de politie voor inbreuken op de drugwetgeving, krijg men strafvermindering. Je doet dan een beroep op artikel 6 van de Drugwet. In dat artikel staat immers dat men in dat geval ofwel vrij van straf blijft ofwel strafvermindering kan krijgen. We spreken hier van strafuitsluitende of strafverminderende verschoningsgronden.

Men kan vrijspraak vragen als de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- men doet dit vóór elke daad van vervolging, dus voordat men zelf vervolgd wordt;
- de feiten die men kenbaar maakt, mogen uiteraard nog niet bekend zijn bij de overheid;

⁷⁷ Art. 9 van de Wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen.

- de onthulling moet oprecht en volledig zijn. Dit wil zeggen: men moet alles vertellen. Het gaat dus niet op allerlei zaken over anderen te gaan vertellen, terwijl men het eigen aandeel probeert te verdoezelen.

Bovendien geldt hierbij dat men, door dit aangeven:

- alleen op vrijspraak kan rekenen voor wanbedrijven: met andere woorden, als de feiten waarvoor men zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met correctionele straffen (dus niet meer dan 5 jaar);
- slechts strafvermindering kan vragen als het om misdaden gaat: als de feiten waarvoor men zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met criminele straffen (5 jaar en meer).

Is de eerste voorwaarde niet vervuld, met andere woorden, als men zelf al vervolgd wordt, dan kan men toch nog strafvermindering krijgen voor de gepleegde feiten waarop geen zwaardere straffen dan 5 jaar staan. Dit op voorwaarde echter dat de persoon de identiteit van de overige, onbekend gebleven daders bekendmaakt.

4.3 Gemeentelijke administratieve sanctie

Tot slot staan we ook stil bij de gemeentelijke administratieve sanctie (GAS)⁷⁸. Dit is een straf, meestal een geldboete, die een gemeente kan opleggen voor inbreuken op het gemeentereglement. Hiermee willen gemeenten gevolg geven aan inbreuken en gedragingen die niet langer strafrechtelijk worden afgehandeld. Via deze administratieve wijze tracht men op lokaal niveau de openbare orde te handhaven en een antwoord te bieden aan de problematiek van openbare overlast.

De gemeenteraad van elke gemeente kan de volgende administratieve sancties bepalen:

- de administratieve geldboete, met een maximum van 350 euro (niet te verhogen met opdecimen;
- de administratieve schorsing van een door de gemeente afgegeven toestemming of vergunning;
- de administratieve intrekking van een door de gemeente afgegeven toestemming of vergunning;
- de tijdelijke of definitieve administratieve sluiting van een inrichting;
- een tijdelijk plaatsverbod.

De geldboete wordt opgelegd door de sanctionerend ambtenaar van de gemeente. Indien de overtreder niet akkoord gaat, is beroep mogelijk bij de politierechtbank. Een voorstel tot bemiddeling of tot gemeenschapsdienst kan al aan het begin van de administratieve procedure voorgesteld worden.

Beslissingen voor de schorsing of intrekking van toestemmingen of vergunningen, de sluiting van inrichtingen of een tijdelijk plaatsverbod neemt het College van Burgemeester en schepenen. Een burgemeester kan bijvoorbeeld overgaan tot een bestuurlijke sluiting van een café naar aanleiding van aanhoudende overlast. Beroep tegen deze beslissing is enkel mogelijk bij de Raad van State.

Ook minderjarigen vanaf 14 jaar kunnen een geldboete opgelegd krijgen. Voor hen is het bedrag echter beperkt tot maximaal 175 euro, en er dient steeds een bemiddelingspoging aan vooraf te gaan. In geval van mislukking of van weigering kan de sanctionerend ambtenaar een administratieve geldboete opleggen of een gemeenschapsdienst voorstellen. Een procedure van ouderlijke betrokkenheid (ouders op hoogte brengen, hun opvoedkundige maatregelen bevragen, een gesprek aangaan, ...) is voorafgaandelijk verplicht. De jeugdrechtbank is in dit geval de bevoegde beroepsinstantie.

Tegen de beslissing van de politie- of jeugdrechtbank is enkel nog cassatieberoep mogelijk.

Zo heeft de stad Mechelen bijvoorbeeld het bezit en verhandelen van lachgas als roesmiddel en een bepaling over het gebruik van alcohol in de openbare ruimte buiten de toegelaten zones, opgenomen in haar Algemene Bestuurlijke Politieverordening (ABP) die werd goedgekeurd door de gemeenteraad. Inbreuken hierop kunnen aanleiding geven tot een GAS-boete.⁷⁹

⁷⁸ <https://www.besafe.be/nl/veiligheidstemas/gemeentelijke-administratieve-sancties>

⁷⁹ <https://www.mechelen.be/gas>

5. Strafmaatregelen voor minderjarigen

5.1 Procedure voor minderjarigen

Wanneer een minderjarige een strafbaar feit begaat, kan hij in principe niet worden vervolgd door een strafrechtbank voor volwassenen, noch worden gestraft met de straffen die in het Strafwetboek voor volwassenen zijn opgenomen.

Een aanzienlijk deel van de reglementering hieromtrent vindt zijn grondslag in de Belgische wet van 8 april 1965 betreffende *'de jeugdbescherming'*. De wet onderging doorheen de jaren heel wat wijzigingen. Zo wijzigde in 2006 ook de titel en werd deze aangepast naar de wet betreffende *'de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.'* Na de zesde staatshervorming trad in Vlaanderen op 1 september 2019 het decreet *Jeugddelinquentierecht* in werking.⁸⁰

Het algemene principe dat vertrekt vanuit een **'beschermingsmodel' van jongeren**, geldt nog steeds. Al komt er in het huidige decreet meer nadruk te liggen op een zekere mate van handelingsbekwaamheid en verantwoordelijkheid van jongeren. De responsabilisering van jongeren mag niet ten koste gaan van eventuele noden op het vlak van hulpverlening en bescherming. Zij behouden steeds het recht op hulpverlening. Dit alles geldt uiteraard ook voor het overtreden van de wetgeving over illegale drugs, alcohol, psychoactieve medicatie en gokken.

De wetswijziging in 2003 wat betreft het bezit en gebruik van zowel cannabis als van andere illegale drugs⁸¹ veranderde niets aan de Drugwet voor wie minderjarig (jonger dan achttien jaar) is. Deze blijven in alle omstandigheden verboden. Wordt een minderjarige betrap met drugs, dan maakt de politie een PV op en bezorgt dit aan het parket. Ook de ouders worden verwittigd.

In deze nota zetten we op een rij wat er gebeurt met een minderjarige na een jeugddelict. We beschrijven hierbij de procedure die verloopt in drie fases: op het niveau van het parket, op het niveau van de jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging, en op het niveau van de jeugdrechter voor de definitieve rechtspleging.

⁸⁰ 15 FEBRUARI 2019. - Decreet betreffende het jeugddelinquentierecht
<http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/decreet/2019/02/15/2019011711/justel>

⁸¹ 3 MEI 2003. - Wet tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/2003/05/03/2003009468/justel>

5.2 De rol van het parket

Wordt een minderjarige betrapt met drugs, dan maakt de politie een **proces-verbaal** op en bezorgt dit aan het parket. Ook de **ouders** worden hiervan **ingelicht**. Het parket bekijkt vervolgens de situatie en oordeelt of het nodig is om de jeugdrechter in te schakelen.

- Het parket kan het dossier **meteen seponeren** (klasseren zonder gevolg). Meestal hoort men hier dan niets meer van. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer er twijfel is of iemand het delict wel echt heeft gepleegd.
- Het parket kan een **waarschuwingbrief** sturen. Dan krijg de jongere een brief en de ouders krijgen een kopie. In die brief staat dat het parket er van oordeel is dat hij/zij een (drugs)delict heeft gepleegd (er staat ook bij om welk delict het gaat), maar dat het parket de jongere nog een kans wil geven. Het dossier wordt geseponeerd.
- Het parket kan een **mondelinge waarschuwing** geven. Dan worden de jongere en de ouders uitgenodigd op het parket en zal het parket met hen praten over de feiten, over wat hieraan kan worden gedaan. Men krijgt ook hier een laatste waarschuwing. Het dossier wordt geseponeerd.
- Het parket kan een **bemiddeling** voorstellen tussen de minderjarige, de ouders en het slachtoffer. Bij drugdelicten gebeurt dit maar zelden, omdat er meestal geen (ander) slachtoffer is.
- Het parket kan voorstellen dat de jongere een **positief project** bedenkt. Men moet dan samen met de ouders nadenken over hoe ervoor kan worden gezorgd dat de jongere geen drugdelicten meer pleegt. Dit is niet zo gemakkelijk. Daarom kan men naar een dienst gaan die samen met hen zal bekijken hoe het komt dat de jongere drugdelicten pleegt en wat hieraan kan worden gedaan. Het voorstel wordt voorgelegd aan de parketmagistraat. Die aanvaardt het voorstel, tenzij hij vindt dat het voorstel echt niet kan. Dan kan men dit weigeren, maar dit is heel uitzonderlijk. Het positief project mag niet langer duren dan 30 uur en moet binnen de zes maanden zijn afgerond.
- Het parket kan ook zelf **voorwaarden** opleggen. Als men bijvoorbeeld geen positief project kan bedenken, zal de parketmagistraat zelf een voorstel doen. Dit kan zijn:
  - o Een leerproject volgen om meer inzicht te krijgen in de schadelijke gevolgen van druggebruik. Dit leerproject mag niet langer duren dan 30 uur.
  - o Een contactverbod (niet meer omgaan met bepaalde vrienden) opleggen.
  - o Een plaatsverbod (je mag niet meer komen op bepaalde plaatsen) opleggen.
  - o Ambulante behandeling door een centrum voor geestelijke gezondheidszorg of in een centrum voor verslavingsproblemen.
  - o Een aanmelden voor de jeugdhulp zonder overnachting. De jongere gaat dus alleen op consultatie of de begeleider komt bij hem/haar thuis langs. Dat kan opgelegd worden als men ook nog andere problemen heeft waarvoor hulp nodig is.

Als de minderjarige zich goed houdt aan de voorwaarden of het positief project heeft uitgevoerd, wordt het dossier definitief geseponeerd (de strafvordering vervalt). Als men niet ingaat op de voorstellen van het parket of wanneer iemand zich niet houdt aan de afspraken, kan het parket de jongere doorverwijzen naar de jeugdrechter. Hierbij houdt men rekening met de inspanningen die men heeft geleverd en met de ernst van de feiten. Het hoeft daarom nog niet allemaal gelukt te zijn. Wanneer het om zeer lichte feiten gaat, kan men ook nog seponeren.

5.3 De rol van de jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging

Tijdens de fase bij de jeugdrechter gebeurt er verder onderzoek. De politie doet een onderzoek naar de feiten. (Wat is er precies gebeurd? Wie is hierbij betrokken? ...) De sociale dienst van de jeugdrechtbank zal de situatie grondig onderzoeken. Dat vraagt heel wat gesprekken met de minderjarige, de ouders en de hulpverleners rondom de minderjarige. Dit kost tijd. In afwachting kan de jeugdrechter al een maatregel nemen. Zo kan er al een reactie volgen terwijl het politieonderzoek nog loopt en de consulent de situatie verder onderzoekt.

De maatregelen van de jeugdrechter kunnen in tussentijd zijn:

- De jongere gewoon verder thuis laten wonen en één van de volgende maatregelen opleggen:
  - o Voorstel van **positief project**. Dit is hetzelfde als het positief project op het niveau van het parket, maar is de maximum duur van het project met 60 uren wel dubbel zo hoog.
  - o **Ambulante maatregel** waar ook de ouders/opvoedingsverantwoordelijken worden bij betrokken. Tijdens deze begeleiding zal gewerkt worden rond de feiten die de minderjarige pleegde. Ook andere dingen kunnen aan bod komen, zoals school, vrienden of dingen waar de ouders het moeilijk mee hebben.
De ambulante maatregel kan ook een behandeling zijn in een psychologische of psychiatrische dienst of een **dienst voor seksuele of verslavingsproblemen**.
  - o **Voorwaarden**. Dat is hetzelfde als op het niveau van het parket, maar hier bedraagt het maximum 6 maanden (verlengbaar). Bijkomende voorwaarden zijn de gemeenschapsdienst en het huisarrest. Een mogelijke voorwaarde is ook dat de jongere zich moet aanbieden bij een dagcentrum voor drughulpverlening, of zelfs voor een korte opname in een centrum voor drughulpverlening. Men kan dit weigeren, maar dan zal er wellicht een andere maatregel volgen of kan het parket gedwongen jeugdhulp inschakelen (zie verder).
- Als de jeugdrechter vindt dat de minderjarige niet thuis kan blijven:
Bijvoorbeeld wanneer men opnieuw feiten zou plegen, of contact zou houden met personen die een negatieve invloed kunnen uitoefenen, of dat de jongere zelf andere personen negatief zou beïnvloeden, kan de jeugdrechter de jongere plaatsen in een **gesloten centrum**. Men blijft dan **een maand in een oriëntatiecentrum**. Daar bekijken ze eerst of de minderjarige echt niet thuis kan wonen. Na 10 dagen neemt de jeugdrechter een beslissing. Ofwel kan men naar huis, ofwel blijf men in het gesloten centrum waar ze de situatie verder onderzoeken. Na een maand krijgt de jongere een advies **van 3 of 6 of 9 maanden gesloten verblijf**. De jeugdrechter neemt vervolgens een beslissing.

FAQ

KAN DE JEUGDRECHTER EEN JONGERE OOK PLAATSEN IN EEN CENTRUM VOOR DRUGHULPVERLENING OF IN EEN GEWONE JEUGDHULPVOORZIENING?

Ja, dat kan maar dan is het niet omwille van het jeugddelict op zich maar wel omdat de jongere hulp nodig heeft en dit op vrijwillige basis niet lijkt te lukken. Als het parket oordeelt dat een minderjarige zich in een “verontrustende situatie” bevindt, kan ze de jeugdrechter vragen om die persoon te plaatsen in een jeugdhulpvoorziening. Dit kan een centrum voor drughulpverlening zijn als het druggebruik op geen andere manier kan verminderd worden. Het kan ook een gewone jeugdhulpvoorziening zijn, als er andere verontrustende elementen zijn. Bijvoorbeeld wanneer de ouders niet goed (kunnen) zorgen voor de jongere, of de jongere zich niet houdt aan de afspraken thuis, of wanneer men al heel lang niet meer naar school gaat en hier op dit ogenblik niet op eigen kracht verandering in brengt, ... Kortom, redenen waarom mensen zich zorgen maken over die persoon. In dat geval zal de parketmagistraat aan de jeugdrechter vragen om jeugdhulp in te schakelen.

5.4 De rol van de jeugdrechter bij de definitieve rechtspleging.

Als de voorlopige maatregel is afgelopen, of wanneer de minderjarige zich niet houdt aan de afspraken, zal het dossier opnieuw naar het parket gestuurd worden. Het parket beslist dan of ze de persoon zal dagvaarden voor een definitieve maatregel of dat ze het dossier zal seponeren. Als alles goed is gelopen, maakt de jongere veel kans op een seponering. Wie zich daarentegen **niet houdt aan de afspraken**, zal **opnieuw** doorgestuurd worden **naar de jeugdrechter**. Die zal deze keer ook oordelen of de minderjarige schuldig is aan de feiten en zo ja, een definitieve sanctie uitspreken.

Bij een **gesloten begeleiding** zal men **elke drie maanden** verschijnen **voor de jeugdrechter** die zal oordelen of de maatregel moet verlengd worden. Als aan een aantal voorwaarden is voldaan zal ook hier het dossier doorgestuurd worden naar het parket die dan de jeugdrechter kan dagvaarden om een **definitieve sanctie** op te leggen.

Deze sancties zijn dezelfde als in de voorlopige fase, maar kunnen wel veel langer duren. In het meest extreme geval kan dit voor een zestien- of zeventienjarige 7 jaar een gesloten begeleiding zijn. Deze sanctie krijg iemand natuurlijk niet als je alleen maar een drugdelict hebt gepleegd, maar het kan wel als de jongere bijvoorbeeld een diefstal met geweld of met braak heeft gepleegd om aan geld te komen. Het zijn wel eerder uitzonderlijke sancties en ze treden pas in werking op 1 september 2022. Tot dan is er wel uithandengeving mogelijk, waarbij men voor zeer zware feiten berecht wordt volgens het strafrecht voor volwassenen.

Auteur

Indrani Muyldermans, stafmedewerker VAD

Redactie

Marie-Claire Lambrechts, Inge Baeten en Tom Defiliet

Met dank aan

Sophie Vanassche en Freya Vander Laenen

Verantwoordelijke uitgever

P. Van Deun, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© 2020

*Disclaimer. Deze publicatie tracht juridische aspecten met betrekking tot alcohol- en druggebruik zo accuraat mogelijk weer te geven. De wettelijke informatie trachten we zo bevattelijk mogelijk te vertalen naar de context van welzijns- en zorgvoorzieningen. We maken ook gebruik van Frequently Asked Questions (FAQ's) om de juridische gegevens meer toe te passen op de situaties uit de praktijk. Wij kunnen echter geen garantie geven inzake de juistheid, de volledigheid of het bijgewerkt zijn van de informatie op het moment van de raadpleging van deze publicatie.

VAD, Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Ondernemingsnummer: 0424.327.587.
RPR Brussel

Het gebruik van (delen van) deze publicatie is toegestaan mits behoud van visie en doelstellingen van de publicatie, met duidelijke bronvermelding en als er geen financiële winst mee beoogd wordt.

